

ווי העמודים והשוקיהם

ליקוט משעורי וחידושי מורינו
הרב הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א

סיון תשע"ט

קובץ ווי העמודים וחשוקיהם

ליקוט משיעורי וחידושי מורינו
הרב הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א

יוצא לאור על ידי ידידי כולל בית דוד
עבור תורמי ופרנסי הכולל

ירחון מס' 69 - סיון תשע"ט

הקובץ יוצא לאור בעזרת השם כל חודש
עבור תורמי כולל בית דוד העומד בראשות
מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

לפרטים אודות קבלת הקובץ

אפשר לפנות לפקס 03-5011422
או במייל parnasyom@gmail.com

יצא לאור

על ידי ידידי כולל בית דוד
עבור התורמים הנכבדים השותפים הנאמנים לדבר ה' להחזקת הכולל

להארות והערות בדבר הקובץ

או לתרומות והנצחות עבור הוצאות הדפסת הקובץ
אפשר לפנות לפקס 03-5011422
או במייל parnasyom@gmail.com

תוכן הענינים

מעשה חושב

סימן א	קנה בגד חדש לאשתו, וחידשה אותו שבוע לפני יו"ט	ג
סימן ב	חידשה בגד שבעלה קנה לה לפני כמה חודשים, האם קיים בזה מצות שמחת יו"ט	ד
סימן ג	אחת המתנדבות התקשרה שבדגים שהכינה יתכן שיש שם שרצים	ה
סימן ד	עשינו כנס להנחיית הורים, ואחת הנשים שנרשמה היא אשה שמספרת כל מה ששומעת	ח
סימן ה	בנו של האברך היה צריך לעבור ניתוח דחוף האם יעצרו את הסדר ויאמרו תהלים	יא
סימן ו	לצאת לטיול ביום כ' סיון, או לבטלו	יב
סימן ז	הש"ץ גמר "מודים" והכהן לא מצליח להוריד את נעליו	טו
סימן ח	שמע אדם מכובד שדילג על פרשה שניה של ק"ש האם יעיר אותו באמצע הלילה	יח
סימן ט	להעלים עין מבנות שמעתיקות במבחני חוץ	כא
סימן י	לקנות לאבא בקבוק יין שיגמר ביום אחד או תיק לתפילין שישמר לשנים רבות	כב
	כשיכול לקנות לאביו יין או נעליים	
סימן יא	אשה מעוברת ששומעת שיעור בטלפון האם זה מועיל לעובר	כד
סימן יב	אחד השכנים נותן רשות לקצר את הדרך דרך החצר	כו
סימן יג	עוזר לבניו וחתניו ונכדיו הלומדים בכולל, האם זה כלול בהוצאות בניו לתלמוד תורה	כח
	א. בניו הלומדים תורה • ב. חתניו הלומדים כולל • ג-ה. עזרה בהוצאות לימוד תורה לנכדיו וחתני נכדותיו • ו. הוצאות לימוד לבנותיו ונכדותיו • כל הוצאות מצוה אינם בחשבון, ובפרט לעניים	
סימן יד	הבטיח לאשתו מתנה ליום הנישואין, וגירשה והחזירה, מתי יתן לה את המתנה	לא
סימן טו	בית המלון אינו מאפשר שיהודי ידליק את האש, האם אפשר לסמוך שגוי ידליק מאש ישראל	לה

סימן טז	קהילה שמקבלת שבת מוקדם, וזה גורם למיעוט הקהל לחלל שבת.....	לו
	א. כשהמיעוט יעשו לעצמם מנין פרטי, האם זה יועיל • ב. כשמקבלים שבת מחמת נוחות, ולא מחמת קדושת השבת • ג. מי צודק המיעוט או הרוב • ד. על ידי קבלת שבת, יגרמו לעוד שעות של חילולי שבת	
סימן יז	מה צריך לעשות שהילדים שלנו ימשיכו ללכת בדרך התורה המסורה לנו.....	מב
	א. תפילה מעומק הלב	מב
	ב. זהירות במצות נרות שבת	מג
	ג. זיכוי הרבים	מג
	ד. להזהר שהממון יהיה כשר	מג
	ה. דוגמא אישית של לימוד תורה	מד
	ו. לדבר בשבח תלמידי חכמים	מד
	ז. למה לא זכיתי שבני ימשיכו בדרך האבות, ושכני יהודי פשוט כן זכה.....	מה
	ח. להאחיב את התורה.....	מה
	ט. בזכות מה צמח הגאון ישכר שלמה טייכטל לגאון מופלג.....	מו
	י. קודם ההורים צריכים לאהוב את התורה באמת	מז
	יא. מה הצמיח את הגאון רבי יצחק הוטנר	מז
	יב. למה הבת דחתה את כל הבחורים המצוינים שהציעו לה	מח
	יג. להשגיח עם מי הם מתחברים	מט
	יד. שהאווירה בבית תהיה נעימה	נ
	טו. להשריש בילדים מקטנותם כמה גדול כל מעשה של התגברות	נא
	טז. בכל פעם שהנך מתגבר הינך במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש	נא

כבוד התורה

סימן א	לעמוד בפני ספרי תורה שעוברים ממנין למנין בכותל המערבי.....	נה
	דברי המאירי שצריך לעמוד רק פעמיים ביום כשעוסק בתורה	נה
	דברי רבי יהונתן אייבשיץ שרק בעלי אומניות פטורים לעמוד בכל פעם	נו
	דברי הפוסקים שאין צריך לעמוד מפני ס"ת רק פעמיים ביום	נז
	למעשה צריך לקום בכל פעם שס"ת עוברת	נז
סימן ב	להמתין למרא דאתרא עד שיגמור תפילתו, כדי שיכול להעלות לשלישי ...	נח
סימן ג	לכבד אינו שומר תורה ומצוות, בהחזקת ספר תורה	נט

סימן ד	כשצריך להציל ספרי תורה מהארון, האם מותר להקדים להציל ספר תורה יקר
סימן ה	כאשר הקלף נופל, האם מיד ירימו אותו, או שימתינו לטלית
סימן ו	עמידה בשעת פתיחת ארון הקודש
סימן ז	תהלוכת ספר תורה ברחוב העיר שתגרום לטירחא דציבורא
סימן ח	איך אפשר להעביר ספר תורה כשנוסעים במטוס
סימן ט	נתן לו ספר תורה בשדה התעופה, שישמרנו חמש דקות, ולא חזר
סימן י	האם יש ענין לכבד את הכהנים בהכנסת ספר תורה
סימן יא	כשגוללים ספר תורה, ומגביהים אותו מהבימה, האם צריך לעמוד
סימן יב	לנקוב שני חורים בספסל שלפני הבימה ולהכניס ס"ת בחורים

כפאות למשפט

עה	המשכיר של יחידת הדיור מבקש מהשוכר תשלום מים לפי המחיר היקר
עה	הזמינו מקום בבית המלון עבור משפחה עניה והם לא הגיעו, ובית המלון מוכן לארח משפחה בשבת
פא	שלושה שכנים שכרו עורך דין, והצליחו להוציא הטבות לכל השכנים, מי ישלם את שכרו
פה	בנה יחידת דיור שלא כדין והשכירו לנכה, והעירייה הקצתה לו חניה על חשבון תושבי הרחוב
פז	בא לחנות את רכבו, ואחד מיהר ותפס את החניה, בטענה שהוא תושב הרחוב

שולחן שבת

שבועות

צא	מי שנרדם בליל שבועות האם להקיצו
צא	מה שייך 'חולשא דאורחא' כשנסעו בנוחות על ענני הכבוד
צב	בגלל יהודי אחד כל עם ישראל אינם תוקעים בשופר בראש השנה
צג	התורה אינה חמצן, היא החיים בעצמם
צג	היכן אדם נקרא חי, בעולם הזה או בעולם הבא
צד	האדם יכול לפעול בשבועות שיהיה לו כל טוב, בגשמיות וברוחניות
צה	נעמי כשחזרה מבית לחם, חשבה שהיא במצב הגרוע ביותר, ולמעשה אז ניצץ ישועתה
צו	למי צריך להוסיף צדקה יותר

תחילת הדין של האדם הוא בבין אדם לחבירו, ועל זה מדקדקין ביותר צו
מי שנתן צדקה לעני שאינו הגון, וכי לא יהיה לו שכר צז

שיחו בכל נפלאותיו

לא התנגד לבניית היחידת דיור למרות הרעש הגדול, ולמעשה עשה חסד לעצמו צח
תודה על מכונית תספורת מקולקלת צח
ישועה על אם הדרך צט
התגברתי על הדיבור בזמן התפילה, וחשבתי שהפסדתי, והקב"ה הראה שיש לו דרכים
מופלאות לעזור ק
התפלל תפילה חמה עם דמעות חמות, ומאז בכל נישואי ילדיו, יש לו כתובת להגיע ... קג
מה שזכה בזכות עניית אמן בהתלהבות קה

ברכת מזל טוב

ברכת מזל טוב שלוחה בזה לידידנו הנעלה,
איש יקר מאד, העומד לימיננו בכל עת,
מתוך מסירות עצומה ללא לאות

הגאון רבי משה זעליג מלובנצ'יק שליט"א

לרגל הכנסת נכדו בן הרב יחיאל זאב שליט"א
לבריתו של אברהם אבינו ע"ה

ויהי רצון שירזה רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצאי חלציו
וימשיך לעשות חיל בתורה ה', ובהחזקת הישיבה הקדושה

לצרכי ווי ה'אלוהים

"מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֶתְּהָ כְּרֹבִים"

(שמות כו לא)

'מעשה חשב', מחשבה קדושה של אדם

'יעשה אותה כרובים', עושה אותו למלאכי עליון

(חת"ס הקדמה למסכת חולין)

מעשה חושב

שאלות שנשאל מורינו ורבינו ראש הכולל
ותשובות שהשיב עליהן

סימן א

קנה בגד חדש לאשתו, וחידשה אותו שבוע לפני יו"ט

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

קניתי לאשתי בגד חדש לחג השבועות, אשתי מאד מאד נהנתה מהבגד, וכבר הלבשה את זה שבוע קודם בשבת פרשת במדבר [לבני חו"ל בחוקותי] במשך כל השבת.

קעת נשאלת השאלה האם אני צריך לקנות לה בגד חדש לחג השבועות, כיון שצריך לשמחה בבגד חדש ביו"ט וכעת הבגד הוא כבר לא חדש, או שמא כיון שקניתי לה בגד, ויש לה בגד בחג השבועות, אין צריך לקנות לה בגד נוסף לחג השבועות?

תשובה

אין צריך לקנות לה בגד חדש, כיון שהיה בגד מוצלח כזה, שלא יכלה להתאפק, אם כן השמחה נשארת גם עד יו"ט.

מקורות ונימוקים

בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן פ) כתב, שאם יש לאשתו כבר בגד ליו"ט, לכאורה לא שייך עוד חיוב בכה"ג, לקנות לה בגד נוסף, וישמחה בדברים אחרים.

וראיה לזה שדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שצריך לשנות רביעית יין בכל יום מימי חול המועד, ונשאל (שבות יצחק פסח עמוד קיט) שלפי זה אולי יצטרך לקנות לאשתו בגד חדש בכל יום מימי חול המועד, והשיב שאין צריך ודי במה שקנה ליו"ט, והשמחה נשארת גם לימי חול המועד.

והוא הדין בעניננו, שאם הבגד כל כך מוצלח, השמחה נשארת גם ליו"ט, ואין צריך לקנות לה בגד חדש.

אמנם דעת מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שצריך לקנות לה בגד חדש, כי אין הכוונה במצות שמחה שיהיה לה בגד ליו"ט, אלא שיהיה לה בגד חדש, כי בגד חדש מעורר שמחה אצל כל אדם וצריך לברך על זה 'שהחיינו', ובפרט אצל אשה, ואם כן לכבוד יו"ט צריך לשמחה בבגד חדש.

אמנם נראה שאם חידשה את הבגד שבוע לפני החג, יצא בזה ידי

סימן ב

חידשה בגד שבעלה קנה לה לפני כמה חודשים, האם קיים בזה מצות שמחת יו"ט

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

קניתי בגד לאשתי לחג הפסח, לקיים בזה מצות שמחת יו"ט, וכמבואר במסכת פסחים (דף קט ע"א) חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, ונפסק בשו"ע (או"ח סימן תקכט ס"ב) כיצד משמח... והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו.

אשתי לא לבשה את הבגד בחג הפסח, כי היה לה בגד אחר חדש, שאלתי היא, האם אני צריך לקנות לה כעת לכבוד חג השבועות בגד חדש, או שאני יוצא ידי חובה בזה שתחדש ביו"ט את הבגד שקניתי לה לפסח.

כלומר האם מצות שמחה שהבעל חייב לשמח את אשתו, היא בקניית בגד, או שהמצוה היא שתחדש בגד חדש לחג?

תשובה

יש שמחה גם בקניה, וגם בלבישה, ועיקר מצות שמחת יו"ט שבעלה צריך לשמחה, הוא שתלבש בגד חדש ליו"ט, ולכן אם מחדשת בגד חדש, קיים בזה את המצוה.

מקורות ונימוקים

לכאורה יש לומר שהענין היא בקניית הבגד, שמבואר בשו"ע (או"ח סימן רכג ס"ד) שצריך לברך ברכת שהחיינו על בגד חדש, וזמן הברכה היא בשעת הקנין אף על פי שעדיין לא נשתמש בהם, שאין הברכה אלא ע"י שמחת הלב שהוא שמח בקנייתו.

אמנם נראה שיש שמחה גם בשעת קניה וגם בשעת לבישה, ולגבי שמחת יו"ט, אי אפשר לקיים את השמחה בקניה, שהרי אסור לקנות ביו"ט, ולכן השמחה שבעלה משמחה היא בלבישה, שהאשה מחדשת את הבגד, ולכן גם אם קנה את הבגד לפני

כלומר ברכת שהחיינו יש לברך על שמחת הלב, ועיקר השמחה היא בשעת הקנייה, ואם כן אולי הוא הדין בענינו, כיון שעיקר השמחה היא

כמה חודשים, אם מחדשת זאת ביו"ט קיים את מצוות השמחה.

וראיה לזה ממה שכתב הרמב"ם (מצות עשה נד) [וכעין זה בחינוך (מצות תפח)] וכולל באמרו "ושמחת בחגך" מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה. ומזה לאכול בשר בימים טובים, ולשתות יין, וללבוש בגדים חדשים, ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. וכוונתו בלבוש בגדים חדשים, היינו השמחה לנשים, ומזה שכתב 'לבוש', ולא כתב 'לקנות', מבואר שעיקר השמחה ביו"ט היא בלישה.

ובלאו הכי נהגו כהיום לברך שהחיינו בשעת לבישה, ולא בשעת הקניה, וכמו שכתב במאמר מרדכי (סימן רכג סק"ה), והטעם, שדימו זה לפרי חדש, שאף שמעיקר הדין היה לו לברך בשעת ראיה, מ"מ העולם נהגו לברך בשעת

אכילה משום דהוי עיקר ההנאה, והכא נמי לגבי בגד חדש. ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא ברמ"א (סימן תר) דבליל שני של ראש השנה לכתחילה יהיה לו בגד חדש בשעת קידוש, כדי לצאת ידי ספק ברכת שהחיינו. ומבואר מזה דלא מברכים בשעת קנין אלא בשעת לבישה, ולא היה לובשו אלא בליל שני של ר"ה כדי לברך עליו שהחיינו.

וכן כתב בכף החיים (סימן כב סק"ו) שעכשיו מנהג העולם, שאין לברך שהחיינו על הבגד כי אם בשעת הלבישה, והטעם, משום דחיישין שמא יחזור בו שלא ללבושו מאיזה סיבה, ויחזור וימכרנו, או יתנו במתנה לאחר, ותהיה ברכתו לבטלה, ולכן נהגו שלא לברך כי בשעת לבישה דווקא, וכמו בפרי חדש שאין מברכים כי אם בשעת אכילה, ולא בשעת ראיה.

סימן ג

אחת המתנדבות התקשרה שבדגים שהכינה

יתכן שיש שם שרצים

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אנו מחלקים ערכות לשבת, כאשר כל ערכה מכילה חלות, יין, דגים בשר ומרק, כולל גם לפתן. את האוכל מבשלות נשים צדקניות המתנדבות לבשל אוכל בביתן לשבת, והאוכל נאסף על ידינו ומחולק לנצרכים.

ביום חמישי קיבלנו פניה טלפונית מאחת המתנדבות המכינה אוכל למשפחות לשבת: המתנדבת שלחה 5 מנות של דג מושט שנאפו בבוקר. במהלך הערב המתנדבת גילתה שבאחד התבלינים שהדג תובל [תבלין

בשם 'שאטה' יש ג'וקים חיים... המתנדבת ביקשה שנאתר את המשפחה שקיבלה את התבשיל ותזרוק אותו.

יש לציין שמדובר במשימה קשה, כי האוכל מגיע משש מאות מתנדבות!!! ומתנקז למטבח מרכזי, ומשם הוא נארז במארזים, ומחולק למשפחות.

אך כיון שהיה מאוחר בלילה, ולא היה לנו את מי לשאול, עשינו כך, איתרנו את המשפחות שקיבלו את הערכות, ובקשנו מהם לזרוק את הדגים.

שאלתנו היא, לעתיד אם יקרה מקרה כעין זה ח"ו, מה עלינו לעשות, האם לזרוק את הדגים, כאשר אי אפשר לאתר את המנות שהיא שלחה, או שמא כיון שכל המנות מעורבות יחד, והמנות האלו שיתכן שהן נגועות בג'וקים חיים, מעורבות יחד, אולי זה בטל ברוב?

תשובה

אם בוודאי יש שרצים על הדגים, אין עצה רק לשלוח את כל הדגים לישמעאלים השונאים הגדולים של העם היהודי, כדי לקיים את הפסוק "אם רעב שנאך האכילהו לחם". ואם זה לא ברור שיש בדגים שרצים, ויש בזה ספיקות, אפשר לסמוך על כך, ואפשר לחלקם.

מקורות ונימוקים

אם בוודאי יש באחת הקופסאות שרצים, לא שייך בזה ביטול ברוב, לומר שבשעה שהדגים היו מעורבים ביחד נתבטלו ברוב, ועכשיו הם מותרים באכילה, כי לא שייך ביטול ברוב בדבר הניכר, והרי השרצים נכרים על הדגים, אלא שצריך לחפשם, וגם האשה שתקבל את הדגים תראה נקודות של שרצים, רק היא לא תדע מה זה, אבל אם יבדקו היטב יראו שמדובר בשרצים, ולכן אין עצה ואין תבונה, רק או לחפש את המנה הנגועה, ואם לא מוצאים, צריך לזרוק את כל הדגים.

ונראה שלא יזרקו את כל הדגים, אלא ישלחו אותם לבית הסוהר כדי שיאכילו את האויבים של עם ישראל, לקיים מה שכתוב (משלי כה, כא-כב) אִם רָעַב שֶׁנֶאֱדָר הָאֲכִלְהוּ לֶחֶם וְאִם צָמָא הִשְׁקְהוּ מַיִם, כִּי גִחְלִים אֶתָּה חֲתָה עַל רֵאשׁוֹ וְהָיָה יְשׁוּלָם לָךְ. ואין בזה משום "לא תחנם", כי איסור לא תחנם הוא כשאין לו צורך בזה, אבל יש להם צורך באוכל, על זה נאמר (גיתין דף סא ע"א) מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל.

אמנם כתב רבינו בחיי (דברים ל ז) על הפסוק "על אויביך ועל

שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים".

הרי שגם לבני ישמעאל מועיל להאכילם כדי להפחית את השנאה שלהם, ולכן ישלחו את הדגים למחבלים, כדי לחתות גחלים על ראשם.

אמנם כל זה אם בוודאי היו שרצים שלמים בתוך הדגים, אבל אם בזקה את התבלין קודם אפייתו, ולא ראתה שום שרצים בתבלין, ורק בלילה ראתה שרצים חיים בתוך התבלין, נראה שיש כמה ספיקות, ואין צריך לחפש את הדגים שאולי נגועים.

א. יתכן שבשעת הבזיקה בבוקר, כלל לא היו שרצים בתוך התבלין, והשרצים נוצרו אחר הצהרים לאחר תיבול הדגים. כי בשעת התיבול לא ראתה שרצים בתבלין, ורק בערב לאחר שראתה על השיש ובמדף נמלים וג'וקים, היא איתרה את הג'וקים בקופסת התבלין שהיתה שקופה.

ב. גם אם היו שרצים בתוך התבלין, יתכן שבשעת התיבול לא יצאו שרצים מהתבלין על הדגים, והדגים נקיים.

ג. גם אם יצאו שרצים ונפלו על הדגים, יתכן שבאמצע אפיית הדגים, הם נחרכו ולא נשארו שלמים, וממילא השרצים בטלו ברוב, והדגים מותרים.

שונאיך". "אויביך" ישמעאל, "שונאיך" עשו..., ומה שהזכיר "אויביך" על ישמעאל, ו"שונאיך" על עשו, מפני שהאויב גדול מן השונא, כי השונא אף על פי שיריע לו יעשה על דרך הרחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית, לא ישים לו רחמים, על זקן יכביד עולו מאד..., כי "אויב" הוא מלשון אבוי, ואותיותיהם שוות, ועל שם שהנופל בידו צועק "אוי ואבוי"..., ומפני שבני ישמעאל קשין לישראל יותר מבני עשו, לכך קראן הכתוב "אויביך". וכן אמרו תחת אדום ולא תחת ישמעאל.

ואולי מה שכתוב במשלי "אם רעב שונאך", היינו דווקא בני עשו, להם מועיל להאכילם, אבל לבני ישמעאל שהם אויבים, אולי לא מועיל להאכילם, ואפילו אם יאכילו אותם, הם ישארו אויבים.

ויש לומר שכתב רבינו בחיי (פרשת וירא) ויתכן לומר כי מה שנתן אברהם לישמעאל לחם ומים כשגירשו, שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, וע"כ התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא ונתן לו לחם ומים, הוא שכתוב (משלי כה כא) "אם רעב

סימן ד

**עשינו כנס להנחיית הורים, ואחת הנשים שנרשמה
היא אשה שמספרת כל מה ששומעת**

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

יש יהודי יקר שרוצה לעזור לתושבי שכונתנו, ולכן ביקש ממני לארגן קצובה של נשות השכונה, ל"הנחיית הורים" והוא יביא מרצות מעולות שיוכלו להדריך את הנשים להכיר טוב יותר את נפש ילדיהם, ואיך לחנך אותם מתוך רגילות ושלווה.

חלק מהנחיית הורים בנויה על כך, שהאמא מספרת מה קורה אצלה בבית, ומה קורה אצלה עם אחד הילדים, והמנחה אומרת לה כיצד צריכים לנהוג במקרה כזה, ואיך צריך להתנהג, וההורים שומעים ומחכימים, וזה החלק החשוב ביותר בהנחייה, שמראים למעשה כיצד לנהוג.

ומכיון שההורים משתפים את ציבור השומעות מה קורה אצלה בבית, לכן מגבשים קצובה איכותית של נשים שיודעות לשמור על פיהם, ולא לספר לכולם מה ששמעו במהלך ההנחייה.

אחת הנשים שנרשמה להנחייה, היא אשה שמוכרת כאחת מאד חשובה וצדקנית, אך חלושת שכל, ויש לה חוסר ב"קודים חברתיים", היא מספרת בגינה לכל השכנות כל מה ששמועת מהשכנות האחרות, כאשר שכנה רוצה להעביר מסר לשכנות היא הכתובת, היא מספרת לה בדרך אגב איזה מעשה, וכך בתוך יום כל השכנות כבר ידעו על כך.

כעת אנו נמצאים במבוכה, מצד אחד אם היא תגיע, הרבה נשים לא ירצו להגיע, וגם אם יגיעו יפחדו לדבר בחופשיות, אך מצד שני אם נאמר לה אפילו בעדינות שאין מקום וכדו', היא עלולה להבין שאין רוצים אותה, והיא עלולה להעלב, כיצד לנהוג?

תשובה

אסור לבייש אדם מישראל, וצריך גם לבטל שיעור כדי שלא לבייש אדם, ולא יצא שום תועלת מכנס כזה שאשה התביישה, והעצה היא לרשום אותה, אבל לסדר לה עבודה מכניסה בשעת הכנס, והיא מעצמה לא תבא.

מקורות ונימוקים

מסוימת היה מוסר שיעור בכל לילה, והתחיל להגיע לשיעור בעל חנות דגים, שמבגדיו נדף תמיד ריח של דגים, מרן שהיה איסטניס בטבעו סבל מאד מהריח ולא הרגיש טוב מזה, והיה מרן מעיר לו לשומעים בדרך רמז, שהיה גדול אחד שהיה לובש בגדים מיוחדים קודם לימודו, אבל הלה לא תפס את הרמז שמתכוונים אליו, אלא הוסיף לספר לרב, מעשה אלמוני על גדול אחר, והמשיך להגיע בבגדיו הנודפים, בליט ברירה נתבטל השיעור, כיון שמרן כמעט נחלה מזה, ולא הסכים בשום אופן שיעירו להלה על זה, ונימק ללומדי השיעור שמחמת חולשתו הפסיק השיעור.

בעיירת בריסק קבעה הממשלה שכל השחיטה תיעשה בבית המטבחים בלבד, ושם לקחו מס על כל בהמה, והיו קצבים ששחטו הרבה בהמות ביום, ועל כן המס הגיע לסכומים גדולים מאד, לכן היו כאלו שוחטים שהתחמקו מתשלום זה ע"י ששחטו בסתר ולא בבית המטבחים, וזו היתה פירצה נוראה בכשרות.

לשם תיקון הפירצה כינס מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל אסיפה גדולה של כל מורי ההוראה ונכבדי העיר, כדי לטקס עצה למנוע המכשול, כל הקרואים הגיעו כולם לביתו של מרן זצ"ל והתיישבו, אולם מרן הגרי"ז זצ"ל

במסכת סנהדרין (דף יא ע"א) נאמר: יתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום, אמר מי שאכל שום יצא, עמד רבי חייא ויצא, עמדו כולן ויצאו, בשחר מצאו רבי שמעון ברבי לרבי חייא, אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא, אמר לו לא תהא כזאת בישראל. ופרש"י שרבי שמעון ברבי שאל את רבי חייא מדוע ציער את אבא בכך שהוא אכל את השום ונדף הריח. והשיב לו חס ושלום שאכל השום בבואו לבית מדרשו, אלא כדי שלא להלבין פניו של אוכל השום יצאתי, כדי שיצאו כולם ולא יבינו מי הוא.

והקשה המהרש"א על פירוש זה, שהרי כולם יצאו החוצה, אם כן היה ברור לכולם שלא רבי חייא הוא זה שאכל את השום. ולכן פירש דודאי ידעו כולם שהוא לא היה האוכל ולכן יצאו כולם, והכי קאמר אתה שציערת את אבא במה שיצאת מבית המדרש ויצאו כולם אחריו, וציערת אבא על ביטול תורה לפי אותה שעה, שלא היה לך לצאת, רק האוכלו היה לו לצאת לבדו. ואמר לו רבי חייא לא תהא כזאת בישראל, דודאי ביטול תורה הוא עון וחטא, אבל לבייש אחד מישראל, לא תהא כזאת עבירה גדולה בישראל, וטוב לבטל תורה מלבייש בן ישראל, עכ"ד.

וכן מסופר מרן בעל הדובב מישרים גאב"ד טשעבין זצוק"ל שבתקופה

ואם גדולי עולם ביטלו שיעורים, וביטלו אסיפות חשובות כדי שלא לבייש יהודי, כל שכן שאין לעשות כנס של הנחיית הורים, כשאשה אחת תתבייש, ולא יצא שום תועלת מאסיפה כזו, שאשה תתבייש.

אולם יש לזה עצה, שהנה בשערי תשובה (סימן תמח סק"ח) סיפר שבחול הפסח הגיע יהודי אל הרב, וסיפר לו שמכר את היי"ש לנכרי בערב פסח כדת וכדין, וגם מסר לו מפתח של המחסן, והנכרי נכנס למחסן ושותה יי"ש כאוות נפשו.

מספר בעל השערי תשובה, שאותו רב לא השיב לשואל דבר, רק כשהלך מאתו שלח אחר הנכרי, ואמר לו שיש לו שליחות עבורו, לשלוח אגרת לעיר אחרת רחוקה כמובן בתשלום מלא, הנכרי הסכים לנסיעה, ועד שחזר מה'שליחות' עברו ימי הפסח, מסיים בעל השערי תשובה, וקראתי עליו "מים עמוקים עצה בלב איש", וכתבתי זה ע"ד שאמרו בכתובות "ולשון חכמים מרפא".

גם בענינו העצה היא שבשעת האסיפה, לתת איזה עבודה לאשה בתשלום, שלא תבין שהמטרה היא שלא רוצים אותה, אלא שרוצים לתת לה איזה עבודה בשביל שתתפרנס, וממילא לא תבא לנס, ויוכלו לקיימו בלעדיה.

ישב כל הזמן ושתק, כך עברה כמחצית השעה ללא שהרב הוציא הגה מפיו, כולם לא הבינו לפשר הדבר מדוע הרב יושב ושותק, עד שראו שבין הבאים לאסיפה הגיע גם אחד השוחטים שכנגדם כינסו את האסיפה, שמו היה ר' אייזיק, הוא היה בעל זקן לבן ארוך, והבינו שכנראה בגלל נוכחותו כאן באסיפה מסרב הרב לדבר, מיד פנו אל הרב שאפשר לגרש את השוחט הנ"ל, ואז יוכל לדבר, אך הרב לא הסכים לכך בשום אופן, כך המשיכו לשבת עוד, והרב המשיך לשתוק עד שלבסוף הסתיימה בכך האסיפה, וכולם קמו והלכו, וכל זה היה בשביל שלא לבייש אדם.

האנשים הנכבדים שתמהו בליבם מאוד על שתיקת הרב שמעו אז מפיו הסבר לכך הנה במסכת גיטין (דף נו ע"א) אמרו חז"ל בא וראה כוחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף היכלו, וא"כ סיים הגרי"ז נמצא שאם הייתי מבייש את אותו אדם ומשלחו לביתו, היינו מפסידים הכל, באשר מאסיפה כזאת לא תצמח שום טובה.

למרות שהיה כאן ענין של תיקון הכשרות בעיר, שזהו דבר גדול מאד, ואולי היה צריך לבייש ברבים את הפורצים גדר, אולם רואים לא כן דלבייש יהודי ברבים אין היתר, אפילו לשם תיקון גדול כזה.

סימן ה

בנו של האברך היה צריך לעבור ניתוח דחוף האם יעצרו את הסדר ויאמרו תהלים

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בכולל שלנו הגיע הבשורה באמצע הסדר שאחד האברכים נולד לו בן, לאחר כמה דקות נודע שהוא נולד פגם לבבי, והוא נכנס לניתוח חירום, האברכים הסתפקו האם לעצור את הלימוד באמצע הסדר ולומר תהלים, או להמשיך ללמוד, מה היה צריך לעשות?

תשובה

גם בלימוד תורה יש כח ריפוי, וצריך להכריז שהלימוד יהיה לטובת התינוק, ולא להפסיק את הסדר לומר תהלים, אך אם הם מרגישים קושי בריכוז בלימוד, ואמירת תהלים תשחרר את הלחץ, מותר להם להפסיק לומר תהלים, עד שיחזרו לישוב הדעת, ואז ימשיכו ללמוד.

מקורות ונימוקים

בספר אכן יעקב (סימן ו) הביא מעשה נורא מהסבא מסלבודקא, וכך סיפר: כשלמדתי בישיבת סלבודקא זוכר אני שבחור אחד מבני הישיבה חלה במחלת הטיפוס ר"ל, ומצבו הורע מאד מאד, והוזמן רופא ידוע לבוא ולבקר את החולה, וכאשר ביקר את החולה אמר הרופא אני יכול לרפאות את החיים, אבל לא את המתים, כי אין תקוה לרפואתו, ונאש לחייו, ביום ו' עש"ק בבוקר אחר תפילת שחרית, הכריז הסבא הצדיק כש"ת ר' נתן נטע צבי פינקל זצ"ל, שכל אחד יעמוד על מקומו ולא יעזוב את הישיבה, כי יש לי למסור לכם דברים העומדים ברומם של עולם, והוא סיפור נורא מהט"ז ז"ל שמסר לי ידידינו הגאון הצדיק ר' צבי הירש המכונה ר' הירשלע זצ"ל ר"מ ראשי בישיבה קטנה בסלבודקא.

אשה אחת באה אל הט"ז לבקש שיתפלל על בנה החולה זה איזה שבועות, והרופאים אמרו נאש לחייו, ולא מצאו שום מזור ותרופה למחלתו הארוכה והכבדה, והט"ז מרוב ענותנותו דחה אותה ואמר לה התחת אלקים אני?! לך בעצמך אל בתי כנסיות ובתי מדרשות והתפללי לאבינו שבשמים, שישלח לו רפואה שלימה מן השמים. אבל האשה מרוב מרירותה לא עזבה את ביתו של הט"ז, וצעקה ובכתה בדמעות שליש מאין הפוגות, ותאמר: אל התורה שבאדוני אני צועקת, כי קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא.

דבר זה עשה רושם על הט"ז, ואז אמר לה כי זה שני שבועות שאני עמל ויגע בסוגיא חמורה של הש"ס יומם ולילה, וזכות של יגיעתי בשני שבועות הללו יגן על בנך החולה, ומן השמים ירחמו עליו בתוך שאר חולי ישראל, כי בדבר הזה תאריכו ימים. זכות התורה של בעל הט"ז הגין עליו, ומצבו של בנה החולה הוטב ושב לאיתנו.

לכן המשיך הסבא מסלבודקא ואמר אבקש מכם שכל אחד מבני

הישיבה ילמד חצי שעה לזכות החולה. וכן עשו בני הישיבה ומצבו של הבחור הוטב מעט מעט, ושב לאיתנו.

ולכן למעשה צריכים להכריז שעכשיו הלימוד יהיה לטובת התינוק, ולא להפסיק את הסדר לומר תהלים, אך אם הם מרגישים קושי בריכוז בלימוד, ואמירת תהלים תשחרר את הלחץ, מותר להם להפסיק לומר תהלים, עד שיחזרו לישוב הדעת, ואז ימשיכו ללמוד.

סימן ו

לצאת לטיול ביום כ' סיון, או לבטל

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אנו מתווכים בין נשים מבוגרות לבין נשים שמטפלות בהן ועוזרות להן במסירות, מפעם לפעם אנו עורכים טיול לנשים המטפלות, בפעם הבאה שהטיול אמור להערך זה ביום ראשון כ' סיון, אחת המטפלות התקשרה אלינו ואמרה שהיא חושבת שישנה בעיה לצאת לטיול ביום זה, האם הדבר בעייתי, והאם לבטל את הטיול?

תשובה

יום כ' סיון הוא יום של פורענות וגדולי ישראל קבעו אותו ליום של תענית וסליחות, כהיום כמעט ונשתכח מנהג זה של צום, ויש רק קהילות אחדות שאומרים ביום זה סליחות, אך בוודאי שאין לצאת ביום זה לטיולים. ואין לבטל את הטיול, אבל יש להקדימו או לאחרו.

מקורות ונימוקים

במשך אלפיים שנות גלות, עם ישראל סבלו צרות רבות כמעט בכל יום בשנה, אבל יש ימים מיוחדים, שנחרתו כימים שבהם הוכפלו הצרות, ואחד מהם הוא יום כ' בסיון.

עלילות דם שבו העלילו על היהודים שהם הרגו ילדים נוצרים, היתה עוד קודם לשנה באנגליה, אבל עלילה זו שלהלן בעירת בלוש, היתה העלילה הראשונה שבה נשפטו יהודים

ילד גוי, ולמרות העינויים לא הודו, היה שם כומר אחד ש'פסק' שיעשו מבחן כדי להודיע מי צודק, המעליל או היהודים, יביאו גיגית מים 'קדושים' שנתקדשו על ידי הכמרים, ואם הגוי המעליל ישקע, סימן שהוא שיקר, ואם הוא יצוף סימן שהוא דובר אמת, וכך עשו, והגוי כמובן שצף במים, וזה היה 'הוכחה מוצקת' שהיהודים אכן אשמים. וגזרו עליהם להשרף חיים על המוקד.

כאן אירע נס גדול, שהכניסו שלשה יהודים קדושים לתוך האש, ורק החוטים שידיהם נקשרו בהם נשרפו, והם יצאו חיים מהאש, וכשיצאו מהאש, אמרו לגויים תראו שאנו חיים, ולא רצו להצילם, ויהרגום בחרב, ובאותו יום נהרגו ל"א יהודים קדושים וטהורים, ולמרות האש החזקה גופותיהם לא נשרפו, ונהרגו תוך אמירת עלינו לשבח בנעימה גדולה, שגם הגויים תמהו לשמוע את הנעימה הגדולה הזו^א.

ושם נקבע שאכן היהודים הרכו את הגוי, ומאז עברו שנים רבות, ונשפך דם רב על עלילה שפלה זו.

וכך מסופר רבי יוסף הכהן בספרו "עמק הבכא", בשנת ד' אלפים תתקל"א הלך יהודי להשקות סוסו לעת ערב, והיה שם גוי שגם הוא רצה להשקותו, היהודי הוציא מחיקו כנף עור, ויראנו סוס הגוי בחשך ויירא הוא וישב אחר וימאן לבוא המימה. ויבהל הערל ההוא וישב אל אדוניו ויגד לו לאמר ראיתי איש יהודי אחד אשר השליך נער קטן המימה אשר הרע ליהודים, ואירא פן יהרגני גם אנו, וגם הסוס נבעת מרגשת המים ואבואה להגיד לך. [השר שהיה אכול שנאה על איזה אשה יהודיה, קיבל את העדות בזרועות פתוחות].

מיד עצרו את רוב אנשי העיירה, וניסו להוציא מהם הודאה בכח שהרגו

ציונים והוספות

א. ועל מקרה זה נתקן אחד הסליחות, שהיה מנהג לאמרו בשנים קדמוניות, אנו מביאים בזה קטעים אחדים מהסליחה:

אָמוּנֵי שְׁלוּמֵי יִשְׂרָאֵל גִּזְרָתָם פְּשָׁהִם. נִטְשָׁתָם וְנִחָתָם וְהָיִיתָ כְּגִבּוֹר נִדְהָם. בְּתַתָּךְ בְּיַד רָשָׁע הַמְזֵהֵם... בְּעֲשָׂרִים בְּסִינַי גּוֹמֵר פְּרוֹת וּמִפְּרִיחַ. בְּתַתָּךְ ל"א לְפָטַט נִתְּנוּ בְּיָדוֹ לְהַכְרִיחַ. נִתְּרָצוּ לְהַעֲלוֹת לְאֲשִׁים לְהַרְחִיץ... וַיֹּאמְרוּ לְהוֹצִיא אוֹתָם לְבֵית הַשְׁרָפָה. יַחֲדוּ שְׂמֵחַו כְּהִכְנָסַת פֶּלֶא לְחִפָּה. עָלִינוּ לְשִׁבְחָה שְׂבָחוּ כְּנֶפֶשׁ כְּסוּפָה... וְזָגוּ יַחַד פָּרָחִי כְּהִנָּה בְּעִנְיָתָם. יַחֲיֵאל וִיקוּתִיאל בְּכִהְנָה וּבְשִׁרְוֹתָם. בָּאָהֶב נִמְתָּחוּ עַל הַעֲמוּד לְכַפּוֹתָם... חֲתָמוּ בְּחוֹתָם קֶדֶשׁ בַּחוּרִים וְיִשְׁיִשִׁים. וְעָלוּ לְמִנְיָן וְהֵם אָחֵד וְשְׁלִשִׁים. יְהוּדָה וְיִצְחָק מִשֵּׁה חֲסִידִים מְאֻשְׁשִׁים... טְבוּעִים בְּחוֹתָם אַרְבָּעָה בְּלִי כַחַד. בְּרוּךְ וְשִׁמּוּאֵל אֲחִיו נִגְוָעוּ כְּאֶחָד. מִנְחָם וְיִהוּדָה אֲחִים בְּאִמָּה וּפְחָד... יַחַד הַנָּשִׁים לְבֵית הַמוֹקֵד בְּחִילָךְ. אֲשֶׁה רְעוּתָהּ מִזְרֹזֹת לְמַהֵר וְלִילֵךְ. שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה מִקֵּם נִמְנוּ בְּפֶלֶךְ... כְּהִגִּיעַ הָאֵשׁ לְאֲסִירֵי יְדֵי הַכְּתָנִים. נִתְּקוּ הַמוֹסְרוֹת מֵעַל יְדֵי הַבָּנִים. צָרְחוּ צָרְפְּתָנוּ הָאֵשׁ וְיִצְאָנוּ כְּנִים... לֹא שָׁף חֲרוֹן הַצּוֹרֵר מֵעֲלֵיהֶם. צָוָה עֲבָדָיו לְהַחֲזִירָם לְבֵית מוֹקְדֵיהֶם. הִכָּה וּפָצוּעַ הַפּוֹם בְּאֵלוֹת וּבְמַקְלוֹתֵיהֶם... סָמַךְ וְתָקַף אוֹת וּפָלָא לְגִדְלָה. שָׁרְפָה נִשְׁמָה וְגוֹף לֹא כָלָה. עֵין רְאֵתָהּ וְאָזֶן שָׁמְעָה וּמִלְלָה... יִתְאַשְׁרוּ עַל מַחֲצֵתָן חֲרוּגֵי בְלוּשִׁשׁ. לֹא נִסְתַּפְּקוּ לומר ה' בְּקִרְבָּנוּ הַיֵּשׁ. נִתְחַזְּקוּ בְּמַעֲוָם כְּמוֹ אֲרִיָּה וְלִישׁ...

ר"ת שהיה גר אז בצרפת, כששמע על העלייה ועל תוצאותיה, כאב מאד על הקדושים והטהורים שנתעלו באכזריות כזו, וקבע את תענית כ' בסיון לדורי דורות, וכתב, 'גדול יהיה הצום הזה מצום גדליה כי יום כיפורים הוא, וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות'.^ב ואכן קבלו היהודים אשר בצרפת ואיי הים את היום המר הזה ליום הספד ותענית, וזכרו לא יסוף מזרעם.

בשנת ת"ח ת"ט היו פרעות גדולות בעם ישראל, תחילת הפרעות התחיל בק"ק נמירוב בפולין, שהיא היתה מהקהילות הגדולות של פולין, קהילה גדולה ועשירה, ובתחילת הפרעות נתאספו שמה גם מעיירות הסמוכות, והרשע האכזר חמלניצקי ימ"ש, ועמו חבר מרעיו, התנפלו על העיר, והרגו שם את כל בני הקהילה הי"ד.

בשנת תת"י לאחר שוך הפרעות, חידש רבינו הש"ך (הקדמה למגילה עפה) את יום כ' סיון ליום צום ותענית, וכתב, על כן קבעתי לעצמי ולדורותי לבנים

ולבני בנים, יום צום ותענית ואכל ומספד וקינים, ביום כ' בסיון שבו נתנה תורה היקרה מפנינים, ועתה קרעוה פרעוה גויים רבים המונים המונים, יען כי יום זה הוא תחילה לגזרות ומכאובים, וחלאים רעים ונאמנים, וגם כי בו הוכפלו הצרות וקלקולים שונים, כי גם גזרת תתקל"א הייתה ביום ההוא ובאותם הזמנים, וגם כי יום זה לא יארע בשבת קדש בשום פנים, על פי הקביעות והלוחות אשר בידינו מתוקנים, וחברתי סליחות והקינות בבכי ותחנונים, לאומרם ביום זה בכל שנה ושנה עידן ועידנים.

גם בוועד ארבע ארצות קבלו עליהם את יום כ' סיון ליום תענית וליום סליחות, וכתב במגן אברהם (סימן תקפ סק"ט) נוהגין להתענות עשרים בסיון בכל מלכות פולין.

וכתב הט"ז (סימן תקסו סק"ג) שגם אם חל כ' סיון בשני וחמישי, אין קוראים בו פרשת השבוע, אלא קוראים בו ויחל, שתענית זה קבוע יותר מאשר בה"ב.

ציונים והוספות

ב. ומלפנים היתה התעוררות גדולה ביום זה, אפילו יותר מתשעה באב, והרה"ק מאפטא (אוהב ישראל ליקוטים חדשים פרשת מטות) אמר, דרוש גדול ביום כ' סיון, ובתוך דבריו אמר, כ' סיון הוא התחלה על יום הכיפורים אם מקיים יום הזה כראוי, אזי יוכל לקיים יום הכיפורים כראוי ונכון. וסימן כ' יד על כ"ס י"ה (שמות יז טז). כ"ס ראשי תיבות כ' סיון. י"ה ראשי תיבות יום הכפורים. ובספר מאמר מרדכי (פרשת בשלח) להרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע הוסיף בזה, כי ביום כ' סיון יש בו הארה גדולה לכפרה כמו יום הכיפורים, כי תענית כ' סיון נקבע על הריגת צדיקים שנהרגו בשנות ת"ח ות"ט ואמרו חז"ל כשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתתן של צדיקים מכפרת, לכן יום זה בבחינת יום הכיפורים.

אמנם כבר כתב במשנה ברורה (סק"י) צום, ויש רק קהילות אחדות שאומרים שכהיום שהתענית של כ' סיון ביום זה סליחות, אך בוודאי שאין אינו קבוע כל כך שמתענים בו רק לצאת ביום זה לטיולים. ואין לבטל את יחידים. וכמעט ונשתכח מנהג זה של הטיול, אבל יש להקדימו או לאחרו.

סימן ז

הש"ץ גמר "מודים" והכהן לא מצליח להוריד את נעליו

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בחור כהן צעיר בן 13 עלה לדוכן לברכת כהנים, הבחור עקר את רגליו ברצה, ועד שהגיע לדוכן כבר הגיע החזן לסוף ברכת מודים, הוא מנסה להוריד את נעלו ואינו מצליח, התברר שנעשה לו שם קשר חזק, ולכן אינו מצליח להורידו, וגם אינו מצליח לפתוח את הקשר.

הש"ץ ראה שהבחור מסתבך ולא המשיך את חזרת הש"ץ ולא קרא "כהנים", והמתין לסיום חליצת הנעליים, עבר דקה שתיים, והבחור עדיין אינו מצליח להוריד את נעליו. הסתפקו שם המתפללים מה לעשות, והעלו שם שלש אפשרויות:

- א. להמתין שהבחור יוריד את נעליו, אך יש בזה טירחא דציבורא.
- ב. הבחור יברך עם נעליו, אך חז"ל תיקנו לישא כפים ללא נעליים.
- ג. הבחור יצא מבית הכנסת, אך כבר עקר רגליו ברצה, וכבר עלה לדוכן.

תשובה

הש"ץ והציבור ימתינו לכהן עד שיחלוץ את מנעליו, וזה כדאי להם, כי אנשים נוסעים שעות כדי לקבל ברכה מצדיק, וכאן כדאי להמתין כמה דקות כדי לקבל ברכה מכהן, ברכה כזו, שכלולה במ כל הברכות, והקב"ה אומר ואני אברכם.

מקורות ונימוקים

נאמר במסכת סוטה (דף מ ע"א) שאחת ומתלוצצים עליו כשסנדלו מותרת, מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן ויקשרנה בעוד שחבריו מברכים, ויאמרו בן זכאי שהכהנים לא יעלו לדוכן עם שכן גרושה וכן חלוצה הוא, ולפיכך מנעלים, והטעם (ע"פ המשנ"ב סימן קכח ס"ק הלך וישב לו, ואפילו במנעלים שאין להם רצועות אסור דלא פלוג רבנן. טו) שמא יפסק לו רצועה, וגנאי הוא לו

ואם כן כיון שהיא תקנת רבן יוחנן בן זכאי, אסור לעבור על תקנתו ואסור לעלות לדוכן עם מנעלים. ובוודאי שאסור לו לרדת מהדוכן, שהרי כל התקנה שיעלה בלא מנעלים שלא יעזוב את הדוכן ויאמרו שהוא בן גרושה.

והעצה היא להמתין לו עד שיגמור להתיר את מנעליו, וכן סיפר מרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצ"ל, שבמנין של מרן הגרי"ז מבריסק בשבת קודש, המתינו לכהן [הרה"ג ר' שמחה כהן שליט"א] כחצי שעה, ואנשים לא הבינו למה ממתין כל כך, והתחילו להתלחש שיש בזה טירחא דציבורא, אמר להם הגרי"ז אנשים באים מאמריקה לקבל ברכה מצדיק, וכאן זה ברכה של התורה, וכי לא שוה לחכות.

עוד סיפר מרן ראש הישיבה, שהיה פעם שהתחילו חזרת הש"ץ

כשלא היה כהן, וכשהגיעו לרצה אמר הרב להמתין עד שיבוא כהן שיעשה ברכת כהנים, ופעמים שהמתינו בשביל כך אפילו חצי שעה^ג, ושאלו למה מתאמץ כל כך עבור ברכת כהנים, והשיב הרי יש חסידים שנוסעים במשך כמה שבועות לרבם כדי לקבל ממנו ברכה, וכי ברכת כהנים שמתברכים מפי ה' היא פחותה מכך?!

ואף שכאן בבית הכנסת יש כבר כהנים, מכל מקום גם כשיש כהנים צריך להמתין על כל כהן, שמי יודע מי הוא הכהן האמיתי, וכפי המעשה המובא בספר חסידים (מקצי נרדמים, סימן תרל) רב האי [גאון] היה עולה בכל שנה לירושלים מבבל, והיה שם בחג הסוכות, כי היו מקיפין את הר הזיתים בהושענא רבה ז' פעמים, ואומרים מזמורים שסדר להם רב האי, ולפני רב האי, היו הולכים כהנים מלובשים סיריקון בגד משי ומעילים, ואחריו של רב האי היו

ציונים והוספות

ג. קצת צ"ע שהרי ש"ץ ששהה כדי לגמור את כולה צריך לחזור לראש וכמבואר בשערי תשובה (סימן תרכ), ויעוין בברכות (דף כט ע"א) ששמואל הקטן עבר לפני התיבה, ושכח את ברכת המינים, והשקיף בה שתיים ושלש שעות. והקשה בפרי חדש או"ח (סימן סה סק"א) שאמרו שם (דף כג ע"א) שאם ששהה כדי לגמור את כולה צריך לחזור לראש. ולמה אצל שמואל הקטן אע"פ ששהה כדי לגמור את כולה לא חזר לראש, וצ"ע. ורצה להוכיח מכאן, שגם בשהה כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש, אמנם בפני יהושע (שם דף כט ע"א) תירץ, שלכן לא היה צריך לחזור לראש כיון שהרהר בכל אותו זמן באותה ברכה עצמה, ולא הסיח דעתו ממנה, אם כן ההפסק הוא בשביל הברכה, והרי זה דומה למה שאמרו (שם דף מ ע"א) שאם לאחר ברכת המוציא אמר, טול ברוך טול ברוך דאין צריך לחזור ולברך, כיון שזה מענין הברכה, והכא נמי ההפסק הוא לצורך התפילה. ולדבריו יתכן שכיון שברכת כהנים הוא חלק מחזרת הש"ץ, גם ההמתנה לצורך הכהן הוא בשביל חלק מהתפילה, אבל שהמעשה היה בראש השנה, ובראש השנה התפילה ארוכה, ואין בהמתנה זו כדי לגמור את כולה.

לשלש מאות כהנים^ד], ולקחתי כל הכהנים שמצאתי להקיף, ואמר לי אליהו ראה כל הכהנים שאתה רואה מלובשים מעילים והולכים בגאות, אין שום אחד מזרע אהרון, רק אחד שהוא הולך אחר כולם שנבזה האיש להם, והוא נמאס בעיניהם, והלך בבגדים רעים, ואינו חפץ בכבוד, ומשים עצמו כמי שאינו, והוא חוגר ברגלו אחת, ומצד אחד חסר עין, זהו כהן אמת מזרע אהרון, אמר רב האי חיי מזה שחקתי שבכולם לא היה כהן אלא אותו בעל מום^ה.

ואם כן כל כהן שעולה לדוכן, יש לחוש אולי הוא הכהן האמיתי, וכדאי להמתין לו כמה דקות, עד שיגמור להתיר לנעליו, כדי לזכות לברכה חשובה כזו, שכלולות בו כל הברכות שבעולם.

הולכים העם, והוא בתוך, ורחוק היה מאלה שלפניו מאה אמה, וכן משלאחריו. והיה רב האי שוחק.

לאחר הסעודה שנערכה שם, ראה יהודי [שהיה רוצח ורב האי החזירו בתשובה] את רב האי שלבו שמת, ואמר לו רבי למה היית הולך לבד כשהייתם מקיפים את הר הזיתים, אמר לו רב האי מפני שאני עולה בכל שנה מבבל להקיף את הר הזיתים בסוכות, ואני מטהר את עצמי בהושענא רבה, מפני כך אליהו הולך עמי, לכך אנו מתרחקין מאשר לפנינו ומאשר לאחרינו ומדבר עמי.

ושאלתי לו מתי יבוא משיח, ואמר לי כשיקיפו את הר הזיתים עם כהנים [חסר שם, וככל הנראה כוונתו

ציונים והוספות

ד. בשנת תשל"א נמצא כת"י של הרוקח, ושם כתב בפרשת תצוה, ושלש מאות פעמים הוזכר אהרן בואלה שמות וביקרא וגם בוידבר ה' אל משה במדבר סיני וכו', [בחיפוש נמצא שמו של אהרן מוזכר 301 פעמים בחומש] ואם היו שלוש מאות כהנים עומדים בהר הזיתים, והיו אומרים ברכת כהנים היה בא משיח.

כשדברי הרוקח נתגלה בעולם, התעורר הגה"ח רבי מנדל גפנר זצ"ל לערוך ברכת כהנים המונית, ומכיון שעל הר הזיתים כהיום אסור לכהנים לעלות, אמרו גדולי הפוסקים שיש לעשות זאת בכותל המערבי, ובפרט שכל הנראה לכן עשו זאת בזמן הרוקח בהר הזיתים, כי הכותל המערבי בזמנו היה מכוסה ועדיין לא נתגלה. לראשונה התקיים ברכת כהנים בכותל המערבי ביום ג' כסלו שנת תשל"א, ולאחר מכן העבירו זאת לחול המועד.

ה. ויתכן שלזה נתכוון המהרש"ל שכתב בספרו ים של שלמה (בבא קמא פ"ה סימן לה) לגבי לתת חרמי כהנים בזמן הזה, ראוי להחמיר ולאסור חרמים בזמן הזה, אפי' פירש לכהן, והכהן כבר קיבל. מאחר שבעו"ה אין לנו היחוס, כמו שהיה בזמן הבית. או אפילו אחר החורבן בימי התנאים והאמוראים. שהיו עדיין נזהרים בתרומות ובטהרות, והיה קרוב מימי הבית. ועדיין היה יחוסיהם בידיהם. ובעונותינו מרוב אריכות הגלות וגזירות וגירושים נתבלבלו. והלואי שלא יהא נתבלבל זרע קדש בחול. אבל זרע כהנים ולוים קרוב לודאי שנתבלבלו. ואם לא כולו, הרוב נתבלבל, כמעשה דאליהו ז"ל עם הלויים, הידוע בדברי רז"ל [ויתכן שכוונתו למעשה הזה של רב האי גאון]. ואם לא הרוב, בודאי קרוב למחצה נתבלבלו. וא"כ נייתי לידי תקלה, שמא יתן לכהן שאינו כהן. ויהיה עדיין כהקדש ממש.

סימן ח

**שמע אדם מכובד שדילג על פרשה שניה של ק"ש
האם יעיר אותו באמצע הלילה**

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני בחור צעיר ובליל שבת התארח אצלנו בבית הכנסת אדם מכובד, התפללתי ערבית לידו, ושמעתי אותו קורא קריאת שמע בקול, ולאחר שגמר פרשה ראשונה של קריאת שמע, 'וכתבתם על מזוזות... ובשעריך' אמר מיד 'למען ירבו' והיינו שדילג על פרשה שניה של קריאת שמע, בשעת התפילה התביישתי להעיר לו, ואחר התפילה הוא נעלם.

בשתיים עשרה וחצי בלילה לא הצלחתי להרדם, אמרתי לאבי איני יכול לישון כשאני יודע שיהודי לא קרא ק"ש, אמר לי אבי מה רצונך לעשות, אמרתי לו אולי נלך לגבאי בית הכנסת, ונשאל אותו היכן אותו אדם מכובד מתארח, ואז אלך לביתו, ונאמר לו שדילג פרשה בק"ש, אבי אמר לי, כעת הם כבר בוודאי ישנים, וכי נעיר שתי משפחות עבור זה, אך מצד שני הרי אותו אדם לא קרא ק"ש?

שאלתי היא, האם ניתן לסמוך על כך שבוואי קורא ק"ש על המיטה ג' פרשיות, ואם כן יצא אז ידי חובת קריאת שמע, או שמא כיון שחשב שקרא קריאת שמע כהלכתו, אינו מכויין בקריאת שמע שעל המטה כדי לצאת ידי חובת קריאת שמע, ואם כן לא יצא ידי חובתו, וצריך להעירו?

תשובה

אף שלרוב הפוסקים פרשה שניה היא מדרבנן, מכל מקום גם על מצוה דרבנן יש להעירו כיון שפשע ולא קרא ק"ש מתוך הסידור, אלא שכיון שרוב האנשים קוראים קריאת שמע שעל המטה, יש לסמוך על כך, ואין צריך להעירו.

מקורות ונימוקים

ראשית יש לדון אם פרשה השניה שיש בזה שלש דעות, י"א דרך פסוק היא מדאורייתא או מדרבנן, ראשון בלבד הוא מן התורה, וי"א דכל ובמשנה ברורה (סימן סג ס"ק טז) הביא הפרשה ראשונה הוא מן התורה, וי"א

דגם השניה היא מן התורה, ופרשת ציצית לכו"ע היא מן התורה כדי להזכיר יציאת מצרים.

והנה נאמר במסכת ברכות (דף יג ע"ב) אמר רבי אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב, אמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ונאנס בשינה יצא, אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן, טפי לא תצערן. ופסק הרמב"ם (קריאת שמע פ"ב ה"ג) היה ישן מצערין אותו ומעירין אותו עד שיקרא פסוק ראשון, ומכאן ואילך אם אנסתו שינה, אין מצערין אותו.

ולכאורה משמע שרק פסוק ראשון מדאורייתא, ויותר מזה אין צריך להעירו, ומשמע שגם אם לא יקרא כלל אין צריך להעירו.

וכן כתב במאירי, אמר שמע ישראל ר"ל פסוק ראשון עד ה' אחד, ואח"כ נאנס בשינה יצא, מפני שפסוק ראשון הוא עיקר ק"ש, ויצא בפסוק זה מצות עשה שבה, אף על פי שלא קרא יותר, ומ"מ לא יצא ידי מצות חכמים מקריאת הפרשיות ומקריאת הברכות.

וכן כתב הרמב"ן (מלחמות ה' ר"ה דף ע"ב) שלכן אין צריך לכוון יותר מפסוק ראשון, כיון שזה עיקר קריאתה, ויותר מזה אין צריך לקרות.

ובספר הבתים (קריאת שמע שער ג ס"ז) הביא בזה כמה דעות,

ומסקנתו להלכה, שכיון שנאנס בשינה, לא הצריכו להעירו רק לפסוק ראשון.

אמנם הרא"ש (ברכות שם סימן ג) וכן רבינו יונה (ברכות דף ז ע"ב) כתבו, שדברי הגמרא מיירי כשקראו מנומנם, שאם לא היה קורא כלל, איך היה אומר שיניחוהו שלא יקרא, והלא אינו יוצא בזה בלבד, דאפילו למ"ד ק"ש מדרבנן מ"מ צריך לאומרה.

ומשמע שאין בזה נפקא מינה אם מצות ק"ש הוא מדאורייתא או מדרבנן, שגם על מצוה דרבנן יש להעירו. וכן כתב בשו"ע (או"ח סימן סג ס"ה) אם היה ישן מצערים אותו, ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש, מכאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער ממש, שאף על פי שהוא קורא מתנמנם יצא.

אמנם לגבי טומאת מת, כתב הרמ"א (יו"ד סימן שעב ס"א) כהן שהוא ישן ומת עמו באוהל, צריכין להקיצו ולהגיד לו כדי שיצא. וכתב הש"ך (סק"ג) שדוקא באיסור דאורייתא יש להקיצו, אבל אם הטומאה היא דרבנן, אין צריך להקיצו.

ולכאורה מבואר שאין חיוב להקיץ אדם כדי שלא יכשל באיסור דרבנן, ואולי גם אין חיוב להקיצו כדי שיקיים מצוה דרבנן.

ובשו"ת קרן לדוד (סימן יח) כתב שאין ראייה מהש"ך, שבאיסור אם

הוא אנוס רחמנא פטריה, אולם בקיום מצוה אונסא כמאן דעביד לא אמרינן.

ואולי בענינו כיון שיש כאן ספק אם קרא או לא, צריך גם להעירו, שהרי כן הוא עיקר תקנת חז"ל שבכל ספק צריך לחזור ולקרות, ובפרט לפי מה שכתב בשו"ת קרן לדוד (סימן יח) שגם על מצוה דרבנן יש להעיר, אם הוא יצטער כשישמע שלא העירו אותו. ואם הלך לישון בפשיעה, הוה תחילתו בפשיעה וסופו באונס וצריך להעירו בכל מקרה, ובענינו גם יש בזה קצת פשיעה, שלא קרא קריאת שמע מתוך הכתב, וקראה בעל פה, ולכן טעה ולא קרא פרשה שניה.

ויש לומר כיון שרוב אנשים קוראים קריאת שמע שעל המטה, ואף שאינו מכוון לצאת ידי מצוה, מכל מקום בדרבנן מצוות אינם צריכות כוונה ואם כן אפשר לסמוך על הרוב, ואין צריך להעירו.

ויש לציין שאם אין צריך להעירו, יש בזה אף איסור, וכמו שכתב בשו"ת קרן לדוד (שם) שאף למ"ד שצער בעלי חיים לאו דאורייתא, מכל מקום לצער אדם ודאי היא דאורייתא, שהרי מצינו שאסור לצער אדם אפילו בדברים, דכתיב 'לא תונן', וכל שכן שאסור לצערו במעשים. [אמנם יעוין בשו"ת חוות יאיר (סימן קצא) שאין איסור צער בעלי חיים באדם, ויעוין בברכי יוסף (יו"ד סימן שעב) מש"כ בזה].

ולכאורה מבואר מכל זה, שגם על מצוה דרבנן יש להעירו. אמנם יתכן שבענינו אינו חייב להעירו, כיון שיש ספק גדול, שמסתמא קרא קריאת שמע שעל המטה ויצא בזה ידי חובה.

אמנם מבואר בשו"ע (או"ח סימן סד ס"ד) היה עומד ב'וכתבתם', ואינו יודע אם ב'וכתבתם' שבפרשה ראשונה, אם ב'וכתבתם' שבפרשה שנייה, חוזר ל'וכתבתם' שבפרשה ראשונה. ולכאורה כיון שהוא מסופק אם אמר או לא, והרי פרשה שניה לרוב הפוסקים היא דרבנן, למה לא נאמר ספק דרבנן לקולא, ומספק לא יחזור.

ותירץ במשנה ברורה (סק"ז) דכיון דעסוק בקריאת שמע צריך לתקן הכל. עוד תירץ במשנה ברורה (סימן סז סק"ד) שלכן אם ספק קרא פרשה שניה, צריך לחזור ולקרותה מספק, שמעיקרא כך תקנו שבכל ספק צריך לחזור ולקרות.

ונפקא מינה בין התירוצים, באופן שכבר אינו עוסק בקריאת שמע, ונסתפק אם קרא או לא, שלטעם הראשון צריך לחזור רק אם עסוק בקריאת שמע, וכיון שכבר אינו עוסק

סימן ט

להעלים עין מבנות שמעתיקות במבחני חוץ

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני מורה בסמינר, ומתוקף תפקידי עלי להשגיח במבחנים חיצוניים [מבחן חוץ הוא מבחן שהרשויות עושות כדי לתת לתלמידה תעודה, ועל ידי התעודה היא יכולה להתקבל לעבודה במקצוע שהיא למדה], שהבנות תכתובנה ביושר.

יש בנות שטוענות שביררו ומותר להעתיק במבחנים אלו, משום שזה כמו לגנוב מהרשויות.

רציתי לדעת פסק הלכה ברור בענין?

תשובה

מכמה טעמים אסור להעלים עין, א. כי המעסיק שלה בעתיד, חושב שיש לה תעודה, וזה שקר, ב. אסור לגנוב ממשלמי מיסים, ג. זה מתחיל בגניבות קטנות, ולבסוף יגנבו מאנשים, ד. המורה שקבלה כסף על השמירה, עושה מלאכתה רמיה.

מקורות ונימוקים

מכמה טעמים אסור בכל תוקף להעתיק:

הזמן להשכיר עצמו אצל אחד לעבוד בעסקיו, ורוצים ברוב הפעמים במי שגמר היטב למודיו דחול, והוא יראה לו התעודה איך שגמר בטוב, ועל סמך זה קבלוהו, שזהו גניבת ממון ממש.

א. הרי הנערה תקבל ציון גבוה בתעודה ובעקבות זה, יקבלו אותה לעבודה, שרוצים עובדת שיש לה ציונים גבוהים, ונמצא שכל המשכורות שתקבל מהמעביד הוא בשקר, וזה גניבת ממון לא מהממשלה, אלא מהמעסיק שלה לעתיד.

וגם שיש בזה שקר, וצריך להודיע זאת למעביד, כי הרבה מעבידים אינם רוצים עובדים שקרנים, כי על שקרן אי אפשר לסמוך עליו כלום.

וכן כתב בשו"ת אגרות משה (חו"מ ח"ב סימן ל) שדבר זה אינו אסור רק מחמת אונאה, אלא יש בזה גזילת ממון ממש, דהא כשירצה לפרנסתו במשך

ב. מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מאד נגד כל הגניבות ממהמשלה, וטען שאין זה גניבה ממהמשלה, אלא זה גניבה ממנו ומעוד

הרבה אנשים שמשלמים מסים, והם אינם רוצים שיגנבו מהם. אנשים לקבל כל דבר ביושר, אם זה מגיע להם שיקבלו, ואם לא, יחפשו עבודה כשירה אחרת.

ד. המורה מקבלת כסף כדי לשמור שלא יעתיקו, והיא מעלימה עין, הרי היא עושה מלאכת ה' רמיה, ומרמה את המעסיקים שלה, והיא צריכה להשיב את הכסף שקבלה עבור השמירה, כי היא לא שמרה, אלא אדרבה העלימה עין.

ונסיים בסיומו של האגרות משה, ברור שעצם הדבר ששמע מע"כ הוא שקר..., כי אדרבה ידוע שבנות יעקב הם ישרים, ואל יחוש להשמועות של שקר... ויכול מע"כ לומר בפה מלא שהוא שקר וכזב משונאי תורה ודת ישראל.

ג. בחור שלמד בישיבה יצא לתרבות רעה, ונתפס בגניבה, ספרתי על כך למו"ר הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל אין יתכן שבחור ישיבה לשעבר התדרדר עד כדי כך, אמר לי זה לא מתחיל מהבחור, סבו גנב חידושי תורה, ואביו הורה היתר לעצמו לגנוב מהממשלה, והבחור כבר הורה היתר לעצמו לגנוב מאנשים.

ולכן גם אם לא היה שום חשש בזה [וכמבואר לעיל שיש בזה חששות גדולים] לא היה כדאי ללמד את ילדינו לגנוב, כי היום יגנבו במבחנים, ומחר כבר יגנבו בדברים גדולים, ואם לא הם, אז ילדיהם, הטוב ביותר ללמד

סימן י

לקנות לאבא בקבוק יין שיגמר ביום אחד או תיק לתפילין שישמר לשנים רבות

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בן רוצה לכבד את אביו, ובכסף שהקציב לעצמו לקנות לו מתנה, יכול לקנות לו בקבוק יין חשוב, שאביו יקיים בזה מצות שמחה ביו"ט שבועות לכבוד הרגל, ויכול גם לקנות לאביו תיק לטלית ותפילין שיהנה ממנו שנים רבות.

שאלתי היא, האם המצוה של כיבוד אב היא הנתינה, ואם כן בשניהם יש רק מצוה אחת, ואין נפקא מינה מה יקנה, או שבכל פעם שאביו ישתמש עם התיק ויהנה ממנו, מקיים הבן מצוה נוספת של כיבוד אב, ואם כן עדיף לקנות את התיק שממנו יהנה שנים רבות?

תשובה

עיקר המצוה היא משקהו, וקניית תיק אינו מעיקר המצוה של כיבוד אב, ולכן צריך לקנות את היין שבוזה מקיים את עיקר המצוה של כיבוד אב, מאשר את התיק לטלית ותפילין.

מקורות ונימוקים

מצות כיבוד אב ואם נאמר במסכת קידושין (דף לא ע"ב) שהוא מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. ואם כן כיון שעיקר המצוה היא להשקותו, ואין מצוה בקניית תיק, בוודאי שיקנה את היין ולא את התיק. **ויש** גם להמתיק את הטעם שהתורה צוותה רק להאכיל ולהשקותו ולא שאר דברים, וכמו שכתב המהרי"ק (סימן קסו) שמצות כיבוד, בדבר דשייך האב בגווה, פרנסת האב שצורך גוף האב וקיומו. עכ"ד. ונראה בטעם הדבר שהתורה ירדה לסוף דעתו, שהאבות צריכים להגיע לחסדי הילדים לעת זקנותם.

אבל קניית תיק לטלית ותפילין, אין בזה צורך הגוף לאביו, אלא שאביו יהנה שקיבל מתנה, והוא כעין צורך הנשמה, שיהיה לו טוב על הנשמה שבנו קנה לו מתנה, ואין זה מעיקר המצוה של כיבוד אב ואם.

כשיכול לקנות לאביו יין או נעליים

אלא שיש להסתפק מה הדין כאשר אביו צריך גם יין לחג השבועות, וגם נעליים לרגליו, ואת שניהם צריך באותו דחיפות, מה עדיף שיקנה לאביו, יין, או נעליים, כי יין יהנה ממנו יום אחד, לעומת זאת נעליים יהנה ממנו זמן רב, ואולי בזה יקיים מצוה גדולה יותר.

ויש לומר שבלאו הכי מצות כיבוד אב הוא משל אב, ולא משל בן, ואם

וגם ששמעתי מגיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שכיבוד אב ואם, הוא גדר של פירעון חוב, והביא ראיה לדבריו מדברי החיי אדם (כלל סז) שכתב: ואמרו רז"ל בירושלמי (פאה פ"א ה"א) דכל מצוות הבן על האב ואם הוא פירעון חוב, שהבן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובות שגמלוהו, ומי שאינו מכבדם נקרא רשע, דכתיב 'לוה רשע ולא ישלם'. ואם כן בכלל הפירעון שיאהב אותם אהבה עזה, כדרך שהיו

כן אין כלל חיוב לקנות לאביו מתנות, אב בכל רגע, אלא בפעם הראשונה
ואם בכל זאת רוצה לקנות לאביו מתנה, שקנה את המתנה, ויקנה מה שיותר
לכאורה אינו מקיים בזה מצות כיבוד דחוף לאביו.

סימן יא

אשה מעוברת ששומעת שיעור בטלפון האם זה מועיל לעובר

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

שמעתי פעם שיש ענין שאשה מעוברת תשמע דברי תורה, ושזה משפיע
קדושה על האמא ועל העובר, וכן לאחר הלידה, להשמיע דברי תורה
לתינוק הנולד.

בעקבות זאת אני נוהגת, כשאני בהריון ב"ה, אני שומעת בעקביות
שיעורים בקול הלשון, למרות שאיני מבינה הרבה ממה שנאמר שם, וכן
לאחר הלידה אני משמיעה שיעורים לתינוק הנולד על מנת שיושפע
מדברי תורה, למרות שהוא אינו מבין כלום, וגם שבבית יהיה אוירה של
תורה.

רציתי לשאול האם יש לזה מקור לשמוע ולהשמיע דברי תורה, ואם
כן האם שמיעת שיעור בטלפון משפיע קדושה ואהבת תורה על התינוק,
או שצריך דווקא לימוד תורה בפועל, ואם כן זה בבחינת "ניגע לריק"
ואין בזה תועלת?

תשובה

**נראה שיש בזה ענין, כי העיקר שהעובר והנולד ישמעו קול תורה,
וגם בשמיעה מטלפון או מטייפ, נחשב כקול תורה.**

מקורות ונימוקים

<p>אכן יש לזה מקור, המשנה במסכת אבות (פ"ב מ"ח) אומרת שרבי יוחנן בן זכאי מנה את שבח תלמידו רבי יהושע בן חנניה "אשרי יולדתו", וביאר הרע"ב, ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על</p>	<p>כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו [מסתן] מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה.</p>
---	---

וכן כתב בפלא יועץ (ערך תורה) בזמן ההריון תשתדל האשה לשמוע קול התורה, וכן אחר הלידה יושיבו הולד במקום תורה, וכמו שאמרו על רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, שאמו גרמה לו שיהיה חכם גדול, שבזמן הורתה היתה הולכת לביהמ"ד לשמוע דברי תורה, והיתה אומרת לחכמים בקשו על הולד שבמעי שיהא חכם, וכשילדה הוליכה עריסתו לביהמ"ד כדי שישמע דברי תורה ויקבעו במוחו.

וכעין זה כתב בשבט מוסר (פרק כד) ותשב בימי עיבורה במקומות קדושה וטהרה בבתי כנסיות ומדרשות לראות ת"ח חסידים ואנשי מעשה, ותשמע דברי תורה שהדברים נכנסים באזנה ומתקדש הולד בקרבה, שהאזן לגוף כקנקן לכלים, כמו שאמרו חז"ל (נדה דף לא ע"ב) שהולד שומע הכל ומבין. וכן אמרו במסכת יומא (דף פב ע"ב) על מעוברת שהתאוה לאכול ביום הכיפורים, ולחשו באזנה שהיום כיפורים, ונח העובר, ויצא ממנה צדיק גמור. והדברים בהפכו במעוברת אחרת שנתאוה ולחשו לה, ולא נח והאכילוה, ויצא הולד רשע. לכן תהיה ישיבתה במקומות מקודשים בבתי כנסיות ומדרשות כדי שתשמע דברי תורה. וכן אמרו על רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, דאמו גרמה לו להיות חכם, כי מיד שילדתו הגדילתו בבית המדרש,

דקול תורה נכנס באזני הילד, ומקדש כל אבריו.

ולגבי השאלה אם יש ענין לשמוע את דברי התורה בטלפון, הנה בחשוקי חמד עמ"ס גיטין (דף נו ע"ב) כתבנו על הנאמר במסכת עירובין (דף יח ע"ב) כל בית שנשמעים בו דברי תורה כלילה אינו נחרב, וכן אמרין בסנהדרין (דף צב ע"א) ואמר רבי אלעזר כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו כלילה אש אוכלתו. ויש להסתפק בימינו שהשי"ת גילה את חוכמת הטייפ, ואת הטלפון אשר בהם נשמעים שיעורי תורה, מה הדין כאשר הבעל מפעיל כלילה בביתו טייפ או טלפון המשמיעים בקול דברי תורה, האם הבית בכלל בית שנשמע בו דברי תורה.

וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לי שלדעתו אין זה בכלל בית שנשמעים בו דברי תורה כיון שהמילים לא יוצאים מפי אדם בר חיובא, שהשי"ת צוהו על מצות ת"ת. ומכונה הפולטת דברי תורה אין בזה מצוות תלמוד תורה ואינה מגינה.

אמנם נראה שבענינו גם שמיעת שיעור בטלפון או בטייפ מועיל, כי עיקר הענין לשמוע קול תורה, שעצם שמיעת קול תורה מזככת את העובר ואת הוולד, וגם בשמיעה מטלפון יש בזה קול תורה.

סימן יב

אחד השכנים נותן רשות לקצר את הדרך דרך החצר

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני גר בבנין בין שני רחובות, תושבי הרחוב יכולים מאד לקצר את המעבר מרחוב לרחוב, אם יעברו דרך חצר הבנין שלנו, וזה חוסך להם הרבה זמן. אם לא יעברו דרך הרחוב שלנו, הם יצרכו לעשות מעקף גדול, וזה טירחה גדולה.

אחד השכנים בבנין שלי, כתב פתק שהבנין פרטי, ואין רשות לקצר את הדרך דרך הבנין שלנו, בטענתו שהמעבר של אחרים בבנין שלנו מפריע לו לפרטיות.

אנשים פנו אלי ובקשו ממני שהם רוצים לעבור דרך הבנין שלנו כדי לקצר את המעבר, ואני מאד רוצה לתת להם רשות, זה גורם לי שמחה שאני רואה שאנשים מקצרים את הדרך דרך הבנין שלי, והם חוסכים זמן, ומאד כואב לי המודעות שתולה אותו שכן לאסור אפילו מעבר רגלי, בשביל מה חיים כאן בעולם אם לא בשביל חסד, ובפרט שזה לא עולה לנו כסף. אך מצד שני אחד השכנים מתנגד.

שאלותי הם:

א. מצד דיני ממונות, אם אתן רשות לאנשים לעבור בבנין, האם יהיה מותר להם לעבור, או שצריך אישור של כל השכנים?

ב. מצד בין אדם לחבירו, אם מותר לתת רשות לעבור, מה קודם, האם הקפידא של השכן קודם, ואין לי לתת רשות, או שלעשות חסד עם הרבה אנשים, שנעזרים במעבר דרך הבנין?

תשובה

אם אחד השכנים מתנגד שיעברו דרך החצר, או דרך חדר המדרגות, אסור לעבור שם, ובפרט שההתנגדות מוצדקת, כיון שבזה החצר נהפכת לרשות הרבים, וזה מוריד את ערך הדירה.

מקורות ונימוקים

שנינו בנדרים (דף מו ע"א) שותפים רבי אליעזר בן יעקב אומר יכול לומר בחצר, והיה אחד מן השוק מודר באחד מהם הנאה, לא יכנס לחצר, לו לתוך של חבירך אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך.

דרך הבית להחצר. כסף משנה [פ"ה לעשות כן, ולא צריך הסכמת כל משכנים ה"ח].
הדיירים וכתב שהסכים אתו מו"ר הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

הרי שבני החצר מקפידים על קפנדריא בחצרם, ורק כשנכנסים לצורך השותף אינם מקפידים.
ואולם בשו"ת אבני ישפה (ח"ג סי' קט) כתב, שאם אחד הדיירים נותן לאחר לעבור דרך החצר או חדר מדרגות לקצר את דרכו, ושפיר מותר **וככל** הנראה שהתיר רק באקראי לאחד הדיירים, וגם כשהשכן לא התנגד בפירוש, אבל כשאחד השכנים מתנגד, או לעשותו באופן קבוע אסור, ובפרט שהקפידא מוצדקת שזה מוריד את ערך הדירה, כאשר החצר או חדר המדרגות נהפך לרשות הרבים.

סימן יג

עוזר לבניו וחתניו ונכדיו הלומדים בכולל, האם זה כלול בהוצאות בניו לתלמוד תורה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

נאמר במסכת ביצה (דף טז ע"א) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו.

נשאלת השאלה מה הדין ברשימה שלהלן: שהם לומדים, והם צריכים את התמיכה של ההורים, האם גם זה כלול.

א. בניו נשואים הלומדים בכולל. ב. בניו וחתניו מגידי שיעור עוסקים כל היום בתורה. ג. נכדים לומדים בכולל, ד. חתני נכדות לומדים בכולל, ה. שכר לימוד בעבור נכדים, ו. שכר למוד בעבור בנות ונכדות?

תשובה

דעת הריטב"א שכל הוצאות עבור מצוה אינו מהחשבון, ולדעת הזוהר גם הוצאות צדקה אינם מהחשבון, אך לדעת הר"ן שרק מה שמנוי שם אינו מן החשבון, אם כן אם הבנים או הנכדים לא ילמדו בלא תמיכתו, הרי זה נכלל בכלל הוצאות בניו לתלמוד תורה, ואם ילמדו בלא זה, אינו בכלל הוצאות, אלא בכלל מחזיק תורה.

מקורות ונימוקים

ועאל מיסחי בההן דימוסין דטיבריא [פעם אחת שכח ונכנס לרחוץ באחת ממרחצאות של טבריא]. והוי מסתמך על כתפתיה דר' חייא בר בא, אינהר דלא שמע פרשתיה מן בר בריה וחזר ונפק ליה, [ונזכר שלא שמע פרשתו של בן בנו, וחזר ויצא לו]... ר' לעזר בי רבי יוסי אומר שליח מנוי הוה, [כבר היה מופשט מבגדיו כשנזכר], אמר ליה ר' חייא בר אבא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין [ולא כך לימדתנו רבינו אם התחילו במרחץ אין מפסיקים לתפילה, כל שכן לת"ת], אמר ליה חייא בני, קלה היא בעיניך שכל השומע פרשה מן בן בנו כאילו הוא שומעה מהר סיני, ומה טעמא והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב [במה שמודיע לו, הרי הוא כאילו הוא יום אשר עמדת לפני ה'], עכ"ל הירושלמי (עם קרבן העדה).

הרי שלימוד תורה לנכדים, היא מאד חשובה, ונחשב לו כאילו שעמד בהר סיני, והרי זה כלול בהוצאות בניו לתלמוד תורה.

ו. הוצאות לימוד לבנותיו ונכדותיו

סיפר מרן הגרי"ש אלישיב, שלאחר המהפכה הקומוניסטית ברוסיה, היתה אסיפת רבנים בפטרבורג אם ללמד תורה גם לבנות ישראל, והיו רבנים שערערו על כך, שאסור ללמד

ראשית אם הצאצאים ילמדו בלאו הכי, אלא שהוא מקל עליהם את ההוצאות הגדולות, אין זה בכלל הוצאות בניו לתלמוד תורה, אלא בכלל צדקה לעמלי תורה, אבל יתכן שהשכר על שניהם שוה, וכדלהלן:

א. בניו הלומדים תורה

וכעת לגבי הנדונים מי כלול בהוצאות בניו לתלמוד תורה: יש לציין שכתב בפרישה (או"ח סימן תיט) שאפילו המתנות שהאב שולח למלמד בראש חודש בנוסף על שכר לימוד, גם זה נכלל בכלל הוצאות בניו לתלמוד תורה. ואם כן אם בניו לומדים בכולל וכלי תמיכתו לא יוכלו ללמוד, בוודאי שזה כלול בזה.

ב. חתניו הלומדים כולל

ונראה שהוא הדין חתניו, שבזה שחתניו לומדים בכולל, נמצא שגם לבנותיו יש חלק בלימודם, ואם כן זה נחשב כאילו מוציא הוצאות ללמד את בנותיו תורה.

ג-ה. עזרה בהוצאות לימוד תורה לנכדיו וחתני נכדותיו

נאמר בירושלמי (שבת דף ו ע"ב) וז"ל: רבי יהושע בן לוי הוי יליף שמע פרשתה מן בר בריה בכל ערובת שובא. [היה רגיל לשמוע פרשה מבן בנו בכל ערב שבת], חד זמן אינשי

של מצוה אלא נקט הני דרגילי ושכיחי. ואם כן לשיטתו בלאו הכי כל הרשימה כלולה.

אולם הר"ן בסוכה (דף טז ע"א) כתב, דהא דאמרין בבבא קמא (דף ט ע"ב) הידור מצוה עד שליש, במערבא אמרי משמיה דרבי זירא עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא. כלומר מכאן ואילך לוו עלי ואני פורע.

לאור זאת מפשטות דברי הריטב"א משמע שבכל המצוות אמרין לוו עלי ואני פורע, ובכל שווי הסכום, אולם מהר"ן משמע שרק כשמוסיף משליש ואילך, אז אמרין לוו עלי ואני פורע. אך יתכן שגם דברי הריטב"א לא נאמרו אלא במזונות הקצובין שאם יש לו מעות שלא יצטמצם, כיון שהוצאות שבת ויו"ט אינם יורדים מהחשבון, אך לא ללוות מעות כשאין לו.

והנה בזוהר (ח"ב פרשת פקודי דף רנה ע"א) נאמר בתרין אלין אוזיף בר נש לקודשא בריך הוא, כד חייס ליה למסכנא, וכד אפיק בשבתי וזמני, דהא כלא אוזיף לקודשא בריך הוא, כמא דאת אמר (משלי יט) 'מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו'. [בשני דברים אלו מלוה האדם להקב"ה, האחד כאשר מרחם ונותן צדקה לעני, השני כשמוציא הוצאות על שבתות וימים, ונחשב כאילו את כל מה שנתן לעני והוציא לשמחת שבת ויום טוב הלזה להקב"ה] הרי מה

תורה לבנות, אמר להם רבי אליעזר רבינוביץ ממינסק, שלגירות מותר ללמד תורה, והטעם שאם לא ילמדוה לא תדע, אבל בת ישראל הגדלה באוירה של תורה, הרי לומדת הכל בבית הוריה, והיא יוצאת משם ספוגה ברוח היהדות ובידיעת תורה ומצוות, אבל כהיום שהבתים עצמם צריכים רחמי שמים, דינה כנכרית הבאה להתגייר, ומלמדים אותה תורה.

וברידב"ז הוסיף, שעל ידי שהנשים לא הלכו לבתי ספר, ולמדו בגימנסיות של גוים ומשכילים, לא רק שהן נתקלקלו אלא קלקלו גם את אחיהן בעליהן וילדיהן, וקהילות שלימות נחרבו מכך.

הרי שכהיום הלימוד לבנות הוא עיקר גדול, והוא כהיום חלק מתקנת יהושע בן גמלא, כי כדי שהגברים ימשיכו ללמוד, צריכים שגם בנות ילמדו. וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סימן תשסא) לגבי הנדון אם השכנים יכולים לעכב לבנות בית ספר לבנות סמוך לביתם, וכתב שאם נראה לבי"ד שלימוד הבנות הוא מצוה, גם כן אינו יכול לעכב.

כל הוצאות מצוה אינם בחשבון, ובפרט לעניים

ובלאו הכי כתב הריטב"א שלא דוקא הוצאת שבתות וימים טובים אינם מהחשבון, דהוא הדין לכל הוצאה

שאדם נותן לעני הרי הוא חוזר אליו, החשבון, ואדרבה יש בזה לוו עלי ואני ונאמר על זה 'לוי עלי ואני פורע'. אך פורע. ואולי אם נותן יותר מחומש לפי זה קשה הא דאמרינן בכתובות (דף נ"א) באושא התקיננו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. והלא זה אינו מן

החשבון, ואדרבה יש בזה לוו עלי ואני פורע. ואולי אם נותן יותר מחומש מאחר ויש בזה איסור, כי עפ"י דרכי הטבע הוא מכניס עצמו לעניות, ממילא השי"ת לא יפרע.

סימן יד

הבטיח לאשתו מתנה ליום הנישואין, וגירשה והחזירה,

מתי יתן לה את המתנה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

במהלך האירוסין שמעתי ממדריך חתנים, שיש ענין להביא מתנה לאשה, ביום הנישואין, קבלתי על עצמי שבכל שנה ביום הנישואין, אביא מתנה לאשתי.

הייתי נשוי כמה שנים, ומשום כמה מקרים שאירעו התגרשנו, לאחר כמה חודשים שראיתי שמציעים לי הצעות הרבה יותר גרועות מאשר אשתי הקודמת, וגם לאשתי הציעו הצעות גרועות בהרבה, הגענו יחדיו למסקנה שעדיף להחזיר את הגלגל אחרוני, ושוב נשאנו והחזרתי את גרושתי.

כעת הסתפקתי כיון שקבלתי על עצמי להביא מתנה לאשתי ליום הנישואין, באיזה יום עלי לתת את המתנה לאשתי, ליום הנישואין של הנישואין הראשונים, או ליום נישואין השניים?

תשובה

כיון שגירשה נתבטל לגמרי מעשה הנישואין הראשונים, וכשהחזיר גרושתו, פנים חדשות באו לכאן, ויתן לה מתנה ביום הנישואין השניים.

מקורות ונימוקים

לכאורה יש להוכיח בכמה ראיות, **א.** מי שגירש את אשתו ועדיין לא שאם החזירה לאחר שילם את הכתובה, ולאחר מכן הגירושין, הנישואין הראשונים אינם פוקעים לגמרי:

מי שגירש את אשתו ועדיין לא שילם את הכתובה, ולאחר מכן החזיר גרושתו מעיקר הדין אין צריך לכתוב לה כתובה חדשה, וכמבואר

מותרים לגמרי, אבל אם הפר נדרים שבינו לבינה, אין ההתרה אלא לעצמו, כל זמן שיש לו בו תועלת, דהיינו כל זמן שהיא תחתיו, ולאחר שתתגרש כל זמן שלא תנשא שאפשר שתחזור אליו. אבל לאחר שתנשא, חל הנדר גם לדידה.

הרי שכל זמן שלא נשאה לאחר והחזירה, הנדרים עדיין מופרים, ונמצא שכשנשאה שוב, על דעת הראשונה נשאה, והנדרים עדיין מופרים.

אלא שבשו"ת מבי"ט (ח"ב סימן נז) נשאל על ראובן שנשא אשה ועשה עמה תנאי שידור בעיר שחמיו גר שם, וראובן גירש את אשתו, ושוב החזירה, ולא חידשו את התנאי, האם עדיין מחויב לתנאי שהתנה בנישואין הראשונים.

והביא שתי הראיות שהבאנו, ודחה אותם, כי אף שאין צריך לכתוב כתובה חדשה, ולא נאמר שיפרע לה מאתים על נישואים הראשונים, ומנה על נישואים שניים, היינו משום דמסתמא כך נשאת ומחלה על המנה של עכשיו.

וגם מה שמבואר בהלכות נדרים שכל זמן שלא נשאת עדיין הפרתו חלה, דהתם דוקא הוא דהכי משמע קרא בין איש לאשתו בעוד האיש עם אשתו, וגם כשגרשה הוי שפיר בין איש לאשתו, שאם יחזירנה יהיה בינו לבינה.

בכתובות (דף פט ע"ב) וכן נפסק בשו"ע (אבה"ע סימן ק סט"ו) שהמגרש את אשתו והחזירה סתם, על כתובתה הראשונה החזירה. וכן כתב בכנסת הגדולה (הגה"ט אבה"ע"ז סימן סו אות ג) דאם החזירה קודם שיפרע לה כתובתה די בכתובה הראשונה, ואם החזירה אחר שפרע לה כתובתה צריך לכתוב לה כתובה אחרת דכתובה הראשונה אינה מועלת, דהוי שטר שנמחל שעבודה, וקי"ל דאינו חוזר וגובה בו. [אמנם למעשה נוהגים היום לכתוב כתובה חדשה, וכמבואר בשבלי הלקט (ח"ב סימן סב) כדי שידעו שהיתה גרושה, ואם תתאלמן לא תבא להנשא לכהן].

על כל פנים ראינו שעדיין יכול לסמוך על הכתובה הראשונה, ואם כן אולי עדיין הנישואין הראשונים לא נפקעו לגמרי, כי אם הנישואין הראשונים היו נפקעים לגמרי היה צריך לתת לה מאתיים זוז על הנישואין הראשונים, ועוד מנה על הנישואין השניים, וכיון שיכול לסמוך על הכתובה הראשונה, ולא מתחייב עוד מנה על הנישואין השניים, נמצא שעדיין יש לו קשר ליום הנישואין הראשון, ואולי גם יכול לתת מתנה ליום הנישואין הראשון.

ב. הבעל יכול להפר לאשתו נדרים שיש בהם עינוי נפש, ונדרים שבינו לבינה, ויש הבדל ביניהם, כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רלד סנ"ה) שאם הפר נדרים שיש בהם עינוי נפש, הרי הם

אבל בשאר תנאים שביניהם בנישואין הראשונים וגרשה והחזירה אפילו בסתם לא יחזרו התנאים לקיומם הראשון, כי כל התנאים הכתובים בכתובה בין איש לאשתו אינם אלא בעודם נשואין, וכיון שגרשה נתבטל כמו אם מתה, ואם החזירה אח"כ נישואים אחרים הם ולא יחזרו התנאים הראשונים, יעו"ש באריכות.

אלא שלכאורה היה אפשר להביא שיום הנישואין הראשון לא נתבטל לגמרי, שהנה ידוע שמתן תורה נקרא

יום הנישואין בין הקב"ה לננסת ישראל שהיא הכלה, ובספר תשב"ץ (קטן, סימן תסה) כתב, שכל מה שאנו נוהגים לעשות בחופה, הוא זכר למעמד הר סיני, כי במתן תורה היו נשואין דכתיב 'אהבת כלולותיך'. עשר פעמים נקראו ישראל כלה לפני המקום, שבע פעמים בשיר השירים, ושלוש פעמים בספרים אחרים, כנגד עשרת הדברות. וכנגדן מקבצין עשרה לברכת חתנים, שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים. וכמו שנאמר ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי, כך החתן חותם ונותן הכתובה מידו, יעו"ש¹.

ציונים והוספות

ו. והנה בנידון האם מעמד הר סיני היה יום נישואין של הקב"ה עם ננסת ישראל או יום אירוסין. לכאורה מדברי התשב"ץ שדימה זאת לחופה, נראה שזה היה נישואין. וכן האריך במקנה (הקדמה לקידושין) שבמעמד הר סיני היה גם קידושין וגם נישואין, ויעו"ש מתי היה הקידושין, ומתי היה הנישואין.

וכן כתב בשיטה מקובצת (כתובות דף ז ע"ב) שיש שאמרו בברכת האירוסין, מקדש ישראל על ידי חופה בקידושין, והיינו שהברכה היא על מעמד הר סיני, שהקב"ה קידש את עמו ישראל בחופה, על ידי שכפה הר כגיגית, בקידושין היינו התורה שקבלו התורה ופירוש יפה הוא. ע"כ. ויעוין גם במהרש"א כעין זה. והחיד"א בספרו כסא דוד (דרוש יט) כתב טעם על דרך הדרוש, למה מקדימין בברכת האירוסין חופה לקידושין, דכתבו רבני אשכנז שכפיית ההר היה כמו חופה, ומצאתי להם סמך בתרגום המיוחס ליונתן שתרגם בפסוק 'ויתיצבו בתחתית ההר' ומן יד תלש מארי עלמא ית טוורא, וזקפיה באוירא, והוה זייג הי כאספקלריא, ואתעתדו תחותי טוורא. ונראה שהיה מאיר ומוזהיר והיה באויר ישראל נכנסו תחתיו והוא כמו חופה המצויירת ומרוקמת. ומצינו דאמרו רז"ל בדברים רבה שהלוחות היו קדושין, וא"כ נמצא שהחופה היה קודם הקידושין..., ומעתה אתי שפיר דמעמד הר סיני היה חופה, ואח"כ הלוחות היו קידושין, ולהכי תקנו מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין, דכך קידש הקדוש ברוך הוא לישראל, בתחילה היה חופה, ואח"כ הקידושין.

ובאורחות חיים (ח"א טעם לחמשה עשר באב) כתב, ביום שמחת לבו כלומר שיום הכפורים נקרא יום שמחה, כמו שאחז"ל ביום חתונתו זו מתן תורה, שנתחתן הקדוש ברוך הוא עם ישראל ביום הכיפורים שמעמד הר סיני היו האירוסין, ויום הכיפורים היו כמו הנישואין. וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שצוה בו למחרתו ואמר ועשו לי מקדש.

מכל זה לכאורה משמע שמעמד הר סיני היה לא רק אירוסין אלא גם נישואין. אמנם במסכת יומא (דף נד ע"א) נאמר אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום..., מתיב רב חסדא ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, ואמר רב יהודה אמר רב בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהם, אמר רב נחמן משל כלה, כל זמן שהיא בבית אביה צנועה מבעלה ודהיינו כשעם ישראל היו במדבר היה זה רק ככלה

העגל, ושוב היה כעין מחזיר גרושתו ביום הכיפורים, וזה יום חתונתו, ואע"פ כן אנו עדיין אומרים בשבועות "זמן מתן תורתנו", דהיינו שאנו זוכרים את יום הנישואין הראשונים.

ויש לומר ששאני מתן תורה, שהקב"ה הבטיח לעם ישראל שלמרות מעשה העגל, עדיין יזכור את מעמד הר סיני, וכמו שאמרו במסכת ברכות (דף לב ע"ב) אמרה לפניו [כנסת ישראל לפני הקב"ה] רבונו של עולם, הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל, אמר לה 'גם אלה תשכחנה', אמרה לפניו רבונו של עולם הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני, אמר לה 'ואנכי לא אשכחך', והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא, מאי דכתיב 'גם אלה תשכחנה' זה מעשה העגל, 'ואנכי לא אשכחך', זה מעשה סיני.

אבל אדם שנשא אשה וגירשה בטל מעשה הראשון לגמרי, ואם נשאה שוב פנים חדשות באו לכאן, ואין שום זכר ליום הנישואין הראשון, והכל הולך אחר השני.

ומבואר במדרש הובא בדעת זקנים מבעלי התוספות (דברים ט טז) ששבירת הלוחות היה כמו ביטול הנישואין, משל למלך שקידש אשה, ואמר לה לאחר זמן אני שולח כתובתך ביד השושבין, עד שהשושבין בא והכתובה בידו מצאה שקלקלה וזינתה, ראה השושבין הקלקול וקרע הכתובה, אמר מוטב שתדון כפנויה ולא כאשת איש, כך הקדוש ברוך הוא קידש את ישראל במתן תורה, ואמר לשלוח הלוחות שהן הכתובה תוך ארבעים יום ע"י משה שושבין, בא משה והכתובה בידו, וראה שקלקלו בעגל ושביר הכתובה.

וכן אמרו במסכת תענית (דף כו ע"ב) "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו", ביום חתנתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. ופירש"י ביום חתונתו זה מתן תורה - יום הכיפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות.

ומשמע שהנישואין של מעמד הר סיני בשבועות בטלו לאחר מעשה

ציונים והוספות

בבית אביה, באירוסיה, אף ישראל במדבר עדיין לא היו גסין בשכינה], כיון שבאתה לבית חמיה אינה צנועה מבעלה [לאחר בנין בית המקדש, אז היה בבחינת נישואין], מתיב רב חנא בר רב קטינא מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו', אמר ליה נתגרשה קא אמרת, נתגרשה חזרו לחיבתה הראשונה [כלומר שחורבן בית המקדש הראשון היה בבחינת גירושין, ובבנין בית המקדש השני, היה שוב רק בבחינת אירוסין].

סימן טו

**בית המלון אינו מאפשר שיהודי ידליק את האש,
האם אפשר לסמוך שגוי ידליק מאש ישראל**

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

נשאלתי על בית מלון בחו"ל שאינם מאפשרים לאחראי על הטיולים
קבוצתיים להכנס למטבח, ואף לא להדליק את האש במתקן הבישול,
לצורך תיקון בישול עכו"ם.

הוצע איפה כי היהודי ידליק אש מחוץ למטבח, וימסור את האש לנכרי,
וממנו ידליק הגוי את האש.

והנה הרמ"א (יר"ד סימן קיג ס"ז) הביא בשם י"א, שאם נכרי הדליק מאש
של ישראל מותר. וכתב על כך בערוך השולחן (שם סעי' מד) שזה קולא גדולה,
ואין ראוי לסמוך על זה רק בשעת הדחק ובבית ישראל.

השאלה היא, האם בנסיבות אלה אפשר להסתמך על היתר זה?

תשובה

נסיעה עבור טיול לחו"ל היא עבירה, וכעת זה עבירה גוררת עבירה
לאכול מאכלי איסור, ויש לברוח ממלון כזה, שאפילו לא מרשה
לישראל להדליק את האש, ויש לחוש שכל המאכלים שם הם
מאכלות אסורות.

מקורות ונימוקים

<p>ראשית מלון כזה שאינו מאפשר אפילו דבר קטן כזה של הדלקת אש על ידי ישראל, יש לחשוש שהוא מאכיל את המטיילים בנבילות וטריפות, שהרי אם אין לו משגיח שידליק את האש, מי משגיח על שאר המאכלים? שהרי גם כשיש השגחה טובה בבית מלון, צריך רחמי שמים שהכל יהיה כשר, אבל כשאין אפילו משגיח, איך אפשר לומר שהמזון כשר.</p>	<p>ומסתמא בעל הבית מלון מורה היתר לעצמו, להאכילם במאכלים לא כשרים, כי טוען שהוא מקיים בזה משנה מפורשת במסכת אבות (פ"ד מ"ב) בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה, ושכר עבירה עבירה.</p> <p>וממילא אנשים אלו ששילמו כסף עבור האיסור של יציאה</p>
--	---

מארץ ישראל לחו"ל לטיול, בשכר זה 'מזכה' אותם בעל המלון בעבירה נוספת של אכילת מאכלות אסורות, כדי לקיים שכר עבירה עבירה, הם 'זכו' בידיעה ברורה לשלם עבור איסור הטיסה, וכעת הוא 'מזכה' אותם לשלם בלא ידיעה עבור מאכלות אסורות.

ואפילו אם נאמר שמדובר באנשים שיצאו בהיתר לצורך בריאות, וגם שיודעים בבירור שהאוכל כשר [דבר שקשה להבין כיצד, אבל לו יצויר], ורק השאלה היא אם אפשר לסמוך על הדלקת האש על ידי ישראל

מבחוץ, ושגוי ידליק ממנו את האש, שהפוסקים התירו זאת בשעת הדחק, והשאלה היא, אם גם זה נקרא שעת הדחק?

לא ברור איך זה יחשב לשעת הדחק, וכי חסר מלונות בחו"ל!! ואם בעל המלון הזה אינו מאפשר הדלקת האש, צריך לומר לו אנו עוזבים והולכים לבית מלון אחר, ואם פעם אחת יעזבו את המלון, בפעם הבאה, הוא כבר יתחנן שיבואו להדליק אצלו את האש, וכי זה נקרא שעת הדחק!!

סימן טז

קהילה שמקבלת שבת מוקדם, וזה גורם למיעוט הקהל לחלל שבת

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני רב קהילה באחת הערים במזרח אירופה, הקהילה שלנו מונה כארבעים משפחות, עם בית הכנסת אחד, ואין לנו בעיר עוד קהילה ולא עוד בית כנסת, כל המשפחות הם סביב לקהילה ולבית הכנסת.

אצלנו בקהילה כנהוג בהרבה קהילות בחו"ל, מקבלים שבת מפלג מנחה. כי השבת נכנסת מאד מאוחר, למשל אלה הם זמני השבת הקרובה פרשת בהר [לפי סדר חו"ל] הפלג הוא ב-19:05, השקיעה 20:50 וצאת הכוכבים ב-22:18, ולהרבה משפחות קשה מאד לקבל שבת כל כך מאוחר, לא רק בגלל הילדים שלהם זה מאד קשה להיות ערים כל כך מאוחר, והם נרדמים עוד לפני הסעודה, אלא גם בשביל המבוגרים זה קשה לקבל שבת כל כך מאוחר, ולכן הנהיגו להדליק נרות ב-19:10, ומיד לאחר מכן מגיעים לבית הכנסת להתפלל ערבית, ובשעה 20:00 כבר מתחילים את סעודת השבת.

אלא שיש מיעוט אנשים פחות ממנין, שאינם רוצים לקבל שבת מוקדם, אך במצב שנוצר, הם מקבלים שבת על כרחם, כמבואר בשו"ע (או"ח סימן רסג ס"ב) שאם רוב הקהל קבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם.

כעת באים המועט וטוענים, אנחנו עובדים כשכירים, והעבודה ביום שישי מסתיימת כמו ביום רגיל בשעות המאוחרות של אחר הצהריים, בשבתות של חורף יש לנו הסכם עם המעביד לשחרר אותנו מוקדם, אבל בשבתות הקיץ הוא לא מסכים.

לאור זאת אנו חוזרים הביתה מאד מאוחר, ואיך שאנו מגיעים הביתה ורוצים להתחיל להתכונן לשבת, מקבלים שבת בבית הכנסת, ואנו לא יכולים להתארגן לשבת, ואנו עלולים גם להפסיד את העבודה שלנו, ולכן הם דורשים לבטל את המנהג, כדי שיוכלו להגיע לבית בזמן אחר עבודה ולהספיק להתכונן כראוי.

אילו היה מדובר במנין אנשים, היינו יכולים לארגן להם מנין נפרד בזמן, אבל מכיון שמדובר בפחות ממנין, אין לנו אפשרות לארגן להם מנין נפרד.

השאלה מבחינתי היא מאד קשה, כי אנשי הקהילה הם לא חזקים עדיין מבחינת דת, ואם נלך לפי דרישת הרוב, המיעוט לא יבואו לבית הכנסת, וימשיכו לעשות מלאכות עד סמוך לשקיעה, ונמצא שאנחנו מכשילים אותם.

מצד שני, אם לא נקבל שבת מוקדם, חלק גדול מהמתפללים לא יבואו בשעה מאוחרת, ו[במקרה הטוב] יתפללו ערבית לבד בביתם, ויפסידו תפילה במנין, וגם את הדרשה ודברי תורה הנאמרים בליל שבת קודם תפילת ערבית, ולהרבה מהם זה קשר היחיד לתורה. כיצד לנהוג?

תשובה

הרוב בראשות הרב יחליטו שאינם רוצים שהמיעוט יגררו אחריהם, וממילא קבלת שבת שלהם לא יחייב את המיעוט, ובפרט שהמיעוט בקשתם צודקת שהם אנוסים בפרנסתם, והנהגת הרוב אינה צודקת שהיה להם לבא לבית הכנסת מאוחר, כדי להתחשב במיעוט.

מקורות ונימוקים

בשאלה זו יש לדון בכמה פרטים, כשהרוב מקבל שבת רק בכלל נוחות, א. האם מועיל שיעשו האם גם המיעוט נגרר אחריהם. ג. על לעצמם מנין לבד לקבלת שבת. ב. פי ההלכה, מי צודק המיעוט או הרוב,

ד. מה עושים בקהילה שיש הרבה מחללי שבת, ואם יקבלו שבת יכשילו אותם.

א. כשהמיעוט יעשו לעצמם מנין פרטי, האם זה יועיל

הנה בדבר מה שכתב בשאלה שלמיעוט אין מנין, כלומר בשלמא אם היה להם מנין, היו יכולים לעשות מנין ואז לא יגררו אחרי הרוב. ואם כן יש לזה עצה פשוטה, שהקהילה תעשה תורנות, ובכל שבוע יצטרפו כמה אנשים מהמנין הגדול למנין הקטן, ויקבלו עליהם שבת מאוחר יותר, וממילא יוכלו לעשות מנין בפני עצמם, ולא תחול עליהם קבלת שבת של הציבור.

אמנם נראה שגם באופן הזה, שיהיה להם מנין נפרד, המיעוט יגררו אחר הרוב, שכתב במשנה ברורה (סימן רסג ס"ק נא) עיר שיש בה בתי כנסיות הרבה, אין אחת נמשכת אחר חברתה, ואפילו אם באחת רוב, אבל אם עושה מנין בביתו אפילו מנין קבוע בטל אצל הרוב.

ויש להסתפק מה נקרא קהילה נפרדת כדי שלא יגררו המיעוט אחר הרוב, האם צריך קהילה נפרדת, וכמו שכתב בביאור הלכה (סימן תסח ס"ד ד"ה וחומרי) לגבי מנהגי העיר, שאם יש שתי קהילות בעיר, אין אחת נגדרת אחר השניה לענין מנהגיה, וקהילה נקראת

שיש לה כל צרכי צבור כנהוג, דהיינו בית הכנסת ומתפללים בה בכל יום בצבור, ויש להם מו"ץ ומקוה וכדומה כנהוג בכל קהלות ישראל, דאי לאו הכי גם היא בעצמה נטפלת לעירות הסמוכות לה כנהוג.

אמנם בענינו אין צריך ממש קהילה נפרדת, ודי שיש להם בית הכנסת נפרד, וכמו שכתב בערוך השולחן (סימן רסג ס"ב) שהכל תלוי בבית הכנסת, שאם יש להם בית הכנסת אחד, המיעוט נמשכים אחר רוב המתפללים בבית הכנסת, אבל בית הכנסת אחר, אינו נמשך אחר בית הכנסת זה..., שכל בית הכנסת נחשב כציבור בפני עצמו לענין זה.

ויתכן שגם אם יש מנין קבוע בבית הכנסת לכל התפילות של שבת, ואין להם קשר בין שני המנינים, שאין מנין אחד נגרר אחר המנין השני.

אמנם בענינו שהקהילה היא אחת, ויש להם בית כנסת אחד, ומנין אחד, לא יועיל מה שבליל שבת יעשו לעצמם עוד מנין, כדי שיחשבו לקהילה אחרת שהמיעוט לא יגרר אחר הרוב. [וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן כד אות ג) שאם כולם מתפללים בבית הכנסת אחד, ובכל הענינים הם יחד, לא יועיל מה שהמיעוט יעשו לעצמו מנין נוסף בבית הכנסת, וגם באופן כזה המיעוט נגרר אחר הרוב].

ב. כשמקבלים שבת מחמת נוחות, ולא מחמת קדושת השבת

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן לח) נסתפק בקבלה כזו שאינה לכוונת מצוה, שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרבים, דהא לא מצינו שהמיעוט נגרר אחר הרוב, אלא בקהל שנתכוונו למצוה לקדושת שבת, ולא כשהכוונה אינה למצוה כלל, ואף באין שם אלא בית הכנסת אחד, אלו שלא היו שם ולא קבלו שבת, אולי אין נמשכים אחריהם, וצ"ע לדינא.

אמנם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק פ"ח אות ג ס"ד) אמר, דכיון שהציבור קבלו תוספת שבת, אין נפקא מינה מה היא הסיבה שבגללה החליטו לקבל, והמיעוט נמשך אחריהם.

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן לה) פשוט דכיון דנאסרים ע"י קבלת שבת שלהם שהיא קבלה גמורה, גוררים גם המיעוט אחריהם, ואין מה שמכוונים להקדים בשביל איזה תועלת שום סיבה לפגום קבלתם, שלא יהיה קבלת שבת עפ"י הלכה.

ג. מי צודק המיעוט או הרוב

נראה שמעיקר הדין כיון שיש כאן קהילה אחת, וכולם ערבים זה לזה, ובשביל המיעוט זה ענין של פרנסה, ומניעת חילול שבת, ובשביל הרוב זה ענין של נוחות, שיותר נוח להם לקבל שבת מוקדם, אם כן באופן

כזה טענת המיעוט היא טענה טובה, וטענת הרוב היא טענה חלשה לעומתם, ולכן הרוב צריך להמנע מלקבל שבת מוקדם.

אמנם כל זה מעיקר הדין, אך בענינו אם הרוב ימנע מלקבל שבת מוקדם, יהיו אנשים שלא יבואו לבית הכנסת, וגם את מעט הקשר שיש להם לתורה זה ימנע מהם, ואם כן גם עצה זו אינה טובה.

לכן נראה שבענינו אין המיעוט נגרר אחר הרוב, שהנה בלאו הכי יש להבין איך המיעוט נגרר אחר הרוב, והלא לא קבלו שבת, ואיך קבלת שבת של הרוב מחייב אותם?

ויש לומר שהנה דין זה מקורו מהריב"ם הובא דבריו במרדכי (רמז רצז) ובאור זרוע (ח"ב סימן טז) והביא ראיה לזה ממה שאמרו במסכת שבת (דף לה ע"ב) שחזן הכנסת תוקע שש תקיעות, והתקיעה האחרונה תוקע ומריע ותוקע ושובת, ואמרו שם בגמרא שמיד לאחר התקיעה אסור לתוקע להוליך את השופר לביתו, כיון שהוא מוקצה, אלא מניחו במקום צנוע בראש גגו, ומשמע שמיד שהחזן תוקע קבלו הכל שבת, אפילו שיש עדיין זמן עד השקיעה, שכיון שהתקיעה היא קבלת שבת, אם כן זה חל על כל הציבור.

והנה קבלה זו שהמיעוט נגררים אחר הרוב, אינה ממש כמו קבלת

מחמת עצלותם, אלא מחמת דוחק פרנסתם.

ויעוין בשו"ת באר משה (ח"ב סימן טז) שכתב כן הלכה ולמעשה, וגם הכריז בבית הכנסת שלו שאפילו אם רוב בעה"ב דקהלתינו מתפללים בבית הכנסת תפלת שבת בזמן מוקדם, אין מיעוט הקהל נגרר אחריהם לשום חומרא, ואין על מיעוט הקהל שום חיוב לקבל שבת בזמן שהם מקבלים, כי לא חל עליהם הדין שהמיעוט נגרר אחר רוב הקהל, כי הרוב בעצמם אינם רוצים ואין בדעתם להכריח המיעוט שיקבלו, וזה פשוט וברור. [אולם עיקר טעמו כיון שאין קבלת שבת שלהם מפני קדושת השבת, אלא מפני הנוחות, אולם בעיקר דבריו שמועיל בזה הכרזה, נראה כדבריו].

ובפרט שמבואר במסכת פאה (פ"ד מ"א-ב) שגם כשיש ויכוח בין הרוב למיעוט אין הולכין אחר הרוב, אלא אחר מי שאמר כהלכה, ובענינו ההלכה כהמיעוט, אלא בגלל החשש שהרוב לא יעשו כדין, ולא יבואו לאחר מכן לתפילה, מקבלים שבת קודם הזמן, אבל באופן כזה שהרוב אינו נוהג כהלכה, אינו גורר אחריהם את המיעוט.

ד. על ידי קבלת שבת, יגרמו לעורר שעות של חילולי שבת

הגאון רבי יוסף בר שלום בספרו ויצבור יוסף (ח"ה סימן לב) הביא

שבת שאדם קיבל על עצמו, שהרי מי שקבל עליו שבת אסור לו להתפלל מנחה של חול לאחר קבלתו, ולמיעוט שנגרר אחר הרוב מותר להתפלל מנחה, וכמבואר בשו"ע (סימן רסג סט"ו) והטעם הביא בביאור הלכה (ד"ה של חול) בשם הפמ"ג, דיחיד נגרר אחר הרוב רק לענין מלאכה, אבל לא לענין תפלה. [ויעוין בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן כד אות ז) אף שהרוב שקיבל שבת אסור לעשות גם שבותין דרבנן, מכל מקום לגבי מיעוט הנגרר מותר לעשות שבותין].

ויש לומר שהטעם שהציבור נגרר אחר הרוב כי חז"ל רצו שיהיה זמן מוגדר שאז מקבלים שבת, כדי שלא כל אחד יקבל שבת לעצמו, ואז עלול להגרר ולחלל שבת, ולכן לגבי מלאכות דאורייתא, קבעו שהולכים אחר רוב הקהל, אמנם השאירו את הגרירה לפי מנהג המקום, וכמבואר בפמ"ג (א"א ס"ק כד) בשם האליה רבה (אות כו) אף שמבואר בכנסת הגדולה שכל בית הכנסת נחשב כקהילה בפני עצמה, מכל מקום בפראג נוהגין שכל העיר נמשכים אחר בית הכנסת אלט-נוי שוהל [ביהכ"ס ישנה וחדשה] ובכל מקום כפי מנהגם.

לאור זאת יתכן שכיון שמדובר כאן בשעת הדחק, יכולים הקהילה כעת לעשות להם מנהג, שרוב הקהל אינו גורר את המיעוט, כיון שמדובר בשעת הדחק, ואינם נמנעים לקבל שבת

בעוד כמה שעות של חילול שבת, וצירף לזה כמה סניפים:

א. בשלטי גבורים (שבת דף טו מדפי הרי"ף אות ב) כתב שלשיטת המהר"ם והסמ"ג שקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר, אם כן אותם שעדיין לא הדליקו נרות שבת, אינם נגררים אחר הרוב, ויכולים לעשות מלאכה עד שיעשו מעשה המורה על היותו נמשך אחר הרוב. [כמו כן בחידושי אנשי השם על המרדכי (שבת פ"ב אות ה) כתב לדחות את ראיית הריב"ם מהתקיעות משני טעמים: א. שהתם התוקע רוצה לקבל שבת, ב. שאולי תקיעות הוה קבלת שבת יותר מאשר ברכו, ולכן זה מחייב את כל הקהל].

ב. דעת האגרות משה והבאר משה, שאם לא קבלו שבת מחמת קדושת השבת, אינם גוררים את המיעוט.

ג. שזה טובת העיר שאנשי העיר יבואו לבית הכנסת, שאם לא יהיה מנין אין כאן עיר בכלל, ולא יהיה מי שיקבל שבת.

ד. שאין הצבור גורר בכל כורחו, כשאנו רוצה לגרור את תושבי העיר לקבל על כרחם שבת מוקדם באיסור, ובפרט מחללי שבת כאלה שאינם מבטלים עצמם, כלפי בית הכנסת ואינם נגררים אחריהם.

ששאלו בנו הרב אליהו שיחי' [כהיום מרא דאתרא דבת ים] שברוסיה ברוב המקומות שקיעת החמה היא מאד מאוחרת, ויש עסקנים שזכו להקים קהילות רבות בעיר, ובאים יהודים שהיו מנותקים לגמרי מהתורה, ובזכות התפילות והמנין שהוקם, מתחילים לשמור על שבת וכשרות, באופן שבית הכנסת מחברם לתורה ולמצוות, וזה מחייה את כל הקהילה וכבר פותחים גנים ותלמודי תורה ומקוואות ב"ה, דא עקא שאם יעשו את המנין בזמנו בשעה המאוחרת לא יבואו אנשים כלל ויתבטל המנין, אולם מאידך הם בית הכנסת היחיד בעיר, ואם יקבלו את השבת מוקדם, נמצא שע"פ הדין כל שאר היהודים בעיר נגררים אחריהם, וגורמים להם עוד כמה שעות של חילול שבת, ואם לא יקדימו את המנין כמעט לא יוכלו להתחיל חיי דת בעיר, מה יעשו?

ורצה לדון שאולי כיון שרוב היהודים בעיר אינם שומרי שבת, ורק מיעוט באים לבית הכנסת, אולי אין המיעוט שומרי שבת, גוררים את הרוב שעדיין אינם שומרים שבת, אך הביא שבמנחת יצחק (ח"א סימן כד אות ד) כתב, שהרוב נחשב לפי אלו שנמצאים בבית הכנסת. ולא לפי היהודים שגרים בעיר.

ולמעשה כתב להתיר לקבל שבת מוקדם, אף שעל ידי זה היהודים שמחללים שבת רח"ל, נכשלים

סימן יז

מה צריך לעשות שהילדים שלנו ימשיכו ללכת בדרך התורה המסורה לנו

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

נולד לנו בן למזל טוב, ואני שמעתי לאחרונה על הרבה טרגדיות של בחורים של"ע התדרדרו מדרך התורה והמצוות, לאחרונה סיפר לי חבר בכאב, שיש לו בן שהיה מצוין בישיבה, והיה יושב ולומד, ולאחרונה שוהה הרבה במטותו, ומתחת לשמיכה מרצצים צבעים שונים [ככל הנראה יש לו מכשיר טמא].

אנו יודעים שאנו חיים כעת בדור קשה, שהנסיונות הם איומים, ובקל מאד אפשר להתדרדר לעבר שאול תחתית, רצינו לדעת מה אנו כהורים יכולים לעשות, כדי שבננו שזה עתה נולד יגדל לתורה ולמעשים טובים, וימשיך את שלשלת הדורות ללא נפילות?

תשובה

א. תפילה מעומק הלב

הדבר הראשון היא תפילה מעומק הלב, ואין די להוציא את הדיבור מהפה, אלא צריך לבקש ולהתחנן ואף להוריד דמעות על כך, וכמו שכתב במשנה ברורה (סימן מז סק"י) ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם, להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות, ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה, ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו, וכן כשאומר בוכא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

וזה אחד מהחיובים שיש להורים על ילדיהם להתפלל עליהם ובפיוטים שעשה רבי שמעון ממגנצא על עשרת הדברות (נדפס במחזורים על חג השבועות), ב'כבד את אביך ואת אמך', מנה הרבה דברים שההורים עושים עבור ילדיהם, ואחד מהדברים "נושאים פלל עבורך וְלֹאֵל זִעְקִים", כלומר שההורים היו כל הזמן נושאים תפילות עבורך, וזעקו לה ' שיהיה בעורך.

ב. זהירות במצות נרות שבת

נאמר במסכת שבת (דף כג ע"ב) הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, ופירש"י דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה - בא אור דתורה.

ופירש רבינו פרציה דהיינו שמדליקים בשעה הראויה שמקדימים להדליק, ולא מאחרים, ונותנים שמן כשיעור הראוי, והמאירי הוסיף שהכוונה שידליק "דרך חבוב מצוה ובהערה מפורסמת".

וכתב במגן אברהם (סימן רסג ס"ק יא) בשם רבינו בחיי (פרשת יתרו) שראוי שתתפלל האשה בשעת ההדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה. וביאר במחצית השקל, כי בשעת קיום המצוה, התפלה על השכר המיוחד לאותו מצוה רצויה יותר לפניו יתברך.

ג. זיכוי הרבים

כתב במשנ"ב (סימן רנו סק"ב) אשרי חלקם של אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובות קריה ע"ד סגירת החנויות והדלקת הנרות, כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים, ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו, לבנים גדולי ישראל.

ובשער הציון (סק"ו) כתב ראייה לזו, וכעין מה שאמרו בשבת כ"ג ע"ב, הזהיר בנר, ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, וכל שכן בזה שהוא מזכה תמיד לרבים מבני ישראל, וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה, כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכוין בכל פעם לזרז את ישראל שהם גם כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה כוונת לזכות את ישראל, אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל.

ד. להזהר שהממון יהיה כשר

באגרא דפרקא (אות קכו) כתב וז"ל: אמר כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר מנחם מענדל [האדמו"ר מרימנוב] על מה שהוא מן התימא, שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם, ומתפללים בכוונה, ועונים איש"ר, ואמן, ומיישרים אורחותם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה

שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא (שבת דף קיט ע"ב), היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותם כי מצוה גוררת מצוה, ואמר הוא ז"ל שהוא על שאבותם האכילו אותם ממון גזל, שסיגלו ע"י משא ומתן שאינו באמונה ונתפטמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאות ומדות גרועות, והביא לראיה מזפק העוף על שנהנה מן הגזל לא נקרב לגבי המזבח כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטוה הנה הש"י שונא החמס, עכ"ד.

ה. דוגמא אישית של לימוד תורה

כידוע שטבע הילד לחקות את אביו, ולכן אם האב לומד היטב, ומתפלל היטב, ומברך ברכות בקול, ילדיו יחקו אותו, וגם הם יעשו כן, ואפילו אם אינו רואה תוצאות מיד, מכל מקום הילד קולט היטב את הרשמים, והוא ירצה להדמות לאביו.

ורמזו זאת המפרשים, שנאמר בתורה 'ולמדתם אתם בניכם לדבר כס, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך', פתח בלשון יחיד 'ולמדתם', וסיים בלשון יחיד 'בשבתך', אלא התורה אומרת, ולמדתם את בניכם, וכיצד היא הלימוד הטוב ביותר, לדבר כס בשבתך בביתך, אם אתה תלמד בכל רגע נתון, גם בנך ישאף להיות כן, וכשיתבגר ירצה ללמוד.

ו. לדבר בשבת תלמידי חכמים

בסעודות שבת על ההורים לדבר בשפתיים דולקות בשבת תלמידי חכמים ולומדי תורה, וכך הבן גם ירצה לגדול כמותם.

ומלבד שיש בזה גם סברא, יש בזה גם סגולה, וכמו שאמרו במסכת שבת (דף כג ע"ב) דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, [האזהב תלמידי חכמים, יהיו לו בנים תלמידי חכמים] דכיון שהוא אוהב אותם כאב האוהב את בנו, גם מדה כנגד מדה בניו האהובים אצלו, יהיו תלמידי חכמים. דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן [המכבד תלמידי חכמים, זוכה מדה כנגד מדה שחתניו שמכבדים את חמיהם, יהיו תלמידי חכמים].

למה לא זכיתי שבני ימשיכו בדרך האבות, ושכני יהודי פשוט כן זכה

באחד הימים נגש יהודי להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושפך לפניו את מר לבו, למה לא זכיתי שבני ילכו בדרך התורה והמסורה בדרך ישראל סבא, מזלזלים הם בכל היקר והקדוש, על אף היות ביתי מושתת על יסודות ההלכה בדקדוק, במה גרעתי משכני שנראה כיהודי פשוט, וכל בניו הולכים בדרך הישר והטוב, ואף צמחו לתלמידי חכמים.

אמר לו הגרש"ז דע לך התשובה היא פשוטה מאד, בעם ישראל יש לפעמים חילוקי דעות בין גדולי ישראל, כאשר עלתה שאלה כזו על שולחן שבת אצלך, הרגשת את עצמך מספיק חכם כדי לחוות דעה בזו, ומי שלא הלך בדעה שלך, בטלת את דעתו וממילא בניך קלטו שאין בזה כל כך מעלה להיות תלמידי חכמים, ולהיות גדול בישראל, כי ממילא בשולחן שבת יבקרו אותם, וכיון שכבר לא היה להם כל כך שאיפה לגדול, ממילא הגיע היצר הרע ופת לפנייהם את מנעמי החיים השקריים של העולם הזה והם נסחפו לשם.

מאידיך שכנך שאתה קורא לו יהודי פשוט, אינו כל כך פשוט כמו שאתה חושב, יש לו אמונת חכמים אמיתית, ויש לו כבוד לתלמידי חכמים, כבוד לגדולי ישראל, וממילא כאשר עלתה על שולחנו שאלה שדנו בזה גדולי ישראל, היו מחדיר בהם שגדולי ישראל זה מחוץ לתחום דיבורם, ואיננו מבינים את שיחם ושיגם, וקודם שנלמד שעות על גבי שעות כמותם, ונעבוד את ה' כמותם, ואחר כך יהיה לנו פתחון פה לדבר. וממילא נכנס בהם שאיפה ורצון עז לצמות לתלמידי חכמים ולגדולי ישראל.

ז. להאהיב את התורה

יש להורים להאהיב את התורה על ילדיהם, וכיצד עושים זאת, כאשר הבן מגיע הביתה לאחר יום לימודים, יש לקדמו בברכה, הנה הבן הצדיק שלמד כל יום תורה מגיע הביתה, ויש להכין לו איזה מאכל שאהוב עליו לכבוד זה.

כמו כן בבוקר כששולחים אותו ללימודים, יש לשלוח אותו בשמחה, הנה הבן הצדיק הולך ללמוד תורה. שהבן יבין ויפנים בתוכו, שההורים בעיקר מעריכים אותו כשהולך ללמוד תורה.

בסעודות שבת לכבד את הבן הלומד באמירת דבר תורה, ולאחר מכן יש לשיר איזה שיר לכבודו וכדו', כאשר הילד מביא מבחן הביתה, לשמוח עמו שברוך השם הצליח במבחנים ושהוא שוקד על תלמודו, וכיוצא בזה כל מיני עצות שירימו את קרנו, ושיכניסו בו חשק ללימוד תורה, ושידע שההורים מאד מעריכים אותו על לימודו.

בזכות מה צמח הגאון ישכר שלמה טייכטל לגאון מופלג

הגאון רבי ישכר שלמה טייכטל זצ"ל בהקדמה לספרו "משנה שכיר", מספר על הצלחתו בלימודו, שאמו ערבה עליו את התורה בכל מיני עריבות, ובכל יום שישי הייתה אופה לו עוגה מתוקה מיוחדת לשמו, באמרה שכיון שהוא לומד תורה, מגיע לו יותר מאחיותיו, והכל עשתה כדי לחבב עליו את התורה, ולהלהיב לבבו לתורתנו הקדושה.

הוא ממשיך לספר שפעם אחת כשהיה בן שמונה כשחזר מהתפילה, והעוגה עדיין לא הייתה מוכנה שאל את אמו היכן העוגה, אמרה לו אמו, העוגה עדיין בתנור ולא גמרה לאפות, אך אומר לך עצה להשקיט רעבונך, תדע בני יקירי שהגמרא הקדושה פועלת להשקיט הרעב ומשביע לכל חי ממש, כמו הלחם והעוגה הטובה שאני עושה, קח נא בני את הגמרא וחזור על מה שלמדת השבוע, ולא תרגיש שום רעבון.

כשמעי את דבריה הנעימים שנאמרו בפנים צוחקות ובווערות מאש אהבה לתורה הקדושה, האמנתי בכל לבי שבכח התורה להשקיט הרעבונך, הלכתי לחזור על תלמודי בתשוקה גדולה, עד שבאמת נשכח ממני כל רעבונך, וגם העוגה נשכחה ממני ובתוך כך נאפתה העוגה, והכניסה לי לחדרי, ואמרה לי אכול בשמחה לחמך.

וסיים שם ודין גרמא שעצרתי חיל לעמוד בכל הנסיונות שעברו על ראשי עד שבאתי עד הלום, כי באמת הכל תלוי בהאבות, אם הבנים רואים שאצל האבות בוער באמת אש האהבה לתורה הקדושה, היא מורשת ומוחזקת גם להבנים, וביותר הגורם בזה האמא.

רבינו יוסף חיים זוננפלד זצ"ל כתב להגאון הנ"ל שעבר על ההקדמה, ומאד נהנה לקרות מהחינוך הטוב של אביו ואמו, כאשר היתה באמנה אצל האבות דור ודור לפקח על בניהם ולנטוע בהם אהבת התורה הקדושה ושקידת לימודה כי זה תכלית כל האדם כמצווה עלינו בקריאת שמע, פעמיים בכל יום ואהבת, וכו',

ושננתם, ומי שקורא בכוונת פירוש המלות, יראה שזה עיקר האהבה בלב ונפש להשי"ת לגדל הבנים לתורה הקדושה, כי הם חיינו ואורך ימינו, והוא עיקר נחת הרוח לאבינו שבשמים, כמאמר הכתוב 'עם זו יצרת לי תהלתי יספרו'.

יש לציין שאם הגאון הנ"ל ראה לציין זאת בספרו, אנו רואים כמה השפעה גדולה היתה עליו מעשה זה של אמו, ומזה יש ללמוד כמה דברים נשרשים בלב הילדים, ישמע חכם ויוסף לקח.

קודם ההורים צריכים לאהוב את התורה באמת

אבל יש לדעת שהילדים הם מאד חכמים, והם יודעים להבחין את האמת, אם ההורים באמת אוהבים את התורה, או שהם רק אומרים שהם אוהבים את התורה, כי לפעמים ההורים אומרים בפיהם שהם אוהבים את התורה, אבל בלבם הם מעריכים יותר אדם עשיר, וכשהם מדברים על תלמיד חכם, הם מדברים עליו בהערכה, אבל כשמדברים על עשיר, הם ממש מעריכים אותו, והילדים מאד קולטים את הדברים האלו.

או לפעמים כשילד לא למד כל כך טוב, ההורים קצת עצובים, אבל כשלכלך את הספה החדשה הם עצובים וכועסים מאד, זאת אומרת שהספה יותר חשובה מאשר הלימוד, וכך על זה הדרך, ההורים צריכים ראשית להשריש בלבם אהבת תורה, ולאחר מכן יוכלו להשרישם בלב ילדיהם.

מה הצמיח את הגאון רבי יצחק הוטנר

סיפר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל על אודות אמו הצדקנית סיפור שנחרט בלבו, וכנראה גם עזר רבות לעלייתו הגדולה בתורה ויראת שמים.

כשהייתי ילד בן עשר סיימתי בחיידר מסכת בבא קמא, באתי הביתה ואמרתי אמא סיימתי את כל מסכת בבא קמא, הגיבה אמא בהתפעלות ככה בני סיימת, הלכה אמא בזריזות פרסה מפה לבנה על השולחן, הכינה נרות, ניגשה לארון ולבשה את הבגד החדש שאבא קנה לה לכבוד יום טוב, ושעור לא לבשה אותה, ואמרה לא אלבש אותו ביום טוב, אלא היום, כי היום הוא יום טוב שלי, היא לבשה את השמלה בירכה עליה ברכת שהחיינו, והדליקה נרות לכבוד השמחה הגדולה של סיום המסכת.

מספר רבי יצחק הוטנר ראיתי את השמלה שאבא קנה לאמא, שאמא מחדשת אותה לא ביום טוב אלא ביום חול לכבוד התורה, ראיתי שתפקידו של הבגד לכבד את התורה, לכבוד מה שבאתי וספרתי שסיימתי את מסכת בבא קמא, אהבת התורה שקיבלתי מהשמלה הזו של אמא לא תואר.

רבי יצחק בצעירותו הרגיש שאהבת התורה של אמו היא אמיתית ולא מזויפת, הוא ראה שזה באמת רצונה וזה כל שאיפתה בחיים, שאני אשב ואלמד, וממילא גם אני קבלתי אהבת תורה.

וצריך שההורים ינחילו לבנם אהבת התורה, לא בגלל הצלחותיו שהוא מצליח בלימודו, אלא עצם זה שהוא יושב ועוסק בתורה הקדושה בתורת השי"ת רק בגלל זה הם מחזקים אותו.

למה הבת דחתה את כל הבחורים המצוינים שהציעו לה

סיפר הגאון רבי חיים מאיר ווזאנר שליט"א בלונדון היה יהודי נדיב נכבד אוהב תורה, קובע עתים לתורה, ותומך בהרבה מוסדות תורה, וכשבתו הגיעה לפרקה הודיע לשדכנים שהוא מחפש עבודה את הבחור המצוין שבישיבות, והוא מוכן לשלם ככל אשר יושת עליו.

עד מהרה התדפקו על דלתותיו טובי השדכנים, והציעו לו את טובי הבחורים, מצויינים בתורה, מצויינים במדות, אבל בתו דחתה את כל ההצעות ללא שום הסבר, כל שידוך שהיא נפגשה, היא השיבה בלא מוחלט.

האב הנדיב לא ידע את נפשו, הוא הרי בירר על ההצעות שהציעו לה, וידע שהם באמת בחורים מיוחדים, ולא הבין למה בתו דוחה כל שידוך שמציעים לה.

באחד הימים הוא יצא עמו לטיול בפראק מרנין, ובמהלך הטיול אמר לה, אני רוצה להבין מה את מחפשת, איזה שידוך את רוצה.

בתחילה בתו לא כל כך שיתפה עמו פעולה, אבל לאחר הפצרות מרובות, אמרה לו אני רוצה בחור חברמן, בחור שיודע לעשות הרבה כסף, איני חפצה בבחורים מצויינים שישבו וילמדו כל חייהם, אני רוצה בחור שיש לו חוש עסקים מפותח, והוא עצמו יהיה עשיר בעצמו.

האב היה המום, זה החינוך שנתתי לך, הלא כל חיי אמרתי לך כמה התורה חשובה בעיני, וכמה אני שואף שיהיה לך בעל תלמיד חכם, וכי חסר לי כסף, אני יכול להחזיק אתכם כל ימי חייכם בכבוד, ולחתן את כל הנכדים שלכם, והלא אני כל ימי חנכתי אתכם שהעיקר זה לימוד תורה.

אמרה לו בתו, יש איזה תמונה שנחרט לי בראש כשהייתי קטנה, וזה לא מצליח לצאת לי מהראש.

תמיד היו מגיעים לביתנו רבנים ראשי ישיבות כדי לזכותך במצות צדקה עבור מוסדותיהם, היית מקבל אותם מאד יפה בחדרך, היית מכבד אותם במיני תרגימא, והיית גם נותן להם נתינה הגונה, ומלווה אותם עד לפתח הבית.

באחד הימים היה תכונה מאד גדולה בבית, בקשת לסדר יפה את חדר האורחים, הכל נעמד שם בקפידא, אתה בעצמך פקדת שהכל יראה באופן מיוחד, והיכן יעמדו העציצים, והיכן הספות.

שאלתי אותך אבא איזה רב מגיע היום לביקור? ! והשבת לי היום לא מגיע רב, מגיע איש עסקים מכובד שיש לי עמו קשרי מסחר ענפים.

הבנתי אז שאתה מאד מכבד תורה, ואתה מקבל יפה את הרבנים ואת ראשי הישיבות, אבל יש מישהו שיותר חשוב בעיניך, וזה איש עסקים, ומאז החלטתי שאני רוצה להנשא לאיש עסקים... לפני האב חפו.

אמנם בדיבוריו הוא החדיר בבתו שהתורה היא החשובה ביותר, אבל במעשהו היא הבינה אחרת, וזה נקלט במוחה יותר מכל הדיבורים.

ח. להשגיח עם מי הם מתחברים

עוד צריכים ההורים להשגיח מאד על הילדים עם מי הם מתחברים, ובפרט על בחורים בישיבה, וכמו שכתב הרמב"ם (דעות פ"ו ה"א) דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רייעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם.

והיה אומר האדמו"ר הק' המהר"א מבעלזא זצ"ל, שבברכת המעביר שנה ביהי רצון אנו אומרים 'והרחיקנו מחבר רע', ומיד לאחר מכן אנו חוזרים ואומרים ביהי רצון 'ותצילנו מחבר רע', ויש כאן שתי תמיהות, א. למה חוזרים על כך פעמיים, ב. למה בפעם הראשון אומרים 'והרחיקנו', ובפעם השני 'ותצילנו'?

ותירין ש'והרחיקנו מחבר רע', היינו מחבר שידועים שהוא רע, שאז צריכים רק עזרה להתרחק ממנו, 'והצילנו מחבר רע', היינו על חבר רע שאין יודעים שהוא רע, שאז צריכים סייעתא דשמיא להנצל ממנו, שלא ליפול ברשתו. והוסיף שלכן חוזרים על התפילה הזאת פעמיים, גם בהמעביר שינה, וגם לאחר מכן ביהי רצון, כי זה סימן שזה נוגע לציפור נפשו של האדם, וצריך לבקש על כך רבות. ובפרט בזמן הזה, עם הכלים משחיתים שנוצרו בדורנו, שחבר רע, יכול להוריד לטמיון בחור הטוב ביותר בתוך תקופה קצרה ביותר, וצריך על כך שמירה מעולה.

ט. שהאווירה בבית תהיה נעימה

בית שיש בה אוירה נעימה ואהבה בין ההורים, זו סגולה בדוקה ומנוסה שהילדים שם צומחים בריאים בנפשם, ומבית כזה כמעט ואין את התופעה הקשה של נשירה, כי הילדים אוהבים את הבית, אוהבים את ההורים, ואין להם שום סיבה לחפש בארות נשברים.

אבל בית כזה שהאווירה בין ההורים עכורה, שאחד ההורים הוא נרגז, הילדים אינם מרגישים טוב בבית, וממילא מחפשים לעצמם מקומות אחרים, ואז השי"ת ישמור להיכן אפשר להתדרדר.

גם אם לפעמים יש איזה מצב לחץ בבית, ואחד ההורים מרגיש צורך להשיב קצת בצורה תקיפה, צריך לקחת נשימה ארוכה, ולחשוב רגע אני כעת יגיב קצת חזק, ואעכיר את האווירה, והילדים יאהבו קצת פחות את הבית, ולאחר מכן אם אחד הילדים יגלוש קצת, וכי אז יהיה לי יותר טוב, איזהו חכם הרואה את הנוולד, כדאי מאד להתגבר, לא רק בשביל השי"ת, אלא בשבילך, שעוד זמן תוכל לישון רגוע, ולא להתגלגל במטה ולחשוב היכן ילדי מסתובבים כעת.

כמו כן כתב בשו"ת אגרות משה (יורה דעה ח"ג סימן עו) שצריך ללכת עם הבנים בנעימות ורכות, כי אז מה שאומרים להילד הוא מקבל בשמחה, ומכיר שהאב והאם רוצים בטובתו אף בדעת קטנותו, וכשאומרים לו מה לעשות ומה שלא לעשות עושה ברצון, וכשגדל מעט עד שמבין דברי טעם מסבירים לו גם טעם לפי הבנתו.

ועיקר החינוך צריכים לחנכו באמונה בהשם יתברך ובתורתו, ושכל דבר שנותנים לו הוא מתנה מהשי"ת, שאז יקנה אהבה להשי"ת ולאביו ואמו השלוחים

משמים ליתן לו, ואז יעשה באהבה כל מה שיאמרו לו שכן הוא רצון השי"ת ולא יצטרכו לענשו רק לפעמים רחוקות, וכשיענשוהו יבין איך שהיה זה לצורכו ולטובתו.

מִרְךָ בעל הקהלות יעקב היה רגיל להזהיר את ההורים שלא לחנך את ילדיהם עם כעס, כי אם כועסים ומכים, מחנכים את הילד רק למדת הכעס, ושום דבר טוב לא יוצא מזה, וכשכועס ימתין כמה דקות עד שירגע, ואז יתחיל לחנכו.

י. להשריש בילדים מקטנותם כמה גדול כל מעשה של התגברות

יש להשריש לילדים מגיל קטנות את חשיבותה של כל מצוה שאדם עושה, ואת העולמות שאדם בונה כאשר מקיים שום מצוה אפילו קטנה, ושכל התגברות הקטנה ביותר מול היצר הרע, חשובה מאד בעיני הקב"ה ושהקב"ה שש ושמח עם כל יהודי, שמשקיע להתאמץ.

וכמו שכתב בנפש החיים (שער א פ"ד) שאדם לא יאמר בלבו ח"ו, מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים, אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו, שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע..., מאד גדלו ורמו. שכל אחד עולה כפי שורשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים. נוזה בכלל מה שאמרו באבות "דע מה למעלה ממך". כלומר הכל מה שנעשה למעלה בשמים, בעולמות העליונים גבוהי גבוהים, הכל ממך הוא, על פי מעשיך לאן נוטים, על פיהם יצאו ויבואו].

וכיון שיהודי גבוה כל כך שכל מעשיו פועלים בעולמות העליונים, וכל יהודי הוא בבחינת בית המקדש מהלך, צריך לדעת שמצד שני כל חטא ועון שעושה בעולם הזה, אפילו מחשבה לא טובה, הרי היא פוגמת והורסת למעלה, ולאו דווקא חטא, אלא אפילו כשיש כעס בלב, או שארי תאוות רעות ר"ל. הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיה סד) בית קדשנו ותפארתנו אשר וגו' היה לשריפת אש.

בכל פעם שהנך מתגבר הינך במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש

מספר המחנך רבי משה בלוי שליט"א, בשנת תשמ"ה קבעתי לעצמי חברותא עם בחור חשוב בן גילי, ללימוד בצוותא בכל ליל שישי, באחד השבועות בחודש טבת כשבאתי ללמוד עם החברותא ראה שפניו משדרות צער רב, ואין לו ישוב הדעת להתרכז.

שאלו רבי משה קרה לך משהו, אתה לא נראה טוב, השיב לו החברותא הנח לי, ממילא לא תוכל לעזור לי... אבל ר"מ לא התייאש, ואמר לו, הרי זה פסוק מפורש, "דאגה בלב איש ישיחנה". נעתר החברותא להפצרותו, ואמר לו בחודש אלול שעבר (שנת תשד"מ) קיבלתי על עצמי להיזהר בשמירת עיניים, ואכן עמדתי בזה, היום נסעתי לרופא שיניים בתל אביב, ונכשלתי בשמירת עיניים אני מרגיש נורא עם עצמי, שנכשלתי בשמירת עיניים, ועברתי על לאו מפורש בתורה של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

רבי משה שראה שהחברותא שבור מאד, וזה עלול להזיק לכל עלייתו הרוחנית, אמר לו באמת אני לא יכול לעזור לך, אבל בא ונלך אל הסטייפלער, הוא בוודאי יכול לעזור לך, כידוע שחודש טבת תשמ"ה היה כחצי שנה קודם פטירתו כשהיה כבר מאד חלש, והשעה היתה 11:15 בלילה, ובכל זאת כיון שראה שהבחור שבור מאד, החליט לנסות וללכת אל מרן, כדי לשאול בעצתו.

מרן זצ"ל לא שמע כל כך טוב, ולכן הבחור העלה על גבי הכתב שקיבל על עצמו לשמור על עיניו, והיום בנסיעתו לת"א לרופא שיניים נכשל במראות אסורות ואין לו מנוחה מזה.

לאחר שמרן זצ"ל קרא את הנכתב, הסתכל עליו ואמר לו בקול, בנסיעתך לת"א היום פעם אחת התגברת?!, הבחור השיב בכתב, חטאתי ונכשלתי! אמר לו מרן זצ"ל נסיעה לת"א עורכת כחצי שעה, בחלק מהזמן התגברת?!, הבחור השיב כן, חלק מהזמן בוודאי התגברתי.

ממשיך רבי משה ואומר, את הדברים האלה רשמתי מיד לאחר המעשה, וכך אמר לו הסטייפלער בזה"ל: אינני מגזים, אינני משקר... אינני מגזים, אינני משקר... אם היה לי כח, הייתי קם בפניך מלא קומתי, להערכת הנסיעה מכאן עד לתל אביב היא נסיעה של בערך שלושים וחמש מינוט, בכל פעם ופעם שהתגברת קיימת מצוות "ויראת מאלוקיך", "ונקדשתי בתוך בני ישראל", "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך", בוודאי תקבל עונש על מה שנכשלתי, אבל בכל פעם שהינך מתגבר אתה מתקן את העבר, א"כ מה יש לבכות, בכל פעם שהנך מתגבר בזה ובכל ענייני הקדושה הינך במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש, העיקר המלחמה, תלחם, תלחם, תלחם. עכ"ל הק'.

את הדבר הזה יש לספר לכל ילד יהודי מעת שנולד, שידע שכל מלחמה הקטנה ביותר כאן בעולם הזה, היא למעלה בשמים גדולה עד למאד, והקב"ה וכל הפמליא של מעלה רואים נחת מילד ובחור יהודי כזה.

כבוד התורה

לרגל חג מתן תורה,
ולרגל הכנסת ספר תורה
אנו מביאים כמה שאלות
בנוגע לספר תורה

סימן א

לעמוד בפני ספרי תורה שעוברים ממנין למנין בכותל המערבי

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בשבועות יש מנינים רבים בכותל המערבי, ויש הרבה אנשים שיושבים בשעת התפילה, ובפרט לאחר שהיו ערים כל הלילה.

אולם מכיון שיש הרבה מנינים וכל מנין צריך ספר תורה, לכן מעבירים ספר תורה ממנין למנין, ונמצא שכל כמה דקות עוברים לפניהם ספר תורה, האם בכל פעם שספר תורה עובר צריך לעמוד, או מכיון שהספר תורה עוברת עובר מנין אחר אין צריך לעמוד?

תשובה

נאמר במסכת קידושין (דף לג ע"ב) איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה, ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי קל וחומר, מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן.

ואם כן כיון שכל החיוב לעמוד בפני ספר תורה, הוא דומיא דתלמיד חכם, ובתלמיד חכם הלא מבואר בגמרא שם שאין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים. וכן פסק הרמ"א (יו"ד סימן רמב ס"ז) י"א דאין אדם חייב לעמוד לפני רבו, רק שחרית וערבית. אם כן אולי גם בספר תורה שנלמד מתלמיד חכם אין צריך לקום אלא שחרית וערבית.

דברי המאירי שצריך לעמוד רק פעמיים ביום כשעוסק בתורה

והנה כתב המאירי בספרו קרית ספר (מאמר ד ח"א) הרואה ס"ת כשמוציאין אותה וכשהחזן מוליכה, עומד לו תיכף להגבהתה עד שתגיע למקומה, או שתתכסה מעיניו. ודבר זה לא סוף דבר פעמים ביום, אלא כל זמן שרואה כן, ומ"ש שם אמר ר' ינאי אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה משל שמים. פי' כשעוסק בתורה, הא כל שאינו עוסק בתורה אלא שיושב לו שם וחכם עובר אפילו ק' פעמים עומד מפניו. והוא שאמר בברכות (דף כח ע"א) רבי זירא כי הוה חליש מגירסיה, אמר איקום אפתחא דבי מדרשא דאי חלפי רבנן אקום מקמייהו. ולא עוד אלא שיש מפרשים שאפילו עוסק בתורה כן. ושמועה זו [שאין רשאי לעמוד מפני תלמיד חכם אלא שחרית וערבית] הם מפרשין שאינו

רשאי להשתדל ולהכין עצמו לכך אלא ב' פעמים ביום, שהרי אף כבוד שמים כך הוא, וכשם שכבוד שמים כל שנזדמן לו איזה דבר מאותם המבוארים במקומן חייב לברך, כך החכם כל זמן שרואהו, ואין צריך לומר ספר תורה.

כלומר לשיטת המאירי לפירוש הראשון, היינו דוקא כשעוסק בתורה, אבל סתם כך צריך לעמוד אפילו מאה פעמים, ולפירושו השני, היינו דוקא ללכת לעמוד מפני החכם, אבל כשהחכם עובר מפניו, צריך לקום מפניו אפילו מאה פעמים.

דברי רבי יהונתן אייבשיץ שרק בעלי אומניות פטורים לעמוד בכל פעם

והנה כתב הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש (ח"ב דרוש יא) על מה שאמרו במכות (דף כב ע"ב) כמה טפשאי הני אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה, דכתיב בתורה ארבעים יכנו, ואתו רבנן ובצרי ליה חדא.

ולכאורה קשה שבקידושין כתוב להיפך, שאמרו קל וחומר בפני לומדיה עומדים בפניה לא כל שכן, וא"כ מוכח שגדול כבוד התורה מתלמיד חכם, וא"כ מה זה דקאמר כמה טפשאי וכו'.

אבל הענין כך, דיש להבין, איך קרו להו טפשאי הלא המה רשעים, דעוברים על מה שכתב בתורה (ויקרא יט לב) מפני שיבה וכו' והדרת פני זקן, זה שקנה חכמה? רק אמרינן בגמרא (קידושין דף לג ע"א) אין בעלי אומנות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים רק שחרית וערבית מפני ביטול מלאכה, ובזה איירי דהם אינם עומדים באמצע יום מלפני תלמידי חכמים ובפני ס"ת עומדים, וקאמר שהוא שטות, דאף דכבוד ס"ת עדיף, מכל מקום הא גוף עמידה מפני ס"ת אין לה שורש, רק דנלמדת מקימה בפני תלמיד חכם מק"ו כנ"ל, ואם בפני תלמיד חכם אינם עומדים רק שחרית וערבית, איך נקום בפני תורה שנלמדת מן תלמיד חכם, דיו לבא מן הדין להיות כנדון.

וביאר המשך דברי הגמרא, דכתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן ובצרו, שיש לומר שני טעמים למה אין צריך לקום בפני ת"ח רק שחרית וערבית, או משום מחילה, שת"ח מוחל, או משום שחז"ל עקרו את העשה, ונפקא מינה, שאם הטעם משום מחילה, שהתלמיד חכם מוחל על כבודו, בספר תורה צריך לקום שלא שייך מחילה, אבל אם הטעם שחז"ל עקרו את העש בשב ואל תעשה, אם כן זה שייך גם בספר תורה.

וזהו ביאר הגמרא, כמה טפשאי אינשי דקיימי מקמי ס"ת כל היום, ולא קיימי מקמי דתלמיד חכם רק שחרית וערבית, ואם תאמר שלכן עושים כן, שהטעם משום משום מחילה וספר תורה אינו יכול למחול, אין הטעם כן רק כח ביד בית דין לעקור דין תורה, כדחזינן במלקות, דכתיב ארבעים, והם בצרו חדא, וא"כ כיון שהטעם שעקרו את עשה של קימה אף לגבי ספר תורה זה מעוקר, ואין צריך לקום אלא שחרית וערבית.

ולמעשה משמע מדבריו, שמה שמעיקר הדין צריך לעמוד מפני החכם כמה פעמים ביום, וכ"ש מפני ס"ת, אלא שחז"ל עקרו את המצוה אצל בעלי אומניות, והעמידו זאת שצריכים לקום רק שחרית וערבית.

על כל פנים משמע מדבריו שהשוה כבוד ספר התורה לכבוד החכם, ואם כן לשיטת הרמ"א שפסק שכל אדם אינו חייב לקום מפני החכם רק שחרית וערבית, אם כן הוא הדין מפני ספר תורה שנלמד ממנו, אין צריך לקום אלא שחרית וערבית.

דברי הפוסקים שאין צריך לעמוד מפני ס"ת רק פעמיים ביום

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן קלט) כתב שאין הכי נמי, שאין חיוב לעמוד מפני ספר תורה אלא שחרית וערבית, וכתב שזה הטעם שיש נוהגים לשבת בשעת ההקפות בשמחת תורה, כיון שכבר קמו מפניו כמה פעמים, ואם כי כמדומה שנוהגין לעמוד מפני ס"ת כמה פעמים ביום כל פעם שרואהו, היינו טעמא לפי שגם לגבי רבו דעת הרבה פוסקים שחייב לעמוד מפניו כל פעם שרואהו, ואפילו מאה פעמים ביום כלעיל, וגם לדעת הרמ"א אם כי אין חיוב אין גם איסור בדבר, וממילא כן הוא גם בנוגע לעמידה מפני ס"ת. ומ"מ מעיקר הדין לפי פסקו של הרמ"א הנ"ל, אין חובה לעמוד מסוף הקפה הראשונה ואילך.

למעשה צריך לקום בכל פעם שס"ת עוברת

אולם בשאלה דידן בכותל המערבי שעוברים לפניו ספרי תורה, לכו"ע צריך לעמוד מפניה, שהרי בכל פעם עובר ספר תורה אחר, ובוודאי שלא מצינו שמי שקם בפני חכם אחד, שנפטר לעמוד מפני חכם אחר, אלא צריך לעמוד מפני כל ספר תורה שעובר לפניו.

וגם אם יכיר שאותה ספר תורה עוברת לפניו כמה פעמים, מכל מקום נראה שמפני ספר תורה צריך לקום בכל פעם, וכמו שנהגו, והטעם שלכן אמרו שאין צריך לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים.

כלומר שמעיקר הדין צריך לקום מפניו כל פעם, אלא שמשום שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים, אמרו חז"ל שלא יקום, ואם כן מפני ספר תורה שלא שייך טעם זה, שהרי כשקם מפני ספר תורה, קם בשביל כבוד שמים, אם כן חזר הדין לעיקר הדין שצריך לעמוד מפניו בכל פעם שרואהו, שהרי בספר תורה לא שייך הטעם לפטור מפני שיש בזה זלזול בכבוד שמים כי אדרבה זה גופא כבוד שמים, אם כן צריך לעמוד מפני ספר תורה בכל פעם.

סימן ב

להמתין למרא דאתרא עד שיגמור תפילתו, כדי שיכול להעלות לשלישי

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

המרא דאתרא שלנו מאריך מאד בתפילה, ולכן ביקש שלא ימתינו לו בחזרת הש"ץ, באחד השבתות האריך מאד בתפילתו, עד כשהגיעו לשלישי שאז זה העליה שמכבדים את המרא דאתרא, עדיין החזיק בתפילתו, אבל ראו שהוא כבר עומד לסיים בעוד דקה.

השאלה היא מה לעשות, האם להמתין למרא דאתרא דקה עד שיסיים את תפילתו, או שיקראו לאדם אחר לשלישי, למרות שזה העליה של המרא דאתרא משום טירחא דציבורא?

תשובה

בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קטו) נשאל היכא דהוי ספר תורה פתוח לקרות בו, והיה כהן בבית הכנסת עסוק בתפילה במקום שאינו רשאי להפסיק. אם ממתנים לו עד שיסיים תפילתו, ולטרחא דציבורא לא חיישינן, משום דכתיב וקדשתו או לא?

תשובה מסתברא שאין ממתנים לו. שלא בכל מקום אמרו שיקדים כהן. שהרי במקום תלמיד חכם ואפילו גר, קודם לו. ולא יהא כבוד הצבור קל מצורבא מרבנן. וכל האמצעיות שבתפילה קצרו בשבת משום טירחא דציבורא. וכן

חששו בכמה מקומות לטרחא דצבורא. וכל שכן כאן דאיכא יקרא דספר תורה שלא יהא פתוח וממתין. ואיכא טרחא דצבורא וזילותא דצבורא שהוא עסוק בתפילתו והן ממתינים לו.

הרי שכתב שכבוד הציבור חמור כמו כבוד תלמיד חכם, ותלמיד חכם שקודם לכהן, היינו ת"ח חשוב שאין חשוב ממנו, ובפרט שיש כאן גם כבוד הספר תורה שלא יהא פתוח וממתין.

ומכל מקום הכל תלוי לפי הענין, שאם הציבור יש לו סבלנות, ומרגישים שזה כבוד המרא דאתרא שימתינו לו, נראה שימתינו לו, וכדי שספר התורה לא ימתין יעשו עוד מי שברך לכל הקהל, ואין בזה גם משום טירחא דציבורא, כי הטירחא הוא כשהציבור יושב ושותק.

אבל אם הציבור אין לו סבלנות, וגם המרא דאתרא הוא ענו ושפל ברך, וזה יפריע לו שימתינו עליו, לא ימתינו עליו.

סימן ג

לכבד אינו שומר תורה ומצוות, בהחזקת ספר תורה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בתהלוכת ספר תורה, משתתפים אנשים רבים, ובין היתר משתתפים בה גם אנשים שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות.

כחלק מהתהלוכה והשמחה לכבוד התורה, מכבדים בה אנשים רבים להחזיק את הספר תורה ולהוליכה, ויש שגם נוהגים למכור בכסף את החזקת ספר התורה.

נשאלת השאלה האם מותר לכבד בהחזקת ספר תורה מי שעדיין אינו שומר תורה ומצוות, או שצריך לומר לו איך תחזיק את התורה, והלא כשאתה מחזיקו הוא בוכה, שאתה כעת רוקד עמו, אבל כל היום בועט בו, והוא אומר, לא קיים זה מה שכתוב בזה?

תשובה

כתב הרמב"ם (פ"י מהל' ספר תורה ה"ח): "כל הטמאים ואפילו גויים מותרים לאחוז ספר תורה ולקרוא בו".

בשו"ת 'מים רבים' (ח"ב סימן נא - נג) דן לגבי אנוסים שהתחילו להתקרב לדת, אך עדין לא מלו, וקנו פתיתת ההיכל בדמים יקרים, האם מותר לכבדם לפתוח את ארון הקודש ולהוציא את הספר תורה. או שמכיון שעדיין לא מלו, אין להתיר להם לאחוז ספר תורה.

ובתחילה הביא מאחד הגדולים, שדן להתיר על פי דברי הרמב"ם (הנ"ל), שאם לגוי מותר להחזיק ספר תורה, כל שכן שמותר לישראל ערל שבא להתקרב לדת להחזיק הספר תורה.

אך ממשיך ה'מים רבים' וכותב, כי השולחן ערוך (יו"ד סימן רפב ס"ט) שהעתיק את דברי הרמב"ם, השמיט את התיבות 'ואפילו גויים'. ולמעשה הסיק שם, שאם ממקום טינופת [כגון להכניסה לבית הכסא או לבית המרחץ] צריך להרחיק את ספר התורה, משום שנראה שמבזה התורה כשמקרים אותו במקום נמאס ומטונף, וכידוע דקדוקים רבים דקדקו הפוסקים על נקיות וטהרת האוחז בספר תורה, ושצריך לנהוג בו כבוד גדול, [ושמעתי שיש מפרשים דהאוחז ס"ת ערום, היינו שהאדם האוחז הוא ערום, משום כבוד ס"ת] כל שכן שיש להרחיקו ממגע ערל, שאין דבר מאוסה כערלה, ויחשב לנו הדבר לשמצה, ואע"פ שכל כוונתו ומגמתו של אותו האיש אינו אלא לחבב את התורה ולכבדה, וקונה פתיחת השערים בדמים יקרים, וסוף סוף דברי תורה אינו מקבים טומאה, ולא ידבק בה מאומה מן המיאוס של האוחזה, לפי שאין אנו חרדים לכבוד התורה, להיות קנאים לעמוד על משמרתנו אשר לא יקרב פגום וטמא אצלה, כי הגם שהיא אינה מקפדת על עצמה, ואינה מתפעלת, אפילו הכי חובה עלינו להקפיד ולחוש שישמשה בני אדם מהוגנים ונקיים.

אולם, יש לציין שבספר 'שולחן גבוה' (יו"ד שם) ביאר שהשולחן ערוך השמיט את תיבת 'גויים' משום שכללו בכלל הטמאים. ויעויין גם בביאור הלכה (סי' שמש ד"ה וליתנו) שהתיר להוציא ספר תורה מרשות היחיד לכרמלית אפילו על ידי נכרי, כיון שהוא שבות דשבות לצורך מצוה. ומשמע שלא מנעו הפוסקים עצמם מלתת לנכרי לאחוז בספר תורה. [וכן מבואר בדבר הגר"ח פלאגי (בספר חיים ב - ג) וגם ב'מים רבים' הביא שהיו שהתירו].

ולמעשה נראה שאם בא יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, ומצטרף לתהלכה ונראה שעושה זאת כי רוכש כבוד לתורה, ומבקש להחזיק את הספר תורה, כי מרגיש שעל ידי זה יתברך, יש ליתן לו לאחוז בספר תורה כי יש מקום לומר שעל ידי זה יתקרב יותר לתורה ומצוות.

סימן ד

כשצריך להציל ספרי תורה מהארון, האם מותר להקדים להציל ספר תורה יקר

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

יש לנו בארון קודש הרבה ספרי תורה, חלקם מאד מהודרים, שהשקיעו בהם הון רב כדי שיכתבו בהידור, ואכן כל הרואה את הספר אומר 'ברקאי'.

יש לנו גם ספר תורה עתיק שירושה מגדולי ישראל, ומקובל שזה מאחד מתלמידי הבעל שם טוב. והוא מונח אצלנו בארון, ומוציאים אותו לקריאה רק בחג השבועות לקריאת התורה.

ויש לנו גם ספרי תורה שאנשים התנדבו לבית הכנסת שהם כשרים, אך לא מהודרים כל כך.

ויש לנו גם ספרי תורה שכשרים רק בדיעבד.

באחד הימים עלתה שאלה שבעזרת השם לעולם לא יקרה, אבל בכל זאת תורה וללמוד אנחנו צריכים, כאשר יש מצב חירום כגון שריפה וכדו' שצריך לפנות את הספרי תורה מהארון.

האם מותר להקדים את הספרי תורה לפי סדרי קדימה, למשל את הספר תורה העתיק ראשון, ולאחר מכן את הספרי תורה המהודרים, או שצריך לתפוס את הספר תורה הראשון שפוגשים, משום שאין מעבירין על המצוות?

תשובה

לכאורה אם הספר תורה העתיק אינו מהודר יותר מהשאר, אין להקדים להצילו בגלל יקרותו, משום שאין מעבירין על המצוות.

אלא שיש להסתפק מה הדין כאשר עומדים לפניו ספר תורה שכשר רק בדיעבד, ומאידך יש שם ספר תורה מהודר, האם אפשר להקדים להציל את המהודר, כי אולי עדיף לקרוא בספר התורה המהודר מאשר בספר תורה הבדיעבד ובפרט לפרשת זכור.

והנה יעוין בשו"ת הר צבי (סימן סג) שנשאל על בית הכנסת שיש שם שני ספרי תורה, האחת מהודרת והשניה גרועה מאד במראה אותיותיה, ובשעת קריאת התורה הוציאו את הס"ת הגרועה, אי שרי להחזירה לארון הקדש ולהוציא תחתיה את השניה המהודרת. או שמא מכיון שכבר הוציא את הס"ת כדי לקרות בה, נקרא שהתחיל כבר במצוה, ושוב אין חיוב לחזור אחר יותר מהודרת. והשיב: הנה מה דפשיטא ליה שאם כבר התחיל במצוה שוב אין עליו חיוב לחזור למהודרת יותר, לא משמע כן במנחות (דף סד ע"א), וגדולה מזו אמרו שם, שאפילו לאחר קיום המצוה, אם יכול לעשותה שנית בהידור יותר, מחוייב הוא בכך. דאיתא שם בתמיד שנמצא ששחט כחושה חוזר ושוחט השמנה אפילו בשבת. אולם מה שיש לעיין בנידון שלפנינו, הוא משום שבזה שמניח את הס"ת ולא קורא בה יש בה משום פגם ומשום בזיון מצוה. עיין שם שהאריך.

ומשמע מדבריו שאם הוציאו לקרוא בספר שאינו מהודר, מותר להחזירו, ולהוציא ספר תורה מהודר, ואין בזה משום בזיון הספר תורה.

אולם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר לי שאם שני הספרי תורה כשרים, אין מצוה לקרוא מהמהודר, ודוגמא לזה אדם הרוצה ללמוד תורה ויכול ללמוד מחומשים שנדפסו לא מהודר, האם יעלה על הדעת שיקיים 'זה א-לי ואנוהו' על הלימוד מתוך החומשים המהודרים, הרי המצוה היא הלימוד והוא תמיד ישאר אותו לימוד, בין כשהספר נאה ובין כשאינו נאה, [ואמנם הרע"א ביקש שידפיסו ספריו בדפוס נאה ומשובח, כדי שהקליטה תהיה טובה יותר, אך השומעים מהבעל קורא לא יבינו טוב יותר כשיקרא מס"ת מהודר], וכך גם הקריאה בציבור, מצוותה היא לימוד תורה ואין כל הידור כאשר הס"ת מהודר יותר, ומה שכתבה הגמ' במסכת שבת (דף קלג ע"ב) דיש בספר תורה נאה משום 'זה א-לי ואנוהו', הכוונה היא בקיום מצות עשה של כתיבת ספר תורה, שעצם הכתיבה מצוה היא גם מבלי לקרות בה, מצוה זו יש בה הידור כאשר יכתוב בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן, ובזה קיים מצות 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת' בהידור.

ועוד אמר מו"ח זצ"ל דאפילו ס"ת שאינו כשר אלא בדיעבד, ויש בבית כנסת עוד ספרי תורה מהודרים שהם כשרים מלכתחילה, דמאחר ופסקנו להכשירו, ממילא חייבים לקרוא בו כדי לא לפגמו, כדברי התרומת הדשן (ח"ב פסקים וכתבים סימן צג הו"ד בב"י ביו"ד סימן רעג) שכתב וז"ל: ... נראה דאין להקפיד בדיעבד, שכבר נכתבה הספר תורה... ואם היינו מונעין לקרות בה אפילו כשיש אחרת כשירה,

היינו פוגמים את זאת והוי כמו דיעבד. כדאיתא ביומא (פרק בא לו) דפריך: ונייתי ספר תורה אחריני, א"ר הונא משום פגמו של ראשון, והכי נמי אם לא יקרא בה כלל הוי פגם... עכ"ל.

אמנם נראה שלגבי הצלה מותר להציל את הספר העתיק, ואין בזה משום אין מעבירין על המצוות, כי בספר תורה עתיק, נוסף על קדושת ספר תורה שיש לו, יש בזה גם משום מסורת הדורות, שמראים לנו ולילדינו, בואו ותרואו את הספר תורה שהיא עוברת מדור דור, שזה התורה שהיתה לנו ממימי קדם, ולנו ולאבותינו מלפני מאתיים שנה יש את אותו התורה, וכך אותה התורה עוברת לנו במסורה למעלה משלשת אלפים שנה ללא שינוי.

וכיון שיש בזה התרגשות גדולה, שאת זה אי אפשר להעביר על ידי הספר תורה החדש, מותר להצילו קודם לספר תורה החדש.

ונראה שגם לגבי ספר תורה מהודר יותר מותר להקדים ולהצילו שהנה אמרו ביומא (דף ע"א) שלאחר קריאת התורה של הכהן גדול כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו לעזרה, וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים. ופירש רש"י (ד"ה להראות) "להראות נוי של ספר תורה, ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה, שנאמר (שמות טו), 'זה אלי ואנוהו' התנאה לפניו במצות, לולב נאה, ספר תורה נאה, בקלף נאה, בדיו נאה, בלבלר אומן".

ואמר לי הגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל, שלכאורה מה מקום מצאו דווקא ברגע זה שלאחר היוודע הכפרה, להראות נוי הספר תורה, והשיב שהיא היא הנותנת, דווקא עתה ברגע בו מבשרים לעם ישראל את הבשורה המשמחת שהתכפרו כל חטאיו ופשעיו, זה הזמן המתאים ביותר להרבות בזכויות ולהתנאות במצוות ונוי ספר תורה בראש כולם.

והוסיף ואמר לי שכתוב כאן ברש"י יסוד גדול שכתב 'ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה', דהנוי של ספר התורה נמדד לא רק בגוויל הנאה ובאותיות המהודרות, אלא גם בטרחה במצוות, ההתמסרות לקיומן, היא זו המעניקה לאדם את הקדושה היתירה. וראיה מהא דאיתא במנחות (דף ל"א) הלוקח ספר תורה מן השוק, כחוטף מצוה מן השוק, כתבו או שהגיה אות אחת כאילו קיבלה מהר סיני, דהיינו שהעיקר הוא העמל והיגיעה הטרחה והמאמץ שמשקיעים בקיום המצוה, עכ"ד.

לאור זאת, אף שלגבי קריאת התורה אין נפקא מינה אם מדובר בספר תורה מהודר או לאו, מכל מקום לגבי קיום המצוה של כתיבת ספר תורה, יש יותר מצוה כאשר השקיע בה רבות, עד כדי כך, שיש ענין ביום הכיפורים להראות לעם שהשקיע במצוות, וכך כתב רבנו יונה בפירושו על אבות (פ"ב מ"א) וז"ל: "רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם. כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם... גם צריך להתנאות במצוות, לולב נאה, טלית נאה, ספר תורה נאה, תפילין, וכיוצא בהן, בענין שיפארוהו בני אדם, וישבחוהו עליהם", עכ"ל. וזוהי הכוונה התנאה לפניו במצוות, תעשה עצמך נאה במצוות שכולם ישבחוך על יופי המצוות.

ואם כן כאשר יש כאן ספר תורה יותר מהודר, יש כאן יותר קידוש השם שיהודים טרחו יותר, והוציאו יותר כסף על מצות כתיבת ספר תורה, ואם כן הרי זה דומה לקרבן כחוש ושמן, שמעבירין את הכחוש מפני השמן, והוא הדין בעניננו שמותר להעביר את הספר תורה הכחוש, מפני הספר תורה המהודר והשמן.

סימן ה

כאשר הקלף נופל, האם מיד ירימו אותו, או שימתינו לטלית

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

מצוי שבשעת גלילה הקלף נופל, ואז האנשים מסתפקים מה לעשות, האם להחזיק את הקלף ביד מיד, כדי להרימו, כי אין זה כבוד התורה שהקלף נפל, או להמתין קצת ולהביא טלית, ולהגביה את זה עם הטלית, כדי שלא לנגוע בספר תורה ערום.

כלומר מה יותר חמור, האם לנגוע בספר תורה ערום, או שהקלף נמצא במצב נפול?

תשובה

בראה שהפגם של נפילת הקלף כבר נעשה, וכעת שזה עומד כך, אין מחמירים את הבזיון, ורק שנמצא כעת בשב ואל תעשה, ואם ירימו את הקלף בלא טלית, הרי שנעשה כעת מעשה בזיון חדש, בקום ועשה, ולכן ימתינו עד שיביאו טלית, ואז יגביהו את הספר תורה.

סימן ו

עמידה בשעת פתיחת ארון הקודש

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

כאשר ארון הקודש פתוח, יש חיוב או ענין לעמוד, או שמא רק כשמוציאים את הספר תורה צריך לעמוד?

תשובה

כתב הט"ז (יו"ד סימן רמב ס"ק יג) שאם הספר תורה נמצאת ברשות אחרת, אין צריך לעמוד, וגם בזמן שהס"ת מונחת בארון הקודש אף על פי שהוא פתוח, אין צריך לעמוד, אלא שהעולם עושין כן דרך כבוד לעמוד כל שהארון הקודש פתוח, ואין חיוב בדבר.

וכן כתב בשער הציון (סימן קמו ס"ק יח) שכתב בפמ"ג דאפילו החזן עומד עמה [כגון בעת שמזכיר החזן נשמות], גם כן אינו מחוייב אז לקום לפניה, כיון שהחזן עומד עמה במקום אחד, ולפי זה הוא הדין בעת שפותחין הארון, כי הלא בכל זה במקומה מונחת. והעולם נוהגין בכל זה לעשות הידור לתורה ולעמוד.

ובלקט יושר (ח"א עמוד קמב) וזכורני כשהיה בניאושטט כשהארון קודש פתוח, עומדים כל הקהל על רגליהם, כל מי שיש בו דיעה. ולנעילה היה פתוח, כל התפלה ואפשר משום הכי היו מקצרים בתפילות.

ועיין בשו"ת חתם סופר (חו"מ סימן עג) שכתב ואפילו אם הארון הקודש רק פתוח אסור לישיב בבית הכנסת. ועיין בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן לח אות ד) המנהג לעמוד כשהארון קודש פתוח לאמירת אבינו מלכנו וכן לתפילות מיוחדות בר"ה ויוה"כ, ויש מקומות שפותחין הארון לכל תפילות נעילה שג"כ נוהגין לעמוד כל זמן תפילת נעילה אף שהוא דבר קשה להרבה אינשי, ועיין שם שמסתפק אם מצד המנהג לעמוד נעשה מזה חיוב, או דהוי רק מעלה בעלמא ומסיק שם שיותר נוטה לפרש שליכא חיוב כלל, ובפרט אם יכול לכוין טפי בישיבה מבעמידה, אולם כתב דראוי שהציבור יעמוד שלא תצא תקלה שיאמרו שעושין שלא כדין.

ומסופר שגם בשנותיו האחרונות שהיה קשה לו לעמוד כל תפילת הנעילה, לא רצה להקל עליו לישיב בפיוטים, אלא היה יוצא מחוץ לבית הכנסת ושם היה יושב.

מאיידך מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל סבר שמי שאינו יכול לעמוד בראש השנה ויום הכיפורים במשך כל התפילה, ויש הרבה שעומדים בשעה שהארון הקודש פתוח ויושבים בשעת חזרת הש"ץ, יש בזה קצת היפוך היוצרות, שהרי כתב הרמ"א (או"ח סימן קכד ס"ד) י"א שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ התפלה. ואם כן לשיטת הי"א ברמ"א יש בזה חיוב מעיקר הדין לעמוד בחזרת הש"ץ, ועמידה בשעה שהארון הקודש פתוח הוא רק הידור.

וכן היה נוהג שהיה יושב בפיוטים, גם כשהיה ארון הקודש פתוח, וביאר שהס"ת ברשות אחרת, והיה עומד בחזרת הש"ץ כיון שיש יותר חיוב מעיקר הדין.

סימן ז

תהלוכת ספר תורה ברחוב העיר שתגרום למירחא דציבורא

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בית כנסת של קהילה מסוימת כתב ס"ת לע"נ רב ביהכנ"ס, וקבע את מועד הכנסת ספר התורה ליום חמישי אחה"צ, ופנו לעיריה כדי לקבל רשיון לקיים את תהלוכת ספר התורה ברחוב העיר כנהוג מקדמא דנא.

אולם ראש העירייה העיר למארגנים שמכיון שבית הכנסת נמצא ברחוב הראשי של העיר, אם תתקיים שם התהלוכה יאלצו לסגור את הרחוב לתנועה למשך מחצית השעה, ויהא בכך טרחא דציבורא גדול, וסבל רב לתושבי העיר, ובפרט ביום חמישי אחה"צ שרחוב העיר הומה מקונים הבאים לקנות את צורכי השבת.

ולכן אמר שאם הם רוצים לסגור את הכביש, צריך לשאול את כת"ר אם מותר לסגור את הכביש ולהטריח את הציבור, לצורך תהלוכת ספר תורה?

תשובה

לכאורה נראה שצודק ראש העיר בטענתו, ואין לקיים את התהלוכה ברחוב הראשי, אלא ילכו דרך רחובות צדדיים, שהרי מצינו בכמה מקומות שחז"ל העדיפו למנוע את טורח הציבור אף על פי שיש בזה קצת פחיתות כבוד לספר תורה.

א. ביום שיש ב' ספרי תורה כגון בימים טובים, מוציאין את ב' הספרים בבית אחת, ולא חשו להא דאין עושין מצוות חבילות חבילות, ואולי היה מן הראוי

שאחר שיניחו הראשון על מקומו יוציאו את הספר השני, וכל זה משום טורח הציבור כמבואר בשער הציון (סימן קמו סק"ל).

ב. לברך ברכה ראשונה בשעה שהספר תורה פתוח, ולא חיישינן לגוללו כדי שלא יאמרו שהברכות כתובות בספר, והטעם כתב הגר"א משום טורח הציבור להמתין על הגלילה, כמבואר במשנ"ב (סימן קלט ס"ק יז).

ג. לטלטל ספר תורה למקום שיש ציבור מתפללים, דנו האחרונים אם מותר, אף על פי שאין כבוד לס"ת לטלטלה, וראוי היה שהציבור הם שיבואו למקום הס"ת, מ"מ יש שנטו להקל, משום טורח הציבור, יעוין בזרע אמת (ח"א סימן לז) ובביאור הלכה (סימן קלה סעיף יד).

ולכן היה נראה שטורח הציבור של בני העיר עדיף, וביותר הרי אם הרחוב פקוק ואין מעבר למכוניות, עלול להיווצר מצב של חשש פיקוח נפש, שלא יוכלו לפלס דרך לרכבי הצלה.

יש לשאול מדוע בשעת לווייה של גדולי הדור וראשי ישיבות, מקיימים את הלווייה ברחובות הראשיים של העיר, ולא מתחשבים בטורח הציבור.

אכן אין הנידון דומה, כי לוויית המת הוא דינא דגמרא, משא"כ תהלוכת ס"ת הוא רק מנהג טוב שנהגו. ובנוסף על כך הרי כל בני העיר חייבים ללוות את אותו ראש ישיבה, לבד ממה שהוא תני ומתני שאין שיעור לכבודו (כתובות דף יז ע"ב), הרי עצם מציאות קיום הישיבה בעיר היא מגינה על העיר כולה, וכל בני העיר חייבים לו הכרת הטוב, משא"כ כאשר קהילה מסוימת מקיימת תהלוכת ס"ת, יתכן שאין בני העיר חייבים להשתתף בשמחתם, וטורח של בני העיר עדיף טפי. [וכמו כן כאשר מגיע אורח נשיא מדינה מחו"ל גם סוגרים כבישים ומקשים על בני העיר, אכן גם שם הוא משום כבוד המלכות].

אכן כאשר הצעתי את דברי לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לא הסכים עימי, ואמר שכבוד התורה עדיף, ורשאים לקיים את התהלוכה ברחוב העיר.

לסיכום: מותר לבני הקהילה לקיים את תהלוכת הכנסת ספר התורה ברחוב העיר, למרות הטירחא דציבורא של כל בני העיר, דכבוד התורה עדיף. [אמנם יש כאלה שלא רוצים להטריח את הציבור ולכן מקצרים בתהלוכה, ותחול ברכה על ראשם, אולם אם יש כאלה שרוצים לעשות התהלוכה ברחוב העיר יש לאפשר להם זאת].

סימן ח

איך אפשר להעביר ספר תורה כשנוסעים במטוס

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

המעביר ספר תורה במטוס, היכן יניחו, האם מותר להניחו בתוך מזוודה ולהניחו מעל המושבים, או שמא צריך להחזיקו בכל משך הנסיעה?

תשובה

להניחו על גבי המושב שלו אסור, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רפב ס"ז) אסור לישב על המטה שספר תורה עליה. וכתב הש"ך (סק"ח) ראוי להחמיר שיהא מקום הס"ת גבוה ממנו י' טפחים, ולא יפחות מג' טפחים, דכל דבציר מהכי לא חשיב גובה כלל, ב"י, ונראה דמדת חסידות קאמר, אבל מדינא סגי בגובה טפח לכו"ע.

אמנם אם מניחו על גבי מושב אחר, שאין לה קשר עם המושב שלו הרי זה כשני כסאות, ואין בזה איסור להניחו, ובלבד שיקשרנו היטב שלא יפול, ונראה שגם מותר להניחו למעלה מעל למושביו בתוך ארגז, וכן כתבו התוס' (ברכות דף יח ע"א ד"ה וירכב) שהרוכב על גבי החמור, מותר לו להפשיל ספר תורה לאחוריו.

אמנם בוודאי מן הראוי במדת האפשר להחזיק את הספר תורה בחיקו, וכמו שכתב הרמב"ם (ספר תורה פ"י ה"א) היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו, לא יניח ספר תורה בתוך השק ויניחנו על גבי החמור וירכב עליו, ואם היה מתפחד מן הגנבים מותר, ואם אין שם פחד, מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על הבהמה והולך. כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב ככובד ראש באימה ופחד, שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם כך לעד, ויכבדהו כפי כחו, אמרו חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות.

וסיפר מרן הגר"נ קרליץ כשמרן החזו"א נסע לצפת לכמה שבועות, היה מנהגו ליקח עימו ס"ת, ובזמנו התארכה הנסיעה מב"ב לצפת כארבע שעות, ואמר לו החזו"א שיחזיק את הספר תורה כל משך זמן הנסיעה בחיקו וכנגד לבו.

אך בוודאי מן הראוי כשצריך להעביר ספר תורה ממקום למקום, שלא להעבירו לאחר התפירה, אלא להעבירו כשהוא עדיין יריעות, ויתפרו אותו בחו"ל.

נתן לו ספר תורה בשדה התעופה, שישמרנו חמש דקות, ולא חזר

ראובן נשכר להעביר ספר תורה לאמריקה, הוא פגש את שמעון בשדה התעופה, ושאלו אם הוא נוסע בטיסה הבאה היוצאת לאמריקה, אמר לו שכן, סיפר לו ראובן שהוא נשכר כדי להעביר את הספר תורה, וביקש משמעון, אם הוא יכול להחזיק את הספר תורה לחמש דקות, כי הוא צריך להתפנות, שמעון הסכים בחפץ לב.

לאחר שעברו חמש עשרה דקות, וראובן לא חזר והכריזו שכל נוסעי המטוס צריכים לעלות על המטוס, לקח שמעון עמו את ספר התורה, ועלה עמו למטוס, לחרדתו הבחין שראובן לא עלה למטוס, כשבירר אצל הממונים היכן ראובן, נתברר לו שברגע האחרון ביטל את כרטיס הטיסה, כלומר ראובן הערים עליו, ורצה שהוא יעביר את הספר תורה במקומו.

שמעון החזיק את הס"ת בידו שתיים עשרה שעות, כשהגיעו לשדה התעופה, פגש בו אדם, ושאלו האם נתנו לך להעביר ס"ת, אמר לו שלא, והמשיך ללכת, ולקחו לביתו, לאחר יומיים, התקשר אליו ראובן ושאלו, לך נתתי את הס"ת להעבירו, אמר לו כן, אמר לו ראובן אתה יודע כמה אני מחפש אחריו, אמר לו שמעון, כאשר עשה כן יעשה לו, אם אתה רוצה את הספר תורה, תשלם לי חמש אלף דולר, ואז אני יחזיר לך.

ועתה באו לדין תורה, וראובן מבקש את הספר תורה, וטוען גם אם מגיע לך כסף אבל לא חמש אלף דולר, ושמעון טוען סבלתי סבל רב שלא ברצוני, ואני מעריכו בחמשת אלפים דולר, הצדק עם מי?

תשובה

יעוין בחשוקי חמד עמ"ס בבא מציעא (דף קא ע"ב) שכתבנו ראייה מהגמרא שם, שאדם הביא ספינה מלאה יין, והיות ולא מצא לשכור מחסן כדי לאחסן את היין, קידש בעלת מחסן, ולאחר שנסע לביתו, שלח לה גט, והיא מכרה חלק מהחביות, ושכרה בכסף פועלים, והוציאה את כל החביות החוצה. אמר רב הונא בריה דרב יהושע כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו, לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא, אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא, אמרה ליה לכולי עלמא ניחא לי לאוגורי, ולך לא ניחא לי, דדמית עלי כי אריא ארבא.

ולכאורה מצינו שמותר לעשות לו ערמה כדי להציל את כספו, כמה שעולה להעביר את הספר תורה במטוס ולהחזיקו שתיים עשרה שעות, אבל לא נראה שיכול לבקש מחיר מופרז.

סימן ט

האם יש ענין לכבד את הכהנים בהכנסת ספר תורה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הקב"ה צוה במדבר שהכהנים ישאו את ארון הברית, ויש לשאול שאולי גם כשעושים הכנסת ספר תורה, יש ענין שהכהנים ישאוהו כי כהיום הספר תורה הוא דומיא דארון.

או מצד שני אולי עדיף ברוב עם הדרת מלך, וזה כבוד התורה שיכבדו כמה שיותר אנשים בנשיאת הספר תורה?

תשובה

נחלקו הרמב"ם (עשה לד) והרמב"ן מי נושא את הארון בארץ ישראל, דעת הרמב"ם שאף על פי שהלוויים נצטוו לשאת את הארון לא היה דבר זה אלא מחמת מיעוט מספר הכהנים בזמן ההוא, אך לדורות הכהנים הם החייבים במצוה זו והם ישאוהו. והרמב"ן (השגות לשורש השלישי אות ו) כתב שהכהנים והלוויים כולם כשרים במשא שכולם נקראים לויים, וכמבואר בבכורות (דף ד ע"א) שבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לויים.

והחינוך (מצוה שעט) נקט כדעת הרמב"ן שמצוות נשיאת הארון נוהגת לדורות בכל שבט לוי, וסיים שמצוה זו נוהגת בזמן שישראל על אדמתן, כי אז היו צריכים לשאת את ארון ברית ה' מפני מלחמה או כאשר יצוה מלכם, אבל עכשיו בעוונותינו אין לנו מלך ולא ארון לשאת בשום מקום. ומצוה זו מוטלת על שבט לוי ועל שאר ישראל שיסכימו על ידם. וזה שנהגו בגליות היום להוציא ספר תורה לקראת מלכי האומות אין זה מכח חיוב מצוה זו כלל, ומן הדין כל בני ישראל רשאים לישא אותו, ורק בארון הברית המצוה היא שישאו אותו שבט לוי או הכהנים. אלא שאם מדרך כבוד התורה יבחרו גם היום שישאוהו מבני לוי, תבוא עליהם ברכה.

ובגליון מהרש"א (יו"ד סימן רפב ס"א) הביא דבריו, וכתב שאף לענין הנהגה טובה זו לשאת את הספר תורה ביד הלוויים, הדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, שלדעת הרמב"ם טוב שרק הכהנים ישאוהו, ולדעת הרמב"ן כהנים ולויים שוים בזה.

ובשו"ת יהודה יעלה (י"ד סימן רפג) כתב כשהכניס ספר תורה הניח לבני הלוי והכהנים לישא הס"ת לבית הכנסת כמו שעשה דוד המלך ע"ה כן כשנשא הארון לבית המקדש, עד הגיעם סמוך לארון הקודש נטלתי והנחתיו לתוך ארון הקודש.

סימן י

כשגוללים ספר תורה, ומגביהים אותו מהבימה, האם צריך לעמוד

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

כשגוללים ספר תורה, ולפעמים מגביהים את אחד מהצדדים של הספר תורה, כדי לגלול יותר מהר, ולפעמים גם מרימים את הספר תורה כאשר העצי חיים עומדים על הבימה, וכך זה נגלל מהר.

האם במקרים אלו הציבור צריכים לעמוד, או מכיון שהספר תורה בכל זאת מונח על הבימה, אין צריך לעמוד?

תשובה

מסופר על מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהראו לו ספר תורה קטן מאד, וגלגלו אותו על השולחן, ולפתע נעמד מרן זצ"ל, ולא הבין למה הוא נעמד, ולאחר מכן תפס, שבלא משים הגביה את הספר תורה מהשולחן, ואז הספר תורה היה גבוה מהשולחן.

והנה כתב בשער הציון (סימן קמו ס"ק יח) בשם הפמ"ג שאם עומד עמה [כגון בעת שמזכיר החזן נשמות], גם כן אינו מחוייב אז לקום לפניה, כיון שהחזן עומד עמה במקום אחד.

ולפי זה גם בעניננו אם הספר תורה נמצא על הבימה במקום אחד, אף שהוא קצת מוגבה מהבימה אין צריך לעמוד, וכל שכל כאשר רק צד אחד מוגבה, וכל שכן כאשר שני עצי החיים מונחים על הבימה.

ומסתבר שהמעשה שהיה אצל הגרי"ש זצ"ל שנעמד כאשר הגביהו לגמרי את הספר תורה מהשולחן להוציאו מביתו, שאז נעמד כדין ספר תורה שמהלך.

סימן יא

לנקוב שני חורים בספסל שלפני הבימה ולהכניס ס"ת בחורים

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

ישנם בתי כנסיות שנקבו שני חורים בספסל שלפני הבימה, ומכניסים ס"ת לתוך החורים, כגון בחגים או בר"ח שחל להיות בשבת, שמוציאים אז שני ספרי תורה, וכשקוראים בראשון מניחים בינתיים את ספר התורה השני, בתוך החורים. האם הדבר הגון?

תשובה

בשו"ת דעת סופר (סימן כ) מביא מנהג זה, והוסיף שרבים מגדולי ישראל נהגו כן מחשש שמא האוחז בספר התורה בשעת הקריאה, לא יוכל להאזין לקריאת התורה כהוגן.

יש להוסיף שלפעמים קיים חשש של בזיון התורה ח"ו, כגון בחג השבועות שכולם עייפים מחמת לימוד התורה כל הלילה והאוחזו עלול להירדם, וגם ישנם בתי כנסיות שמתפללים שם אנשים מבוגרים והס"ת עלול ליפול ח"ו.

אך האגרות משה (או"ח ח"א סימן לח) כתב שאין לעשות כן, מאחר והנחת הספר תורה באופן כזה נחשב לבזיון, דכבוד ס"ת הוא שכל זמן שאינו נמצא במקומו בארון הקודש, יאחזוהו בידים בכבוד, ולא יניחוהו כשאר חפצים. ואף מוסיף שאם אין אדם היכול לאחזו בשעת הקריאה, יש להוציא את ס"ת השני רק לאחר הקריאה בראשון. ואם העמידו את הס"ת בנקבים, אסור למתפללים לשבת, משום שרק אם הס"ת מונח בחיקו של אדם היושב, נחשב כאילו הס"ת יושב, אבל במקרה שהס"ת מוצב בנקבים, הרי הוא נחשב כעובר, וחייבים כולם לעמוד לכבוד הס"ת, עכ"ד.

ויש להעיר, שאם יוציאו את הס"ת השני רק לאחר הקריאה בס"ת הראשון, יתכן דיש בזה חשש זלזול בס"ת השני, כי את הס"ת הראשון הוציאו בדחילו ורחימו בתפילות ויהי בנסוע, וברוך שמיא, ובמועדים גם ב"ג מידות ותפילות מיוחדות, ואילו את הס"ת השני יוציאו בלי כל הנ"ל, ולומר שנית את כל התפילות הנ"ל יש טרחא דציבורא.

ולכן אולי ישנה עצה, להתקין מסביב לנקבים פרוכת שתקיף את כל הס"ת ותשמש כעין ארון קודש קטן, וכ"ש אם אפשר להתקין מחיצת עץ, ואז המקום יהיה ממש ארון קודש. ויבא הכל בשלום ובכבוד למקומו.

כסאות למשפט

כסאות לבית דוד

מתוך דיני התורה שהגיעו לכולל בית דוד
ולובנו על ידי דייני כולל בית דוד ובראשם
מוריננו ורבינו הגר"י זילברשטיין שליט"א

המשכיר של יחידת הדיור מבקש מהשוכר תשלום מים לפי המחיר היקר

תיאור העובדות

שכרתי מהמשכיר יחידת דיור, היות והדירה אינה רשומה בעירייה, לכן אין לי חשבון נפרד של מים, אלא המשכיר התקין מונה מים פרטי, וכל חודשיים כשהוא מקבל חשבון מים, בודקים כמה מים השתמשתי, ולפי זה אני משלם את חלקי.

כשהגיע החשבון הראשון של המים, המשכיר מגיש לי חשבון מים מנופח, אמרתי לו מה קרה שהחשבון כל כך גדול, הרי אנו זוג צעיר, ולא השתמשנו כל כך הרבה במים, הסביר לי המשכיר שיש בחשבון המים שני מחירים, מחיר מוזל, ומחיר יקר, והחשבון הוא כדהלן: כל אדם שרשום שהוא גר בדירה, יש לו זכות להשתמש ב-7 קוב מים לחודשיים במחיר מוזל של 5.88 שקל לקוב, ואם גרים בדירה ארבעה אנשים, הם ישלמו על 28 קוב את המחיר המוזל, ואם הם ישתמשו ביותר מזה, ישלמו על כל קוב כמעט כפול 11 שקל.

בחשבון המים היה לנו צריכת יתר של 14 קוב מים, ולכן חייבו אותנו לשלם עליהם 170 שקל כולל מע"מ, והיות ואתם לא רשומים בעירייה, ואתם השתמשתם עם 14 קוב של מים, נמצא שכל הצריכת יתר היא שלכם, ואתם צריכים לשלם את התעריף הגבוה.

מענת המשכיר

אתה צריך לשלם את התעריף היקר, כי אנחנו רשומים בעירייה שגרים כאן בדירה, והעירייה נותנת לנו הנחה על המים, אבל אתם שלא רשומים, אז לכם העירייה לא נותנת הנחה, ולכן אתם צריכים לשלם את התעריף היקר.

מענת השוכר

אני חושב שיש כאן ממש עזות פנים, אנחנו היינו רוצים להרשם בעירייה, וכל מה שאנחנו לא רשומים בעירייה, בגלל שהמשכיר בנה את יחידת הדיור

באופן לא רשמי, ומשכך איננו יכולים להירשם לקבלת ההנחה בתעריף המוזל, ולדעתי אנחנו צריכים לשלם את מחיר המים המוזל משני טעמים:

א. כי המשכיר מרויח עלינו כל חודש הרבה כסף עבור יחידת דיור שבנה באופן לא רשמי, ובגלל זה אנחנו לא יכולנו להרשם, ועכשיו הוא רוצה לקנוס אותנו לשלם את התעריף היקר, והוא רוצה להרויח מכל הצדדים.

ב. מחיר המים האמיתי הוא לפי המחיר הזול, אלא שהעירייה רוצה שאנשים לא יבזבזו מים, ולכן היא עושה תעריף יקר, כדי שאנשים יחסכו במים, ואם העירייה קנסה אותנו, למה אנחנו צריכים לשלם את הקנס.

ואם היה רוצה שנשלם יחסית לפי השימוש עוד איך שהוא היינו מסכימים, אבל לדעתנו זה חוצפה לבקש מאתנו לשלם את כל התעריף היקר.

תשובת המשכיר

כל השוכרים יודעים שאין אפשרות לרשום אותם רשמי, ומשכך מראש הם מגיעים על דעת שישלמו מחיר מלא של המים, באם תהיה השתמשות מעל המותר.

הצדק עם מי?

פסק דין

מסתבר שצריכים לחלק את המים לפי חלק היחסי שהשתמשו במים, ושניהם המשכיר והשוכר צריכים להתחלק בין התעריפים, לפי כמות המים שהשתמשו.

מקורות ונימוקים

<p>מסתבר ששניהם צריכים להשתתף במחיר היקר, וטענת המשכיר שמראש הם הגיעו על דעת שישלמו מחיר יקר, אינה מתקבלת על הדעת, שהרי יותר ממה שהמשכיר עושה טובה לשוכר, השוכר עושה טובה עם המשכיר שמרויח עליו כל חודש, ואולי אדרבה, המשכיר כשבנה את</p>	<p>היחידת דיור שלא כדין, לקח בחשבון שלא יוכל לרשום את הדיירים, וקיבל על עצמו לשלם את מחיר היקר של המים.</p> <p>אבל גם טענת השוכרים אינם צודקת, כי מחיר היקר של המים אינה קנס, שקונסים את מי שמשתמש יותר,</p>
--	---

אלא שזה מחיר המים, ויש זכות למי שמוכר את המים, לקחת איזה מחיר שהוא רוצה, והם דורשים על המים מחיר כזה, ואין זה קנס.

וגם מה שטוען השוכר שהמשכיר מרויח עליו, ולכן עליו לשאת בכל המחיר אינה טענה צודקת, שהרי גם השוכר מרויח שיש לו היכן לגור, ואינו צריך לשלם מחיר יקר על הדירה, שהרי לולי היחידות דיור, מחירי הדירות להשכרה היו מאוד יקרות, ואם כן יש כאן גם טובה לשוכר וגם טובה למשכיר, ולכן נראה שצריכים להתחלק במים.

ולכאורה היה נראה שיחלקו את המחיר לפי היחס של השימוש במים, דהיינו שיקחו את חשבון המים והוא 322 שקל, ויחלקו אותו ל-42 קוב שזה כ-8 שקל, והשוכר ישלם לפי 14 קוב, והמשכיר לפי 28 קוב.

יש עוד דרך לחשב את המים [ובענינו אין זה כל כך נוגע כי זה כמעט אותו מחיר], כגון שהם ישתמשו יחד ב-42 קוב מים, וקיבלו חשבון על 28 קוב לפי המחיר הנמוך של כ-6 שקל, ועוד 14 קוב מים לפי תעריף של 11 שקלים, ובלי מע"מ זה בסביבות 322 שקלים.

והשוכר ישלם על השימוש ב-14 קוב מים 108 שקל, והמשכיר ישלם 214 שקל, והטעם לחשבון זה, שהרי התשלום הוא על השימוש במים, וביום הראשון שהשתמשו במים הרי שניהם השתמשו לפי המחיר הנמוך, וכך כל שאר הימים עד ששניהם גמרו להשתמש עם 28 קוב של מים [שזה הכמות של המים שהעירייה הקציבה להם לפי המחיר הנמוך], ומאז העירייה מוכרת להם רק לפי המחיר הגבוה, ונמצא שכל מה שהשתמשו במים מאז, הוא לפי המחיר הגבוה.

ואם נחלק את זה לפי ימים, נמצא שבארבעים ימים הראשונים, הם ישתמשו לפי המחיר הנמוך, ואם נחלק את זה לפי נפשות, נמצא שבארבעים ימים הראשונים השוכרים ישתמשו עם 9.3 קוב מים [וזה יוצא כ-56 שקל], והמשכירים עם 18.6 קוב מים [שזה יוצא 112 שקל], ויש להכפיל זאת לפי המחיר הנמוך, ובעשרים הימים המשכיר ישתמש עם 9.3 קוב מים [כפול 11 שקל = 102 שקל] והשוכרים עם 4.6 קוב מים [כפול 11 שקל = 51.3 שקל], אמנם זה לא כל כך מדויק, כי יתכן שהיה ימים שהשתמשו יותר, ויש ימים שהשתמשו פחות, אבל כיון שאי אפשר לדעת בדיוק מתי כל אחד השתמש עם מים, נראה שזה החלוקה שהכי קרובה לאמת, כיון שהם צריכים לשלם לפי חלק היחסית שכל אחד השתמש במים.

הזמינו מקום בבית המלון עבור משפחה עניה והם לא הגיעו, ובית המלון מוכן לארח משפחה בשבת

תיאור העובדות

לפני פסח פנו לקהילתנו עבור אשה מסכנה גרושה עם כמה ילדים וגם בעלת יסורים, שאין לה היכן לשהות בליל הסדר, אספנו כסף בין בני הקהילה למצוה חשובה זו, ואכן רבים התנדבו למצוה חשובה זו, והזמינו עבורה ועבור ילדיה מקומות בבית מלון כשר למהדרין, ושלמנו את כל הכסף מראש.

למעשה משום מה, האשה וילדיה לא הגיעו למלון, והמקומות נשארו פנויים, לאחר הפסח דברתי עם האחראי על המלון, והסברתי לו על המצב, שהכסף ששולם על המלון היה מכספי תרומות, והוא השיב, כסף שמגיע למלון לא חוזר, אבל לפני משורת הדין אתה יכול לבא לשבת למלון עם משפחתך במקום שתי הלילות.

נסעתי עם משפחתי למלון וזה היה למשיב נפש עבורנו, כי אשתי עובדת קשה, וקצת הצלחנו לנוח.

מענת בני הקהילה

בני הקהילה תרמו את הכסף למלון, וחסכו מפת לחמם כדי לעזור לאשה מסכנה זו, וכעת שאדם זה הלך למלון, צריך להחזיר את הכסף לבני הקהילה, ולכל הפחות להכניסו לקופת הקהילה, כי לא על דעת כן שילמו בני הקהילה את הכסף.

מענת הנופש

הכסף ממילא הלך לאיבוד, כי בעל המלון בכל מקרה לא היה מחזיר את הכסף, ואם כן אני נהנה, ואתם בני הקהילה לא חסרים, ובפרט שגם את השבת הזו, לא הייתם מקבלים, ורק בגלל ששכנעתי אותו שהכסף הלך לריק, הסכים לתת את המלון, ולמה אני צריך לשלם על כך?!

הצדק עם מי?

פסק דין

לאחר שבית המלון הסכים שזוג יבא לשבת, הרי זה שוב נעשה שוה ממון, והיו יכולים למכור את הזכות למרבה במחיר, ולכן זה נחשב לנהנה מחסרון של התורמים, וצריך לשלם, אמנם מכיון שנסע לשם רק בגלל שחשב שזה בחינם, ישלם שני שליש מעלות המלון.

מקורות ונימוקים

מבואר בכתובות (דף ל ע"ב) שהתוחב לחבירו אוכל בבית הבליעה, האוכל חייב לשלם את הנאתו, והקשו התוס' (שם ד"ה לא צריכא, ב"ק דף כ ע"ב ד"ה הא) למה חייב האוכל לשלם, הלא מיד כשתחבו לבית הבליעה האוכל נמאס, ואינו שוה כלום לבעלים, ואם כן זה נהנה - האוכל, וזה לא חסר - הבעלים, וקיי"ל שזה נהנה וזה לא חסר פטור.

היה שוה, והנהנה מחסרון שהיה לו בתחילה, גם אם בשעת ההנאה אינה שוה, חייבים לשלם.

וכבר האריכו הפוסקים לדון בחידושו של התוס' האם זה מוסכם על כל הפוסקים, שלכאורה מדברי התוס' בכתובות שלא תירצו כן, משמע שאינם סוברים חידוש זה, וכן ממה שפסק הרמ"א (חומ"מ סימן שסג ס"י) בשם המרדכי בשו"ע (חומ"מ סימן שסג ס"י) ישראל שברח מן העיר, ולקח השר ביתו והשאילו לישראל אחר, אין צריך להעלות שכר לבעלים, דהא לא קיימא לאגרא, דאי לא הוי דר בו ישראל השני דר בו עובד כוכבים. ולכאורה היהודי נהנה מחסרון של הבעלים שהיה מתחילה, ויש בזה כמה חילוקי דינים בפוסקים*.

ובאור שמח (גולה ואבדה פ"ג ה"ט) תירץ, שהחיוב לשלם, רק כאשר תחב לו בבית הבליעה, שהחסרון בא בשבילו, וכן בבהמה שאכלה פירות,

ותירצו בבבא קמא, דלא דמי הואיל ונהנה מחמת החסרון שהיה מתחילה, וכמו בהמה שאכלה ברשות הרבים שפטורה על הלעיסה [שן ברשות הרבים פטור], אבל משלמת מה שנהנית, כלומר את הנאה מעיה, שהיא שבעה ובעליה חסך מלהאכילה, וקשה למה היא משלמת על ההנאה של הבליעה, הרי על הרגע שהכניסה לפיה פטורה, ועל מה שבלעה את האוכל אי אפשר לחייבה, כיון שנהנית מדבר שאינו שוה לבעלים, אלא מוכח שיש יסוד ב"זה נהנה וזה לא חסר", שאם בתחילה זה

ציונים והוספות

א. מחנה אפרים (גזילה סימן יג), שער משפט (סימן עב ס"ק לט), דברי חיים (אורבך, גזילה סימן לא).

דהחסרון באה על ידה, אבל כשהחסרון לא בא על ידו, ולא בשבילו, ודאי דהוי זה נהנה וזה לא חסר.

וכעין זה כתב בשו"ת בית שלמה (חו"מ סימן קכד) שהתחיבה לבית הבליעה היא צורך האכילה, והוא כעין פעולה אחת.

אמנם בענינו נראה שלכל הדעות והשיטות הנוסע לשבת למלון צריך לשלם, כי לאחר שבית המלון נתן אישור שזוג יכול לבוא לישון שם בשבת, הרי ששוב זה נעשה שוה כסף, ואפשר למכרו למרבה במחיר, ואין זה כמו תחב לתוך בית הבליעה, שאין לזה שום שוויות ממונית.

ואפילו אם אמר שהוא נותן זאת לאחד, אם היו מבקשים ממנו היה מעבירו לאדם אחר, ולכן מי שהשתמש עם השירות במלון צריך לשלם.

וכעין זה כתב בפתחי תשובה (סימן רסד סק"ג) בשם שו"ת פרי תבואה (סימן נח) על שמעון ששכר גוי להציל ב' תיבות מלאות מביתו לרחוב העיר, ונתן להם עשרה זהובים שכר הצלה, וכשבאו לביתו מצא שכבר הצילה אשתו תיבה אחת, והצילו הערלים תיבה הנשארת ולא רצו להחזיר חמשה זהובים, ואמר שמעון א"כ הצילו לי תיבה שניה בבית שכיני, ובא לבית ראובן וסיפר לו שבעד חמשה זהובים שנשאר משלו ביד

הערלים, רוצה להציל תיבתו, וביקש שהוא יתן לו החמשה זהובים, והשיב אז ראובן הלא בלא"ה ישתקעו החמשה זהובים בידם, וראוי לך שתעשה לי טובה זו להציל תיבתי, ושמעון החזיק בסברתו שיחזיר לו החמשה זהובים, ועל סמך זה ציוה להערלים והצילו תיבת ראובן לרחוב העיר..., והרב השואל רצה לומר שראובן פטור, שזה נהנה וזה לא חסר דכופין על מדת סדום..., ובספר פרי תבואה כתב דזה אינו, דמאחר דהיה יכול שמעון ליכנס לבית איש אחר להציל שם ולהשתכר אותן החמשה זהובים, יש לדמותו למה שכתב הרמ"א (סימן שסג ס"ו) בשם המרדכי דהני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות כו'.

ואם כן גם בענינו כיון שאפשר למכור את הזכות הזו לאחר, אם כן אין כאן זה נהנה וזה לא חסר, ולכן צריך לשלם.

אמנם נראה שאינו צריך לשלם מחיר מלא, כי בכל זאת לא רצה להיות במלון, ורק בגלל שזה בחינם הלך לשם, ואם כן כיון שהוא מתחילה לא היו מוציא כסף לזה, ורק בגלל שחשב שזה בחינם הסכים לנסוע, משלם דמי הנאה בזול, דהיינו שני שליש, וכמבואר בשו"ע (חו"מ סימן שמא ס"ד), יתומים שמצאו בבית אביהם פרה, ובחשבם שהיא של אביהם, שחטוה

ואכלוה, ולאחר מכן התברר שהיא שייכת ליהודי אחר שהשאיילה לאביהם המנוח, הדין הוא שמשלמים לבעל הפרה 'דמי בשר בזול', שהוא שני שליש מדמיה. ואינם משלמים את מלוא דמיה, כי יכולים לומר 'אם ידענו שאינה של אבינו לא היינו אוכלים בשר', אבל שני שליש משלמים, שכן דרך בני אדם לקנות בשר בזול ולאכול, אף אם בלאו הכי לא היו אוכלים בשר [סמ"ע].

וכך גם בענינו, יש אנשים שגם אם ישלמו להם הם לא יסעו למלון, גם בגלל כי השהים במלון בדרך כלל אינם חוזרים משם עם תוספת של יראת שמים, וברוב הפעמים גם יש ירידה, וגם בגלל כשרות האוכל שזה בדיעבד גדול, וגם בגלל שאר עניני קדושה, אבל מי שהיה מוכן ללכת לשם, מסתבר שגם אם זה היה בזול היה הולך לשם, ולכן ישלם שני שליש.

שְׁלֹשָׁה שְׁכָנִים שִׁכְרוּ עוֹרֵךְ דִּין, וְהִצְלִיחוּ לְהוֹצִיא הַטְּבוֹת לְכָל הַשְּׁכָנִים, מִי יִשְׁלַם אֶת שִׁכְרוֹ

תיאור העובדות

אנחנו גרים בשלושה בנינים ישנים ויש לנו שטח גדול ריק מסביב לבנין, הגיע אלינו קבלן והציע שהוא רוצה לקנות את כל הבנינים והשטח שמסביב, וראשית הוא יבנה בשטח הריק דירות לכל הדיירים, וכשנעבור לדירה החדשה, הוא יהרוס את הבנינים הישנים ויבנה שם דירות חדשות.

בנוסף לדירה חדשה גדולה שהוא מציע לנו, הוא הציע גם סכום כסף נכבד לכל דייר, וכל הדיירים הסכימו, והתחיל משא ומתן.

הקבלן הביא את העו"ד שלו, שינהל אתנו משא ומתן, ורוב השכנים הסכימו לעבוד אתו, כי לא רצו לשלם עוד סכומים נכבדים על עורך דין פרטי.

אולם אנו שלשה שכנים החלטנו לקחת עורך דין פרטי, כי חששנו שעורך דין שהקבלן מביא, דואג בעיקר לקבלן, ואכן העורך דין ששכרנו הצליח להביא לנו הרבה הטבות, יותר ממה שהקבלן רצה לתת בתחילה.

כעת כשהקבלן הגיע אתנו להסכם משופר הרוויחו מכך כל דיירי הבנינים, כי קבלן אינו יכול לתת הטבה לאחד השכנים, ומה שהוא נותן לאחד צריך לתת לכולם, ולכן בזכות מה ששכרנו עורך דין פרטי, הרוויחו כל השכנים.

כעת אנחנו דורשים שכל השכנים ישתתפו בהוצאות של העורך דין הפרטי ששכרנו, כי בזכות זה הם הרויחו הטבות רבות.

מענת השוכרים

בזכות הכסף שאנחנו הוצאנו לשכירת העורך דין, הרווחתם, ולכן אתה לא יכולים ליהנות מהכסף שלנו בלי לשלם, אם אתם רוצים הטבות, אתם צריכים לשלם.

משל למה הדבר דומה, לשכן שעבד כדי לשנות את התב"ע [תוכנית בנין ערים] של האזור כדי שכולם יוכלו לבנות תוספת לדירתם, וגם הוא נכלל בתוכם, והוא הוציא על כך כסף רב, שבוודאי שכולם צריכים להשתתף עמו, כך גם כאן, אנחנו הוצאנו כסף, ואתם נהנים, אתה צריכים לשלם על כך.

מענת הדיירים

אנחנו לא בקשנו לשכור עורך דין, אתם שכרתם זאת על דעת עצמכם, כדי שאתה תרויחו, ואנחנו הרווחנו זאת מההפקר, והרי זה נהנה וזה לא חסר פטור, הרי את אותו כסף הייתם צריכים להוציא, גם אם אילו לא היינו נהנים, ומה איכפת לכם שגם אנו נהנים.

הצדק עם מי?

פסק דין

לכאורה כל השכנים צריכים להשתתף בהוצאות שהוציאו השכנים על שכירת העורך דין, כי למרות שאת ההוצאות הם הוציאו בשבילם, מכל מקום כיון ששאר השכנים קבלו תוספת כסף כתוצאה משכירת העורך דין, נמצא שהשוכרים אומרים להם "ממוני גבך" הממון שלנו הביא לך תוספת, ולהוצאות שלנו יש בזה חלק.

מקורות ונימוקים

כתב הרמ"א (חו"מ סימן רסד ס"ד) ואם ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. נראה לבי"ד שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבות בהוצאות בשביל חבירו, אין חבירו חייב

לשלם לו כלום. ונ"ל דווקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חברו עמו. אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חברו.

נמצא שמי ששכר פועל לטובת עצמו, וכתוצאה מזה גם שאר השכנים נהנו מכך, אין השכנים צריכים להשתתף בהוצאות, כיון שהוא שכר לטובת עצמו, ומה שהם גם נהנים זה נהנה וזה לא חסר פטור.

אמנם במקרה ואחד השכנים עבד לשנות את התב"ע של כל השכונה, מסתבר שצריך לשלם לו, כי אדם אינו יורד לעבוד עבודה קשה כזו, רק בשביל עצמו, אלא מתחילה ירד על דעת כל השכנים.

אלא שכתב בנתיבות המשפט (סק"ו) דלכן אם ירד על דעת שניהם דחייב ליתן לו. כיון דאי אפשר להינצל בלי הוצאות, ממילא כל אחד יכול לכופף את חברו ליתן, כמו שיירא שעמד עליה גייס, ועיין מה שכתבתי בסימן קע"ח (ח"י סק"ג) שכך הדין בכל מקום כשהדבר צריך לשניהם, ואי אפשר לאחד לתקן הדבר מבלי חברו, שכופין זה את זה.

וכעין זה כתב בסימן קע"ח (סק"ג) דבית המשותף שנפל ולא נשאר רק הקרקע, ואינו עומד לשנות הקרקע לדבר אחר רק לבנין, שיכול לכופו לבנות, דהוי כמציל מההיזק

דאחד יכול לכופף לחברו, ואין לדמותו למי שרוצה להשביח נכסי שותפות שאין יכולים לכפות זה את זה, דזה אינו, דכיון שאינו עשוי לשנותו לדבר אחר מופסד ועומד הוא וכהצלה מנזק דמיא.

ולכאורה מבואר בנתיב"מ שכל מה שאם ירד על דעת שניהם צריך ליתן לו, היינו דווקא באופן כזה שהיה יכול לכופו, או שהיה צריך להוציא גם להציל את עצמו, אבל באופן שלא היה יכול לכופו להוציא הוצאות, לכאורה לא מועיל שהתכוון על דעת שניהם, ואינו יכול לבקש ממנו חלק מהוצאות, כי זה נהנה וזה לא חסר.

ואם כן אולי גם בענינו כל אדם שמשביח נכסי חברו והוציא הוצאות גם בשביל עצמו, ולא היה צריך להוסיף הוצאות עבור חברו, אם זה רק השבחת הנכס באופן שלא היה יכול לכופף את השכנים להשתתף עמו, גם אם כל השכנים הרויחו מכך, אינו יכול לבקש מהם להשתתף בהוצאות, גם אם ירד על דעת שניהם, כיון שלא היה יכול לכופף אותם להשתתף.

ולכאורה יצא לפי זה שאם אדם הוסיף תוספת לדירתו, ובנה יסודות עבורו, והשכנים לא רצו לבנות עמו, ובנה את הכל לבדו עבור עצמו, ולא היה צריך להוסיף שום

הוצאה עבור השכנים, שלאחר מכן אם השכנים רוצים בכל זאת להצטרף לא יצטרכו לשלם לו, כי זה נהנה וזה לא חסר.

ונראה שכל דברי הרמ"א והנתיבות המשפט אמורים כאשר לחבירו לא היה שבח בנכסיו, אלא שהצילו מהפסד, דהיינו שהוציא אותו ממאסר, מנע ממנו לשלם מכס וכדו', אבל כאשר נכסיו השביחו, בוודאי חייב להשתתף בכל ההוצאות שהיו לו.

כלומר שאם הוציא הוצאות כדי להצילו מהפסד, שנכסיו לא השביחו, אז אם הוציא הוצאות לצורך עצמו, אינו יכול לבקש החזר מהשני, כי זה נהנה וזה לא חסר פטור. אבל כאשר השביח נכסי חבירו, צריך לשלם לו גם אם לא היה יכול לכופו, כיון שירד על דעת שניהם, יכולים לומר לו ממוני גבך, כלומר הרווחים שיש לך זה כתוצאה ממוני, ויש לי חלק ברווחים, ואתה צריך לשלם לי על כך².

ולכן נראה שכל מה שכתב הרמ"א שאם אחד הוציא הוצאות עבורו, אין צריך חבירו להשתתף, היינו כאשר הצילו מהפסד, אבל אם השכנים שקבלו תוספת כסף כתוצאה מההוצאות שהוציא השכן, צריכים לשלם לו, כי טוען להם ממוני גבך, מה שהרווחת זה כתוצאה מהכסף שלי, ויש לי חלק בהכסף, ואתה צריך לתת לי את חלקי שיש לי אצלך.

וכעין זה כתבו בתוס' בבא קמא (דף נה ע"א ד"ה א"נ) היכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה כלל למכריח ארי, כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעו שלא ברשות, ומקיף את חבירו משלש רוחותיה, וכגון ההוא דהאומנין (ב"מ דף עו ע"א) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנוטל מבעל הבית מה שהנההו.

ציונים והוספות

ב. והנה שנינו בבבא בתרא (דף ה ע"א) שאם אחד בנה כותל בחצרו משום היזק ראייה, אם בנה ד' אמות, צריך השכן להשתתף עמו, יותר מד' אמות אין צריך להשתתף עמו, ואם לאחר שהראשון בנה כותל גבוה, השני רוצה להשתמש בזה, צריך לשלם לו את חלקו, והקשו התוס' (ד"ה אע"פ) למה צריך להשתתף עמו, והרי זה נהנה וזה לא חסר פטור, מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב, וכן משמע נמי בכיצד הרגל (ב"ק דף כ ע"ב) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף חייב כן נראה לי, אי נמי הכא זה חסר הוא, שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות, כדי שלא יהיה לו היזק ראייה בשום ענין ממנו. ונראה לאור דברינו לבאר את שני תירוצי התוס' שלפי התירוץ הראשון לכן חייב לשלם לו, שבניית הכותל משביח את הנכס, וכיון שצריך את זה צריך לשלם לו, כיון שיכול לו ממוני גבך, ולתירוץ השני, סובר שעיקר בניית הכותל הוא מברייח ארי, כדי שלא יהיה לו היזק ראייה, ולכן השני צריך לשלם, כיון שהוא הגורם להוצאה.

בנה יחידת דיור שלא כדין והשכירו לנכה, והעירייה הקצתה לו חניה על חשבון תושבי הרחוב

תיאור העובדות

שכני מבנין הסמוך אלינו בנה יחידת דיור ללא אישור מהעירייה, ליחידת דיור הגיע לגור נכה, באחד הימים הגיעו עובדי העירייה, ותקעו תמרור ברחוב שלנו שהחניה מיועדת לרכב של הנכה, ואסור לאחרים לחנות שם.

בבניינים שלנו אין חניה מסודרת, וצריך לחנות ברחוב שמחוץ לבנין, ועקב כך החניה ברחוב שלנו צפופה מאד, וכל תושב שמגיע לגור באזור עם רכב מצופף עוד יותר את החניה, וכעת שהעירייה תפסה חניה עבור הנכה, החניה נהייתה עוד יותר צפופה.

אנו דורשים מהשכן כשמשכיר את היחידת דיור שיכניס סעיף בחוזה שלשוכר אסור לחנות ברחוב, כדי שלא יצופף את החניה, ולא אנו נתלונן לעירייה, על הבניה שבנית ללא אישור, כי העירייה כשהוא נותנת אישור להוספת דיירים, היא לוקחת בחשבון גם את החניה, ולא יתכן שכל אחד יבנה יחידות דיור, ולא יתחשב בתושבי האזור שיש להם מצוקת חניה.

מענת הבונה

אני לא נתתי לו את החניה, לא אני פעלתי בנושא, הנכה עצמו הלך לעירייה והם סדרו לו את זה, ואין לי מה לעשות בנדון.

מענת השכנים

כששכן בונה הוספת לדירתו, צריך להתחשב בשכניו בבנין שלא להוסיף דיירים, אנחנו חושבים שזה לא פחות חשוב להתחשב עם הדיירים שלא להוסיף רכבים ברחוב הצפוף גם ככה. ובפרט כאשר מדובר בנכה שתופס את החניה עשרים וארבע שעות, גם כאשר הוא לא נמצא בבית.

הצדק עם מי?

פסק דיין

אם אחד סותם חניה שלא כדין, כל בני הרחוב יכולים להתנגד, ואם כן אם היחידת דיור היתה כדין לא היו יכולים להתנגד, כי יש זכות לעירייה לדאוג לנכים, אבל כיון שזה שלא כדין, יכולים השכנים להתנגד, אבל אם יש חניה, רק שזה קצת יותר קשה, אין ראוי להתנגד.

מקורות ונימוקים

נראה שטענת השכנים היא טענה טובה, שהנה מבואר בבבא בתרא (דף יא ע"ב) אמר רב הונא אחד מבני מבוי [מתושבי הרחוב] שבקש לסתום כנגד פתחו, בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך. ופירש רש"י, שרוצה להקיף במחיצה את אותם ארבע אמות שיש לו במבוי מול פתח ביתו, ובני מבוי מעכבין עליו שלא יקיף במחיצה את ארבעת אמותיו, שעל ידי זה מאריך להם את הדרך כי צריכים להקיף את מחיצתו וללכת מסביב. ויעוין בתוס' ובשאר ראשונים מה שפירשו בסוגיא.

ואם כן אילו היה אחד מבני המבוי רוצה להציב מחסום ברחוב ועל ידי זה למנוע חניה מבני הרחוב, בוודאי שהיה זכות לבני המבוי לעכב עליו, אלא שאם העירייה מציבה מחסום הרי זה כדין, והוא כעין מה שכתב הרמ"א (חומ"מ סימן קסב ס"א) אם נתן להם המלך רשות להעמיד דלתות במבוי שלהן, דינא דמלכותא דינא, כי השווקים והרחובות שלהן ויכולין לעשות בהן מה שירצו. ואמנם העירייה אין לה דין של דינא דמלכותא, אבל בכל זאת כולם מבינים שלאדם נכה מגיע שיהיה לו חניה צמודה לבית.

אבל באופן שכל היחידת דיור היא שלא כדין, והשכנים היו יכולים להתנגד, ואם כן גם בענינו נמצא שסתימת הרחוב על ידי העירייה היא שלא כדין, ואם כן יכולים להתנגד על היחידת דיור, כדי שיבטלו להם את סתימת הרחוב.

אמנם כל זה אם יש אכן מצוקה אמיתית של חניה, אבל אם זה קצת יותר קשה למצוא, אבל עדיין אפשר למצוא חניה, ומצד שני יש כאן

וכתב הריטב"א שכל הנדון כאן בגמרא, הוא על מבוי שסגור משלשה צדדים, אבל במבוי מפולש לרשות הרבים, שיש זכות לכולם לעבור דרך המבוי, אפילו בני רשות הרבים מעכבין על הפנימי שלא יסגור את הדרך, וכמו שאמר רב ענן (שם דף יב ע"א) שאם בני מבוי רוצים להציב דלתות במבוי שלהם, בני רשות הרבים מעכבים עליהם.

יהודי שנהנה מהכנסה נוספת של יחידת לגור, לא ראוי להתנגד ליחידת דיור
דיור, ויש כאן נכה שיש לו דירה היכן עבור זה.

בא לחנות את רכבו, ואחד מיהר ותפס את החניה, במענה שהוא תושב הרחוב

תיאור העובדות

הגעתי לאולם שמחות עם רכבי היה שם חניה פנויה, נסעתי קצת קדימה,
כדי שאוכל להכנס לחניה ולחנות באופן ראוי, באמצע כשאני מתחיל לנסוע
לאחור, הגיע לשם הנתבע עם רכבו ותפס לי את החניה, הסתובבתי בכל
הרחוב ולא מצאתי חניה אחרת, ולכן נכנסתי לחניון בתשלום.

כעת אני דורש שהנתבע ישלם על החניה, כי אני הייתי ראשון שתפסתי
את החניה בחוץ בחינם, והוא כשראה שאני עומד לחנות, הוא תפס לי את
החניה באופן שרירותי.

מענת התופס

אני גר כאן ברחוב, ובאו אנשים ופתחו כאן אולם שמחות, ומאז קשה
מאד למצוא כאן חניה ברחוב, אמנם התובע בא ראשון, אבל לי יש זכות
קדימה לחניה, כי אני גר ברחוב, וזה לא צודק, שאנשים באים לאולם
שמחות, שנעשה שלא כדין, תופסים לנו את החניה ברחוב.

מענת המשלם

לא ידעתי שהאולם נבנה שלא כדין, אבל גם אם כן, אני גם גר בעיר,
והחניה ברחוב אינה שייכת רק לתושבי הרחוב, היא שייכת לכל התושבים
בעיר, ויש לי זכות לחנות כאן ברחוב בדיוק כמו לך, כי את החניה בנתה
העירייה שאני משלם לה ארנונה, בדיוק כמוך, והיה אסור לך לתפוס לי את
החניה.

הצדק עם מי?

פסק דיין

יש צדק למי שתפס את החניה, כי כתושב הרחוב יש לו זכות קדימה לחנות ברחוב, ובפרט שהאולם נבנה שלא כדין, אבל בכל זאת זה לא חכם, כי אדרבה היה עליו לקדם את האורח בברוכים הבאים, כמדת אברהם אבינו שהכניס אורחים בסבר פנים יפות.

מקורות ונימוקים

אכן מסתבר שלתושבי הרחוב יש זכות קדימה לחנות את רכבם ברחוב, מטעם הפשוט, כשבנו את הרחובות ומוכרים את הקרקע, או את הזכות לבנות דירה, חלק מהתשלום הוא עבור סלילת הרחוב, וכל אחד שקנה דירה ברחוב, אפילו שהוא עצמו לא שילם על כך, אבל מכיון שהראשון שקנה את הדירה שילם על כך, נמצא שכל הקונה זאת לאחר מכן, קנאו עם הזכויות של בעל הבית הראשון שקנאו, וכמו שאמרו בגמרא, מה מכר ראשון לשני, כל זכות שתבא לידו, ואם כן לתושבי הרחוב יש יותר זכות ברחוב מאשר לשאר האנשים.

ובכל זאת נראה שתושב הרחוב נהג שלא כדין, כי למרות שהוא צודק, ויש לו זכות חניה, אדרבה משום כך, לא היה לו לתפוס את החניה, וכי כך נוהגים עם אורחים שמגיעים לרחוב, ואדרבה אם מרגיש שהרחוב הוא חלק מביתו, יש לו לקבל את האורחים יותר בכבוד, ואילו היה האורח נכנס לחניה פרטית, הרי זה גזל, והרי זה דומה למי שמתפרץ לבית פרטי, שהוא גנב, ואין צריך לכבדו, אבל כאן לא מדובר בחניה פרטית, אלא בחניה ציבורית, רק שיש לו יותר זכויות בו, ואדרבה באופן כזה יש לו לכבד אורחים, ולא להתנהג עמהם בעזות.

אבל מה שהשכן מבקש תשלום על החניה שהיה צריך לחנות בתשלום אינו צודק, כי גם אילו היה נחשב לעני המהפך בחררה, ובא אחר ולקחו, אינו חייב לשלם על כך, וכל שכן כאן שיש לו קצת צדק לתושב הרחוב למה שלקח לו את החניה.

מטעם הפשוט, כשבנו את הרחובות ומוכרים את הקרקע, או את הזכות לבנות דירה, חלק מהתשלום הוא עבור סלילת הרחוב, וכל אחד שקנה דירה ברחוב, אפילו שהוא עצמו לא שילם על כך, אבל מכיון שהראשון שקנה את הדירה שילם על כך, נמצא שכל הקונה זאת לאחר מכן, קנאו עם הזכויות של בעל הבית הראשון שקנאו, וכמו שאמרו בגמרא, מה מכר ראשון לשני, כל זכות שתבא לידו, ואם כן לתושבי הרחוב יש יותר זכות ברחוב מאשר לשאר האנשים.

וגם בעירייה זה מוכר, שגם ברחובות שעולה כסף לחנות, יש לתושבי הרחוב זכות לחנות בחינם, מהטעם הפשוט שהם שילמו כסף עבור סלילת הרחוב.

ואם כן לכאורה כששנים רוצים לחנות, אם אחד מהם תושב הרחוב יש לו זכות קדימה, ובפרט כאשר הם מגיעים לאולם שמחות שנעשה שלא כדין,

שולחן שבת

שאלות ותשובות, פנינים נאים
עובדות והנהגות מגדולי ישראל
על סדר פרשת השבוע

בקשה מהלומדים

אם ידוע לך סיפור
בנושא השגחה פרטית,
או לימוד כף זכות,
או בשאר נושאים היכולים להביא חיזוק,
אנא פנה אלינו
ובעזרת השם נפרסמם בקובץ זה
ויהיה לתועלת ולחיזוק עבור הכלל,
ותהיה בכלל מזכי הרבים,
שאין חטא בא על ידם
אפשר לפנות לפקס 03-5011422
או במייל parnasyom@gmail.com

שבועות

מי שנרדם בליל שבועות האם להקיצו

כתוב בשער הכונות ענין שבועות דף פט בשם האר"י ז"ל צריך האדם שלא לישן בלילה הזאת כלל, ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה, כנזכר באורך בזה"ק בפ' בראשית ובפ' אמור, ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמ"ש רשב"י בהקדמת בראשית וז"ל דיפיק ההוא שתא בשלם ע"ש, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה.

ויש להסתפק מה הדין באדם שרואה את חבירו שעוסק בתורה בלילה, ונרדם, האם יקיצו כדי שיהיה לו את המעלה הזו של הזוהר, או שאין להקיצו?

ויש לומר שצריך לאמוד את האדם, אם הוא מכלל האנשים שמאד רוצים לקיים את דברי הזוהר, אלא שאנסו שינה, מצוה להקיצו, ולא עוד אלא שישמח בזה, אבל אם אדם שלא איכפת לו מזה, לא יקיצו.

מה שייך 'חולשא דאורחא' כשנפגעו בנוחות על ענני הכבוד

כתב רש"י בפרשת יתרו, שביום א' סיון שבאו לסיני, לא אמר להם הקב"ה כלום לישראל משום חולשא דאורחא.

ומקשים העולם והלא ביום השני אמר להם הקב"ה 'אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים', ופרש"י שהקיפן בז' עננים מכל צד ומעלה ומטה, ואחד ליישר הדרכים, ובשעה שהיה העולה ענן ונוסע, היה הענן מגביה את כל ישראל מתחת רגליהם, וכמו שכתוב 'רגלך לא בצקה', כי היו נוסעים על ענני הכבוד. א"כ מה שייך חולשא דאורחא? וכתב הספורנו ש'ויסב' הוא לשון הסבה, וכמ"ש במכילתא שישבו בנוח כמו על מיטה נוחה, ועל זאת אנו עושים זכר ע"י ההסבה בליל הסדר.

וביאר בשפתי צדיק דאי' בזה"ק שכל מי שהיה מהרהר במדבר איזה נדנוד של מחשבה זרה ח"ו, תיכף היה נפלט מן הענן, וכך היו חיים ביראה גדולה כל אותם

השנים, אילו היה להם מחשבה זרה אחת, היה הענן פולט אותם. זה ענין נורא, שבימינו רק השי"ת יודע מחשבות, ומסתובבים בין החברים ואין אחד יודע מחשבות חבריו.

אך במדבר לא היה חכמות כאלה, לפתע נפלט אחד מהענן, ברגע אחד העיף אותו הענן החוצה. ואלו שהיו מחוץ לענן היו צריכים לרוץ וללכת אחרי הענן, עליהם כתוב 'נעלך לא בלתה', הקב"ה עשה גם להם ניסים אך היו צריכים נעליים, ואלו הם שהיה להם 'חולשא דאורחא'.

וכששב בתשובה וחזר אל תוך הענן, הרי היה עייף מאד. שהיה צריך לרוץ ריצה מהירה אחר ענני הכבוד.

וכתב הרה"ק מפילץ זצ"ל שלפי זה נמצא שבר"ח סיון שאל אותם משה רבינו, האם אתם מוכנים לשמוע היום תורה. שהרי לדעת רוב הראשונים כבר היו בהר סיני ביום ר"ח סיון לפנות בוקר, וי"א אפילו מתחילת הלילה, שאילו לא בא אלא באמצע היום, הרי ממילא לא היה שייך לעלות, כי כל עליותיו היו בהשכמה, אלא שכבר היו שם מבעוד ליל.

וכאן למדנו לימוד עמוק מאד, שכדי לתת תורה צריך את כל אחד ואחד מישראל, וכמבואר במדרש רבה פ' במדבר שאילו חסר יהודי אחד, לא היו מקבלים תורה. וזהו 'ויחן שם ישראל' כאיש אחד בלב אחד, כי בדרך כלל יש לנו טענות זה על זה, או ח"ו מזלזלים זה בזה, כי רואה בו חסרונות. אך כאן גילה להם משה רבינו שאין לזלזל בפחות שבישראל, משה רבינו שואל האם כולם מוכנים לקבל תורה, האם אעלה לשמים, כולם אמרו, אנו מוכנים.

אחד בפניה שם הרים אצבע ואמר אני חלש, כי רק זה עתה חזרתי לענני הכבוד, כי הייתי בחוץ מחמת הרהורים רעים והייתי צריך לרוץ אחרי העננים...

הכל עמדו ושמעו איך שמשה רבינו אומר, א"כ איני עולה היום להר, כיון שיש בכם אחד שם בפניה שהוא נחלש מחולשא דאורחא. זה היה שיעור הכנה לקבלת התורה, להתחיל להעריך כל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה.

בגלל יהודי אחד כל עם ישראל אינם תוקעים בשופר בראש השנה

ובאמת גם בכל הדורות אנו רואים כן, כי יום ראשון של ראש השנה בשבת, אין תוקעין בשופר, ואין נוטלין לולב, למרות שיש בזה מצוה דאורייתא, מכל מקום חז"ל עקרו את המצוה בשב ואל תעשה.

ולמה, אולי יש איזה יהודי פשוט שאינו בעל תורה ומצוות, והוא מתפלל בביתו, ואינו יודע לתקוע בשופר, ויעביר אותו ד' אמות ברשות הרבים.

וכי בשביל יהודי כזה כל עם ישראל צריך לסבול, והתשובה היא כן, משה רבינו לימד אותנו לימוד עצום, אנו צריכים לדאוג גם ליהודים חלשים אלו.

התורה אינה חמצן, היא החיים בעצמם

היתה פעם אסיפה של גדולי תורה ואחד מהדרשנים אדם גדול וקדוש עמד ודיבר בחום ובהתלהבות, בתוך הדברים הוא אמר צריך לדעת שהתורה היא החמצן של החיים.

מיד קם ממקומו הגאון רבי ברוך בער מקמניץ זצוק"ל והודיע אני מוחה, הוא לא חיכה אפילו תוך כדי דיבור, הלב הטהור שלו אמר לו שעל פי דין צריך למחות מיד, הוא אמר אני מוחה על המשפט הזה שאמרו שהתורה היא החמצן של החיים, מפני שאם אתה אומר שהתורה היא החמצן של החיים, הפירוש הוא שיש שני דברים, יש חיים, והחיים צריכים חמצן שיחיה אותם, והתורה היא החמצן שמנשים את החיים האלה.

זה שקר צעק רבי ברוך בער, אין שני דברים, יש רק דבר אחד בלבד, החיים זה תורה, והתורה זה החיים, אפס זולתה כשבן אדם לומד תורה הוא חי, ואם לא הוא בבחינת ההיפך מחיים...

וכדי לבאר את דברי רבי ברוך בער, נציג את החיים של האדם בדרך ציורי.

היכן אדם נקרא חי, בעולם הזה או בעולם הבא

יש נשמה שיושבת בישיבה של מעלה, ומתענגת מזיו השכינה, וכמובן שלמעלה בשמים יושבים ולומדים את תורת ה'. הנשמה יושבת באחת הישיבות הקדושות שם, ומתענגת על התורה עם שעשועיו של הקב"ה.

באחד הימים, קוראים לנשמה לבי"ד של מעלה, ואומרים לה, מפני כמה סיבות החליטו בבית דין של מעלה, שאתה חייב לרדת שוב לעולם הזה.

כמובן שיש בכיות נוראיות, בדיוק כמו שמבשרים לאדם ח"ו שיש לו את המחלה הנוראה, ותוך זמן קצר הוא עומד לסיים את חייו. מגיעים מליצים ישרים, ומנסים לסנגר על הנשמה, ושוב דבר לא עוזר, הפסק נשאר.

כתוב בזוהר הקדוש, שבאותו זמן יש לווייה גדולה בשמים, ומלווים את הנשמה לאלף שמונה מאות היכלי הגן עדן, ומראים לה את השכר שיש למי ששומר כאן בעולם הזה תורה ומצוות, ומראים לה גם את הגיהנום למי שאינו שומר תורה ומצוות, וכל הנשמות מלוות אותה ובוכות עמה יחד, ואומרים לה תהי צדיק ואל תהי רשע.

הנשמה מתדרדרת מאד כמו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא מאד, והיא יורדת לעולם הזה, תוך בכי נוראי, כאילו אדם מת, ואז כדי להרגילה לעולם הזה, היא שוהה תשעה ירחי לידה בבטן האם, ושם מלמדים אותה את כל התורה כולה.

ולאחר מכן כשהנשמה מגיעה לשיא השפלות והיא צריכה לצאת לאויר העולם הזה השפל, היא שומעת קריאות נוראות, "מזל טוב" "מזל טוב", נולד בן זכר, הנשמה אינה יודעת את נפשה, לפני רגע כולם בכו למעלה על שהיא צריכה לרדת לעולם השפל, וכאן ששים ושמחים עמה.

ולוקח לה שבעת ימי אבילות של בכי עד שהיא מתאוששת מהטרגדיה הנוראה שהיתה צריכה לרדת לעולם הזה, ואז היא מתחילה את החיים עם ברית מילה.

לאחר מאה ועשרים שנה, הנשמה עוברת את אותה תהליך אבל להיפך, היא עוזבת את העולם הזה, וכאן כולם בוכים ומלווים אותה תוך בכיות נוראות, ובשמים מקבלים אותה בשמחה "מזל טוב", עוד נשמה שהגיעה ועברה את העולם הזה בשלום.

והשאלה היא מאד חזקה, הרי בעולם הבא הירידה לעולם הזה נקראת אצלם מיתה, והחזרה היא נקראת חיים, וכאן בעולם הזה הירידה היא נקראת חיים, והעליה לשמים נקראת מיתה, מי צודק, מי נקרא חי, ומי נקרא מת.

ולכאורה כיון ששם הוא עולם האמת וכאן זה עולם השקר, נמצא שמי שחי כאן בעולם הזה נקרא מת, והרי אנו יודעים שהתורה קוראת לאדם חי כאן בעולם הזה, חי, ולמי שנפטר קוראים לו מת.

והתשובה היא פשוטה, מה עושים בעולם הבא, לומדים תורה, וכשלומדים תורה, נדבקים בהקב"ה ועל זה נאמר "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום", שם בעולם הבא דבוקים בהקב"ה ולכן הם נקראים חיים, נמצא שמי שכאן בעולם הזה דבוק בתורה, אם כן גם הוא דבוק בהקב"ה, וגם לו אפשר לקרוא לו חי, אבל מי שבעולם הזה אינו דבוק בתורה, אם כן במה הוא נקרא חי, ועל זה אמרו רשעים בחייהם נקראים מתים, כי על פי האמת החיים בעולם הזה זה מיתה, ורק למי שדבוק בהקב"ה אפשר לקרוא לו חי.

האדם יכול לפעול בשבועות שיהיה לו כל טוב,

בגשמיות וברוחניות

כתב התשב"ץ (קטן, סימן תסז) שכל מה שאנו עושים בחתונה, הוא דומיא דמתן תורה, כי מתן תורה זה הנישואין של הקב"ה עם כנסת ישראל, והקב"ה קידש

אותנו על ידי התורה, שהיא כעין נתינת טבעת, והכתובה היא הלוחות שהקב"ה נתן למשה לתת לעם ישראל.

ורבי ישראל נג'רה גם עשה מאמר כתובה לקראו בשבועות, מה שהקב"ה מתחייב לתת לעם ישראל בנישואיו אלו.

ונמצא שם כמו שחתן הנושא את כלתו מתחייב לתת לה מזונות, ומתחייב לפדותה מהשבי, וגם חייב לרפאותה, כן הקב"ה מתחייב בשבועות לתת לעם ישראל כל טוב בשבועות.

אבל יש לזה תנאי, בקידושין צריכה הכלה לבא לחופה מתוך שמחה, ולקבל על עצמה להתקדש לחתן, ואי אפשר לקדש אשה בעל כרחה, וכתב הר"ן בנדרים (דף ל ע"א ד"ה ואשה) שמכיון שאשה מסכמת לקדושי האיש, היא מבטלת דעתה ורצונה, ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו.

נמצא שבשבועות אין זה רק קבלת התורה, אלא בשבועות אפשר לפעול לאדם גם חיים טובים בגשמיות, בני חיי ומזוני ורפואה וכל טוב, שהקב"ה הכל יכול, יכול להשפיע על האדם כל טוב שהוא צריך, אבל יש לזה תנאי, שהכלה והוא היהודי, יפקיר את דעתו ורצונו, ויבטל את רצונו להקב"ה, ואז הקב"ה מתחייב לתת לו כל טוב שבעולם.

אבל ח"ו צריך מאד להזהר שלא להיות מורד, כי המורדת, בעלה אינה חייב בכתובתה, נמצא שאדם שמקבל על עצמו עול תורה, ולהיות בטל להקב"ה ולא יהיה בבחינת מורד, יכול לפעול בשבועות מה שהוא צריך, אם זה פרנסה, אם זה רפואה, גאולה כללית, וגאולה פרטית.

נעמי כשחזרה מבית לחם, חשבה שהיא במצב הגרוע ביותר, ולמעשה אז ניצין ישועתה

נעמי כשחזרה ממואב, אמרה כי המר שד"י לי מאד, היא היתה במצב הקשה ביותר שאדם יכול לצפות, היא הלכה למואב כאשה עשירה, אשת גדול הדור, שני בנים מיוחסים ומיוחדים, ותוך כמה שנים מת בעלה, שני בניה מתו, וירדה מנכסיה, אין שום פגע רע שלא פגעה בה.

אמנם עדיין היתה לנעמי תקוה אחת, שיש לבעלה אחיין גיבור חיל, שר ונכבד, וגם היא היתה בת אחי אביו של בועז, ובוודאי בועז יעזור להם.

אמנם כאשר הגיעו לבית לחם, הגיעו מיד להלוות אשת בועז, ואז נגוזו כל תקוותיה, כי אין דרך הצנועות להתראות עם האנשים, וכן לא מצינו שנעמי דברה

אפילו פעם אחת עם בועז, אך חשבה שעל ידי אשה בועז תתקרב אל בועז, וכיון שמתה אשת בועז נגוזו גם תקוותה האחרון, והיתה שבורה עד למאד.

וכתב החת"ס בדרשות (עמוד רצט) שלזה אמרה כי "המר שדי לי מאד", וכוונתה שהדבר הגרוע ביותר הוא גלות, ותכילת הטוב הוא בנין בית המקדש, והאותיות שקודם 'מאד' זה 'גלת', והאותיות שלאחר 'מאד' הם 'בנה', כלומר שמאד נתון בין בין תכלית הרע, לתכלית הטוב. ולזה אנו אומרים בבוקר ובכל מאדך, כלומר בכל אופן מאד, בין שהוא לפניו תכלית הרע, ובין לאחר שלאחריו תכלית הטוב.

וזה מה שאמרה נעמי, כי המר לי שדי מאד, כלומר שהיא חשבה שהיא נמצאת כעת בתכלית הרע, והיא באותיות שקודם 'מאד', ובפרט שכעת מתה אשתו של בועז, והקב"ה אמר לה את כעת נמצאת בתכלית הטוב, "המר שדי לי מאד", ר"ת שלמה, כי תכלית הטוב של עם ישראל היה בימי שלמה, וכמו שנאמר במדרש (שמו"ר טו כו), ואמר לה הקב"ה אשת בועז מתה, לא בגלל הרע עבורך, אלא אדרבה זה הכנה לבנין של שלמה, שבועז ינשא לרות, ועל ידי זה יהיה בנין בית המקדש.

יש כאן לימוד עצום אדם חושב שרע לו, הוא חושב שלא רק שרע לו, אלא שמאד רע לו, אפילו תכלית הרוע, ולמעשה כעת הוא בתכלית הטוב, מכינים לו כעת את בנין שלמה המלך, שמעת שהעולם נברא, ועד כעת, לא היה טוב יותר לעם ישראל מאשר עכשיו.

למי צריך להוסיף צדקה יותר

כתבות בעלי התוספות (מובא בתוספת השלם על רות) "ויצו בעז את נערי" כשנסתלקו מלפניו, אמר בועז לנערי אל תכלימוה, כי היא בת מלכים, ואל תתגרו בה, ואל תשמיעו לה דבר קשה, מכאן פסקו להוסיף צדקה לבני מכובדים, וכן לגרים בני מכובדים יותר מן בני הדיוטות.

וזה אחד מן הטעמים שאנו קוראים רות בשבועות, ללמדנו שלמרות שאנו מקבלים את התורה הקדושה, אבל יש עוד דבר שאנו קוראים לפני מתן תורה, זה רות, שאנו צריכים לעשות מעשה חסד, ורק לאחר שאנו חסד, אפשר גם לקבל את התורה, "תורת חסד על לשונה".

תחילת הדין של האדם הוא בבין אדם לחבירו,

ועל זה מדקדקין ביותר

הגמרא בראש השנה (דף יז ע"ב) מקשה, רב הונא רמי כתיב, צדיק ה' בכל דרכיו, וכתוב וחסיד בכל מעשיו, כלומר שלשון צדיק, היינו שהקב"ה שופט את האדם

במדת הצדק, והיא מדת הדין, ולבסוף כתוב, וחסיד בכל מעשיו, שהקב"ה שופטו בחסד, והיינו לפניו משורת הדין, ומתרצת הגמרא, בתחלה צדיק, ולבסוף חסיד.

וביאר החת"ס (דרשות עמ' שנו ע"ג) לפי מה שאמרו שם בגמרא, למי הקב"ה נושא חסד למי שמעביר על מדותיו, כי המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו.

והיינו שבתחילת דינו של הקב"ה יושב בדין עם האדם איך התנהג עם חבריו היינו בין אדם לחבירו, ועל זה הקב"ה מדקדק בדין, והקב"ה אינו מתנהג עם האדם לפני משורת הדין, אלא במשפט צדקה, ומדקדק עמו כחוט השערה.

ואז אם על פי משפט צדק דינו שהוא מאותן האנשים שעוברים על פשע ומעבירין על מדותיו, אז אח"כ כשהקב"ה יושב בדין עליו בעסקי תורה מה שבינו לבין המקום, הוא נוהג עמו בחסד לפניו משורת הדין, והיינו בתחילה צדיק ה' בכל דרכיו שהמה בדברים שבין אדם לחבירו, ואח"כ חסיד בכל מעשיו, במעשי האדם שבין אדם למקום.

מי שנתן צדקה לעני שאינו הגון, וכי לא יהיה לו שכר

נאמר במסכת בבא בתרא (דף ט ע"ב) דרש רבה מאי דכתיב "ויהיו מוכשלים לפניך, בעת אפך עשה בהם", אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אפילו בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך, [על אנשי ענותות שהיו רשעים והיו רוצים להרוג את ירמיה] הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהן שכר.

ומקשים העולם, שהרי כיון שיבקשו לעשות צדקה, א"כ אף שיכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים למה לא יקבלו שכר עליהם, הא ידוע מה שאמרו חז"ל (קידושין דף מ ע"א) דמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואם כן הרי הם חושבים בדעתם שהם מקיימים וחשבו לעשות מצוה כראוי.

ויש לומר שבצדקה יש שתי מצוות, יש את המצוה של בין אדם למקום, שהקב"ה צוה לעשות צדקה, והוא מקיים את רצונו, ויש את החלק של בין אדם לחבירו, שחבירו קיבל ממנו צדקה, והחלק השני גדול יותר.

והנה אדם שנתן צדקה לעני שאינו הגון, את החלק של בין אדם למקום קיים, אבל את החלק של בין אדם לחבירו לא קיים.

וזה מה שביקש ירמיה תמציא להם עניים שאינם מהוגנים, ואין הכי נמי, הם יקבלו הרבה שכר על מה שבקשו לעשות צדקה, אבל שלא יהיה להם את החלק של בין אדם לחבירו, שהשכר הגדול ביותר שנאמר במצות צדקה הוא בגלל החלק של בין אדם לחבירו.

שיחו בכל נפלאותיו

**לא התנגד לבניית היחידת דיור למרות הרעש הגדול,
ולמעשה עשה חסד לעצמו**

סיפר בחור חשוב, לויתי את ראש הישיבה שליט"א לביתו, ובדרך דברתי עמו בלימוד, ראש הישיבה שאני מפקק ואני עייף, שאל אותי אתה לא ישן בלילות! אמרתי לו שבפנימיה יש קצת רעש עד מאוחר בלילה, ואיני מצליח להרדם.

אמר לי אני אטפל בזה, אבל יש לי עצה טובה בשבילך, אצלי בבנין יש שכן שבונה יחידת דיור, ויש שם רעש גדול, ויש שכנים שמתרעמים על כך, ובקשו גם ממני לומר לו משהו, אמרתי להם יהודי הולך רוצה קצת להרויח כסף, איני יכול להתנגד לו, אבל יש לי עצה, קניתי לבני ביתי אטמי אוזניים טובים, וכך אנחנו מצליחים לישון.

מספר הבחור, עברו מאז שבועות ספורים, וגמרו לבנות את היחידת דיור, ובדיוק אז אירעה טרגדיה גדולה בבית ראש הישיבה, שאשתו הצעירה נפטרה בפתאומיות, והיה צריך משהו שיטפל בילדיו הקטנים, ובתו הבכורה, שזה עתה נישאה, הגיעה לגור ביחידת דיור שזה עתה גמור לבנות בבנין, וכך יכלה לטפל לבא לטפל בבני ביתו הקטנים.

וכעת ראה שראש הישיבה לא התנגד לבניה, וחשב שהוא עושה מעשה חסד עם השכן, ובעצם עשה מעשה חסד עם עצמו, שיהיה לבתו היכן לגור.

תודה על מכונת תספורת מקולקלת

סיפר הרב ישי מוזלימאן שליט"א מחשובי לומדי כולל בית דוד, מסרתי שיעור בשבת, ובאמצע השיעור סיפר בעל המעשה לפני כל החברים:

היה זה בערב שבת קדוש פרשת בחוקותי. ל"ד בעומר. ביום זה מותרת התספורת והגילוח לדעת בני ספרד, מכונת התספורת שבבתינו אינה תקינה. אחד הילדים שיחק בה לפני כמה חודשים, ומאז היא מקרטעת... צריך לאחוז את חוט החשמל בתנוחה המתאימה. בקיצור התספורת עם המכונה לא תענוג גדול...

באותו יום סיפרה רעייתי את הילדים. איכשהו אחזה במכונה והצליחה לספר אותם. אחר הצהריים, לקראת השבת, הגיע התור שלי. נטלתי את מכונת התספורת, ואינה עובדת. ניסיתי להטות את חוט החשמל לכיוון הזה ולכיוון השני, והמכונה מסרבת לעבוד. ושוב ניסיתי, ומהכיוון השני. המכונה מתחילה לעבוד כמה שניות ומפסיקה. חצי תספורת כבר הצלחתי, והמכונה שובתת...

כאן התחיל היצר הרע להיכנס לתמונה... הכעס הופיע גם הוא. טובים השנים. בנוסף ללחץ של כניסת השבת, כידוע הסיפור על רבי מאיר (גמ' גיטין נב ע"א)...

התחלתי להאשים את כולם, את הילד שקלקל את המכונה, את רעייתי שהשתמשה במכונה וכן הלאה. לקחתי מברג, פתחתי את המכונה לראות מה אפשר לעשות, אבל אני הרי לא מבין באלקטרוניקה... והכל מתוך לחץ וכעס...

בתוככי ליבי נזכרתי בסגולת "התודה", שאומרים תודה לה' על הצרות וכו', ומיד מגיעה הישועה. אבל היצר הרע העדיף לדחות את זה הצידה, ולהמשיך לכעוס, להתרגז, ולפזר אוירה שפילה בכל הבית מול הילדים...

אבל מהכעס הרי לא יוצא מאומה, ו"רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו" (קידושין דף מ ע"ב). ולא רק זאת אלא שהוא גורר אחריו דברים נוראיים (נדרים דף כב ע"א).

נתתי צעד אחורה. יצאתי מהמקלחת, אוחז את המכונה ביד, פונה לה' ואומר בלחש: רבש"ע הרי מהכעס שלי לא יצא לך מאומה, תודה רבה על המכונה המקולקלת, אני יודע שכך אתה רוצה, אבל ערב שבת, אנא, שהמכונה תמשיך לעבוד...

נכנסתי שוב למקלחת, הפעלתי, והמכונה פעלה! לא יאומן כי יסופר! סיימתי את התספורת. המכונה לא עבדה ברצף [אול בגלל שלא אמרתי מספיק תודה], אבל לפחות סיימתי...

ישועה על אם הדרך

סיפר הרב ישי מוזלימיאן שליט"א מחשובי לומדי כולל בית דוד שמעתי מידידי ר' יוסי אהרונ' הי"ו: לפני כמה שנים, חלטה אחת מקרובת משפחתו, אשה קשישה, במחלה הנוראה, רח"ל. הרופאים טענו שאין בידם להושיע. אולי תפנו למומחה הגדול בארץ למחלות אלו, פרופ'...

לקבוע תור לפרופ' הנ"ל, למרפאתו הפרטית, צריך כמה דברים: א' כסף, ב' פרוטקציה, ג' סבלנות. כל זה לא היה לי בשפע. ובינתיים מצבה ממשיך להיות קשה. מה עושים? מנין אקח כסף? וגם אם כבר יהיה לי כסף, איך אוכל להשיג תור במהירות?

ביום מן הימים, הוצרך חתנה של החולה, לנסוע לירושלים לצורך איזה ענין. במהלך הנסיעה הוא מבחין ברחב תקוע בצידי הדרך. הוא מתכוין לעצור ולסייע. מצוה מן התורה, "עזוב תעזוב עימו". הוא מתקרב ועוצר, ושואל את הנהג התקוע: "אתה צריך עזרה? אפשר לעזור?"

"לא תודה, אין צורך" השיב הנהג התקוע. מיודענו המשיך בנסיעה למחוז חפצו בירושלים.

בדרך חזור, הוא רואה שוב כי הרכב תקוע. עברו כמה שעות, ועדיין הרכב תקוע והנהג עומד בצד הרכב. הזדרז מיודענו לעצור, ושוב להציע עזרה: "אולי בכל זאת אתה צריך עזרה?"

הפעם העזרה התקבלה ברצון רב... לאחר בדיקה קטנה התגלה כי אין אפשרות לנסוע ברכב, ויש להשאירו במקומו על אם-הדרך. מיודענו הציע לנהג התקוע להצטרף עימו, וכך וילכו שניהם יחדיו. בהמשך הנסיעה החלו משוחחים. מהיכן אתה ומה עיסוקיך, שיחת ידידים חדשים.

אותו נהג תקוע היה לא אחר מאשר הפרופ' המבוקש... לא יאומן! ה' שלח אותו עד המשפחה, והביא אותו אליהם בלי טרחה.

כמובן שהחולה התקבלה לבדיקה במרפאתו מיד למחרת, והיה הוא שליח טוב להאריך את חיה בס"ד בעוד כשלוש עשרה שנה...

כחה של מצות גמילות חסדים...

התגברתי על הדיבור בזמן התפילה, וחשבתי שהפסדתי, והקב"ה הראה שיש לו דרכים מופלאות לעזור

סיפור ר' יעקב ברוך הרצוג שליט"א, ירשתי מאבי ומסבי את המאפייה הכשרה היחידה באיסט סייד. המאפייה שיש לי באיסט סייד היא המאפייה הכשרה היחידה בכל האזור. פעם היו לי הרבה לקוחות. בימי חמישי ושישי הקונדיטוריה הייתה מפוצצת בקונים. בכלל, להיות המאפייה הכשרה היחידה, זה אומר להיות השותף הטבעי בכל השמחות, ברית, קידוש, חאלקה, בר מצווה, סיומים, מפגשים ומה לא.

ככה הכרתי את התושבים מהצד השמח של החיים, וזה חוץ מפינוקים קטנים פה ושם שאנשים מפרגנים לעצמם.

היום, כיוון שהאוכלוסייה החרדית הידלדלה באזור, גם הקונים הידלדלו, והיקף המכירות קטן באופן משמעותי. בכל זאת שווה לי להחזיק את המאפייה, בין השאר מפני שסמוך אליה ממוקם מושב זקנים. רוב החוסים בו אינם יהודים, אבל בכל

זאת, מתגוררים בו יהודים בודדים, ולכן מושב הזקנים צורך בקביעות עוגות כשרות במאפיה שלי.

בשלב מסוים אף נעשה הסכם בינינו, כי אני אספק בקביעות את העוגות הכשרות למוסד. כך התנהלו העניינים שנים רבות. מושב הזקנים קונה ממני, ואני מוכר לו, הודו להשם כי טוב.

יום אחד מחליפים מנהל למושב זקנים. ליד שולחן המנהלים מתיישב לו גוי רשע, ונעשה לפריץ הכפר. בטוח שהכל שלו. הוא יעשה רק מה שבא לו, ויעיף את מי שלא כל כך מתחשק לו להיות אתו בקשר. האופי שלו היה באמת גרוע, כך שהוא הצליח להסתכסך גם עם הצוות שם, עד שיום אחד שילחו אותו החוצה ופיטרו אותו, אבל בינתיים הוא הלחיץ אותי.

המנהל החדש לא אהב את ההתקשרות של מושב הזקנים עם המאפייה, אבל חוזה הוא חוזה, והסדר הוא שעוגות כשרות קונים אצלי, ואין לו ברירה, אלא להמשיך ולקנות אצלי על אפו ועל חמתו. אני הרגשתי את הלך הרוח. האווירה נעשתה מתוחה, הוא חיפש רעיונות איך לתרץ התנתקות מהמאפייה, וביום ראשון אחד, הוא מתקשר אלי ומזמין ארגז עוגיות דייאט בטעם וניל, ועוד ארגז דייאט בטעם לימון. עוגיות אלו אינן מיוצרות במאפייה שלי, ואני נוהג לקנות אותן ממפעל אחר.

"תשמע המנהל", אני אומר לו, עם כל הכבוד, "היום יום ראשון, ואנשים לא עובדים. תוך כמה ימים העוגיות יגיעו". המנהל התרגז, "אין 'תוך כמה ימים'. אם אתה לא מביא לי את העוגיות למחר ביום שני בשעה תשע, אני מסיים את ההתקשרות בינינו!"

זה כבר היה איום רציני. הרי אין לי הרבה קונים, ומושב הזקנים הוא לקוח כבד, שבשבילו שווה לי להחזיק את המאפייה, אבל מה אעשה? נראה שהמנהל המציא במיוחד בקשה בלתי הגיונית כזאת, כדי שיהיה לו תרוץ להתפטר ממני.

רשמתי את ההזמנה, והתקשרתי למפעל שמייצר עוגיות דייאט. כצפוי, איש במפעל לא ענה לי. ניסיתי לברר את מספר הטלפון של מנהל המפעל, אך הדבר לא עלה ביד. אף אחד שיכול לעזור לי בדרך הטבע אינו נמצא בהישג יד, ואני תקוע עם הזמנה שסיפוקה יכול לחרוץ את גורל המאפייה שלי. ככה בכל אופן זה נראה. השעון מתקדם, השמש מתקדמת בשיפולי הרקיע, ושום דבר אינו מתקדם עם ההזמנה.

אני הולך להתפלל מנחה. מתחילים, והנה, מי מופיע בפתח בית הכנסת? האיש שאני מחפש בשעות האחרונות. מנהל המפעל לעוגות דייאט! אני ממש מתרגש.

זאת פשוט השגחה פרטית מופלאה. את היהודי הזה לא פגשתי אף פעם בבית כנסת, והנה בדיוק כשאני נמצא במצוקה ועומד להפסיד לקוח הוא מגיע.

ברצוני לקרוא לו, לבקש ממנו לחכות לי אחרי התפילה, אבל... התפילה כבר החלה! רק לפני ימים מספר דרש הרב בבית הכנסת בעניין השתיקה בשעת התפילה, ואני התעוררתי מאד בעניין, וקיבלתי על עצמי שלא לדבר בשעת התפילה מעתה ועד עולם, יהיה מה שיהיה, והנה, כזה ניסיון! עלו לי בראש כל מיני היתרים, למשל, שאולי זה לא ממש נקרא, ואולי פה זה אחרת, ויש כאן עניין של הפסד מרובה. איזה יצר לחש לי, שאם אדבר עם האיש זה יעזור לי לכוון בתפילה, שהרי אדע שהעניין מסודר, וזה ממש כעין ביטולה זהו קיומה, בקיצור, כל מיני מושגים מהשולחן ערוך התגייסו לצדי, אבל האמת הייתה חזקה יותר. עכשיו זהו זמן תפילה, ואין לדבר באמצע התפילה!!! חשבתי לסמן לו באצבעות שיחכה לי, לקרוץ לו ולהראות לו בשפת הסימנים שיתקשר אלי, אבל בסייעתא דשמיא, הבנתי שהסימון לא יישאר רק סימון, ובוודאי אגרר אחר כך לשיחה, וגם מזה נמנעתי. לא רציתי בשום מחיר להפר את הקבלה הטובה שקיבלתי.

קיוויתי לדבר עם מנהל המאפייה אחרי תפילת מנחה, אך אחרי שסיימתי 'עלינו לשבח' ראיתי שהוא כבר לא נמצא. כנראה הארכת קצת. יצאתי לחפש אותו בכל בניין בית המדרש, גם בחוץ סקרת את השטח, אך כמו שהוא הגיע כך הוא גם נעלם. לא ידע אפילו כמה הוא מבוקש. ואני, הרבה יותר ממה שהצטערתי על שלא מצאתי אותו, שמחתי על שהתגברתי, ועמדתי בניסיון הקשה.

עמדתי והודיתי לה' אלוהי, על שזכיתי לכבדו בכל מאודי, ולעמוד בקבלה שקיבלתי על עצמי. הלילה עבר בלי שום דבר חדש מסעיר. בבוקרו של יום שני, עשר דקות אחרי השעה שבע, פתחתי את המאפייה. לא היה שום סיכוי שבשעה תשע יהיו אצלי עוגיות למושב זקנים, והצטערתי מאוד על ההפסד הגדול שבא לקראתי.

והנה, בשעה שבע ועשרים נכנס בבהילות יהודי אחד שמתגורר במונרו, וביקש להיכנס לבית הכסא. עם יהודי זה היתה לי היכרות שטחית. הוא היה סוכן של עוגיות. לוקח ארגזים ממפעלים ומפזר בחנויות. מידי פעם פגשתי אותו, אך למאפייה שלי הוא כמעט לא הגיע. בין המפעלים שהוא עובד אתם נמצא גם המפעל של עוגיות הדייט.

שאלתי אותו, "אולי יש לך במשאית שני ארגזים, אחד של עוגיות לימון ואחד של עוגיות וניל?" "הזמנה מדויקת!" חייך הסוכן, "המשאית שלי ריקה עכשיו. ביום שישי אני מרוקן את כולה! ואם בכל זאת נשאר משהו, אין סיכוי שזה בדיוק וניל ולימון".

סיפרתי לו על המצוקה שלי, והוא אמר לי, "אתה יודע מה? בשבילך אני הולך לבדוק עוד פעם!" הוא יצא החוצה, ואחרי דקה צעק לי מאחורי המשאית, "עקב ברוך, בוא מהר, תראה מה יש לי במשאית!" יצאתי החוצה, ומה אני רואה? במשאית הריקה נחים שני ארגזים בדיוק. ארגז אחד של עוגיות בטעם לימון דייאט, וארגז שני של עוגיות בטעם וניל דייאט. מופלא! מופלא זה לא מילה. נגד כל הסיכויים, בלי שום היגיון. פשוט ישועה שמימית.

אני כל כך מתרגש, והסוכן שואל אותי, "למה אתה לא שואל איך הגעתי אליך בדיוק עכשיו?" "עכשיו אני שואל", החזרתי לו, "איך באמת הגעת הנה? הרי איסט סייד לא שייכת למסלול הקבוע שלך".

והיהודי מספר: "בכלל לא הייתי אמור להיות כאן. בשעה ארבע לפנות בוקר אני יוצא ממונרו לוויליאמסבורג, לומד שם שיעור תורה, מתפלל שחרית, ופונה לעבודתי. מה עשה הקדוש ברוך הוא? עצר אותי בפקק. משאית התנגשה במכונית, ואני נתקעתי עם הרכב למשך שעה וחצי באותו מקום. אחרי שהמתנתי זמן רב כל כך, הוצרכתי להתפנות, ונזכרתי במאפייה שלך, שנמצאת כמה דקות נסיעה מהמקום שבו עמדתי. התפללתי להשם שיעזורני וישיעני, ושהמאפייה כבר תהיה פתוחה ברגע שאני מגיע, והנה, עיניך הרואות, השם עזר לי".

כמה מופלאים דרכי השם. בזכות הניסיון שעמדתי בו, ניהל אותי הבורא בדרך מופלאה מאוד. לו הייתי מדבר עם בעל המפעל באותן דקות של תפילת מנחה, זה לא היה עוזר לי. קרוב לוודאי שהוא לא היה יכול לספק לי מיידית את העוגיות האלה. והנה השם זימן לי את העוגיות בדרך מקורית! פתחתי את המאפייה בדיוק כמה דקות לפני שהיהודי שהתפלל להשם והיה זקוק לישועתו, הגיע. היהודי הזה, באופן בלתי מובן, שכח להוציא מהמשאית שלו שני ארגזים שהייתי זקוק להם בדחיפות, ובאורח פלא נתקע בפקק לזמן רב. הכול הכול בתזמון מושלם. לקחתי את ארגזי העוגיות, פניתי למושב זקנים הסמוך, והנחתי אותם שם. המנהל קבע את האולטימטום לשעה תשע בבקר, והנה, יש לו את העוגיות כבר בשבע וחצי.

**התפלל תפילה כמה עם דמעות חמות, ומאז בכל נישואי ילדיו,
יש לו כתובת להגיע**

סיפר יהודי יקר הי"ו, שכמו הרבה משפחות בארצנו הקדושה נאבק גם הוא קשה על פרנסתו, בקושי הוא מצליח לסיים את החודש, ובביתו אחד עשר ילדים בלי עין הרע כן ירבו.

והנה הגיעה עת שידוך בנו הראשון במזל טוב, אך הכיס ריק ואין בו, והרי זה בלתי אפשרי לגשת אל פרק זה של האיש מקדש בלא נדן ובלא ממון. החליט

אותו אדם שאם כאן אין המזל מאיר לו פנים, ייצא לנסות את מזלו ממרחק, שמא יוכל לקבץ מאחינו בני ישראל שבחוץ לארץ מעט מעות שיסייעוהו להשיא את בנו.

ארז אפוא האיש את מיטלטליו ושאר צרכי הדרך, ויצא לחוץ לארץ להתדפק על דלתי הגבירים לבקשם שיהיו לו לעזר ולאחיסמך. אבל לדאבון לב מזלו הביש דרך אחריו גם שם, ולא הצליח לצבור אפילו כדי כיסוי עלות כרטיס הטיסה...

בראותו כי כן נשבר לבו בקרבו מאוד, והפסיק להתדפק על הדלתות כאשר בין כך לא הועילו לו נקישותיו... הוא עזב את מלאכתו כך באמצע היום ונכנס לבית כנסת צדדי אחד בלב שבור ודואב, לקח את ספר התהלים בידו והחל שופך צקון לבו בתפילה לפני ה', כשדמעות רבות ורותחות ניגרות מעיניו. כך ישב לו האיש ובכה ולא שת לבו כי מתקרבת שעת מנחה ואנשים החלו להתאסף לתפילה.

והנה נכנס לבית הכנסת איש אחד שנחרד למראה היהודי היושב כך ובוכה, הדבר נגע ללבו, והבין שהאיש נתון בצרה. בסערת ליבו ניגש אל היהודי, הגיש לפניו כוס משקה צונן וביקשו לברך וללגום מעט, ולאחר שנתן לו ברכת 'שלום עליכם' שאלו בעדינות לסיבת בכיו ומרירותו.

האיש האורח נרגע מעט והודה למטיבו על יחסו הטוב אליו וסיפר לו דברים כהווייתן, איך שהוא עומד בעירום ובחוסר כל, בביתו ממתינים עליו משפחתו הענפה, ומייחלים מאד שיביא עמו מזור ותרופה, כדי שיוכלו לגשת אל החתונה. והנה הוא מסתובב פה בנכר, משרך את עצמו מדלת אחת לשניה ומגביר אחד למשנהו, אבל אין רואה שום ברכה בעמלו, ועדיין הוא עומד כמעט באותו מצב כבתחילה, ואינו מוצא שום עצה בנפשו.

בשמוע איש שיחו במה המדובר נגעו הדברים לליבו, והחל לחשוב כיצד ובמה יכול הוא לעזור מעט לאיש נדכה זה. לאחר מחשבה קלה אמר לאיש, ראה נא ידידי, אני עצמי אינני אדם אמיד כלל וצר לי שלא אוכל להושיעך, אבל מכיר אני כאן בעירנו יהודי אחד עשיר גדול שאינו מהחרדים כל כך, וידוע בסביבה כאדם קיצוני הנתון למצבי רוח... אצל עשיר זה - אמר האיש - יתכנו שני קצוות הפוכות, או שייפתח ליבו לעניינך, ואז תקבל אצלו מנה יפה. או שלא תקבל ממנו אף לא פרוטה אחת, והוא יגרש אותך מביתו בבושת פנים...

החליט האיש לנסות את מזלו אצל אותו עשיר, כאשר כבר ראה שבין כך אין לו הרבה מה להפסיד, ובמקרה הגרוע ביותר יגורש מן הבית, והכין את עצמו לכל מצב שיהיה. הגיע האיש אל הכתובת הרשומה לפניו והקיש בדלת, למזלו היה העשיר בביתו והזמינו להיכנס אל טרקלינו ולהציע את עניינו.

לאחר כמה דברי פתיחה ונימוסין החל העשיר לתחקר את היהודי בכמה פרטים נחוצים. בין הדברים שואל אותו העשיר: כמה ילדים יש לך? אחד עשר ילדים בלי עין הרע! – ענה האיש. כשמוע זאת העשיר השתנו פניו בבת אחת, והחל צועק עליו ולהוכיחו על פניו: "וכי אינך מתבייש?! איך אתה מביא כל כך הרבה ילדים לעולם, בזמן שאין לך מקור לפרנסם ולהשיאם? הרי זו הפקרות וחוצפה! וזו היא גזילת הציבור שיצטרכו הם לתמוך בך ולהשיא את בניך!". כך המשיך לשפוף קיתונות של רותחין, ורצה לגרשו מן הבית. כשראה היהודי את מצבו, שגם מכאן עומד הוא להישלח בלא כלום, החליט שלא להישאר חייב לעשיר על טענותיו, והשם יתברך נתן בלבו תשובה ניצחת.

פנה אפוא היהודי אל העשיר ושאל אותו: יסלח לי מר, וכמה ילדים יש לך? ענה העשיר: ילד אחד בלבד, וברוך השם יש לי פרנסה בשפע עבדו, אבל אתה אדם לא אחראי, פרויט! חי ללא חשבון וגוזל מעות הציבור, וזו חוצפה גדולה וכו'.

המתין לו היהודי עד שיסיים את תוכחתו, ולאחר שסיים אמר לו כך: שמע נא היטב, רואה אני שמכאן כבר לא ייצא לי מאומה והולך אני לדרכי, אבל דע לך שבדבר אחד עשיר אני יותר ממך! התפלא העשיר ושאל במה עשיר אתה יותר ממני? מה כבר יש לך שלי אין...

הסביר לו היהודי: הרי אמרו חכמינו ז"ל (נדה דף לא ע"א) שלשה שותפים באדם הקב"ה אביו ואמו, אני עשיתי אחד עשר פעמים עסקי שותפות עם הקב"ה בעצמו, ואתה השתתפת עמו רק פעם אחת! אני 'שותף' עם השם יתברך באחד עשר עסקאות, ואתה לא השתתפת עמו כי אם בעסקה אחת בלבד...

נדהם הגביר מתשובתו הקולעת של היהודי, ועל אתר הוציא ממגירתו את פנקס הצ'קים ורשם את כל הסכום שנדרש לאותו יהודי להשיא את בנו, כדי שגם לו יהיה חלק בשותפות הנפלאה הזו...

והוסיף וביקשו שבנישואי הילד הבא יבוא אליו שוב, כדי לשתפו גם בעסקה השניה! ומאז בכל ילד שמגיע לפרקו נוסע היהודי לחוץ לארץ, ומתקבל בברכה ובחום אצל אותו עשיר שרוצה להיות גם כן שותף בעסקה עם הקב"ה, ומשלשל לידו את כל הסכום הדרוש להוצאות הנישואין.

מה שזכה בזכות עניית אמן בהתלהבות

אחד מגדולי ראשי הישיבות שבדורנו, נקלע באחת מנסיעותיו לטובת הישיבה, אל עיר רחוקה נידחת שלא היה בה 'מנין' לתפילת מנחה ומעריב. לאחר מאמצים מרובים ובסייעתא דשמיא מופלגת הצליח לקבץ מכל רחבי העיר תשעה יהודים שהסכימו להצטרף לתפילה, ועדיין חסר ה'עשירי למנין'.

לאחר חקירה ודרישה נודע לראש הישיבה על בחור יהודי חילוני הנמצא בעבודתו בקרבת מקום, תיכף ניגש הרב אל מקום עבודתו של הבחור, והחל לדבר על לבו בדרכי חן ונועם, הסביר לו בקצרה את מהות התפילה והלכותיה, ובעיקר האריך עמו בחשיבות עניית 'אמן' על הקדיש ועל התפילה, וביקשו מאוד להצטרף אליהם לתפילת מנחה ומעריב.

הבחור נענה, בראותו שהדבר חשוב מאוד לראש הישיבה, והסכים להחסיר משעות עבודתו כדי להשלים מנין לתפילה. – הרב הצדיק שמח שעלה בידו לקבץ 'מנין' לתפילה, ואכן הבחור הצעיר ענה 'אמן' בהתלהבות בקול רם ומקרב לב במשך כל התפילה, ולאחר מכן נפרדו לשלום.

חלפו שנים, ראש הישיבה היה טרוד כדרכו בענייני הישיבה ובשיעורים הרבים שמסר תמידין כסדרן, ודבר אותה תפילה נשכח לגמרי מלבו. – והנה לילה אחד בשכבו על מיטתו, חלם הרב על אותו בחור יהודי תמים, שהחל לשוחח עמו בחביבות בחלומו, והזכיר לו את אותה תפילה שהתפללו יחדיו, ועל שזיכה אותו ראש הישיבה בעניית 'אמן' בקול רם על כל הברכות והקדישים.

והנה זה היום, סיים האיש את סיפורו, הסתלקתי מן העולם, ובהגיעי לפני בית דין של מעלה יצא משפטי לחובה, מחמת כל העבירות שעשיתי בזה העולם. אך בזכות אותה עניית 'אמן' שעניתי באותה תפילה מקרב לב, נפתח לי פתח של זכות. וכאשר העידו רבותינו ז"ל בפרק כל כתבי (שבת קיט:): "כל העונה אמן בכל כוחו, פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר (ישעיה כו, ב) 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים'. אל תיקרי שומר אמונים, אלא שאומרים אמן" ע"כ.

ולפיכך נתנו לי רשות מן השמים לבוא אליך ולבקש ממך, שתלך אצל בני המתגורר במקום פלוני, ואני אתן לך סימנים מובהקים כדי שיאמין לך באמיתת זה החלום, ותבקש מלפניו לשוב בתשובה שלמה, ולהתפלל בעד טובת נשמתו!

ראש הישיבה התעורר מחלומו בבהלה, ולאחר בירור קצר אצל ידידיו ומכריו שבאותה העיר, התברר שאכן באותו יום עצמו נפטר האיש לבית עולמו, ואכן השאיר אחריו בן יחיד המתגורר במקום שאמר אביו בחלום. הוא קם תיכף ונסע לעירו של הבן, והחל לדבר על לבו לעזוב את דרכו הרעה, ולאחר שהציג בפניו את הסימנים הברורים שהוכיחו את אמיתת הדבר, התעורר לב הבן מאוד לשוב בתשובה שלמה, ולא זו מקרבת ראש הישיבה הצדיק, אשר האציל עליו מצידו הרבה תורה והשפעת קדושה ויראת שמים טהורה, וברבות הימים נעשה תלמיד חכם חשוב, ולאחד מגדולי הרבנים. ואף אנו למדנו מכאן כוחה העצום של התפילה, שיש בכוחה לחולל מהפכות אדירות, להשיב את לב ישראל לאביהם שבשמים, אמן.

With Gratitude to HaShem
We Have Much Pleasure In Inviting You To Join
In Celebrating The

Torah Dedication Ceremony

In Honour of Our Dear Parents z"l

Which will take place B"H on Monday 14th Sivan, 17 June
Bnei Torah Shul - Rechov Shabazi, Ganet Modlin
Families: Helbrunn • Emanuel • Cohen • Krause

PROGRAM

Completion Of The Sefer Torah (23 Ramiah Ganet Modlin) 17:30
MUNCHA 19:00
Parade, Dancing & Refreshment's from the House to the Shul 19:30
MEARETZ 20:45
Festive Meal with the Participation of the
RAMIAH CHOFETZ at REMON SHUL 21:00

The community and donors
are honoured to invite you
to complete a letter in the Sefer Torah

בס"ד

לכבוד Honoured Guest

מוזון שבח והודיה לה' יתברך
הבנו מותכבדים להזמיןכם להשתתף

בהכנסת ספר תורה
שונתכם לעילוי נשמותיהם של הורינו היקרים ז"ל

ההכנסה תתקיים א"ה
ביום שני ז"ד סיון תשע"ט (17 יוני לבחינם)
בית כנסת: בני תורה, רח' שבזי גני מודיעין
משפחות: היילברון • עמנואל • כהן • קראוס

בתוכנית:
השלמות כתיבת ספר התורה (רח' רמ"א 23 גני מודיעין) 17:30
מנחה 19:00
תהליכה וריקודים מהבית לביה"כ (רח' שבזי) 19:30
מועריב 20:45
סעודה כולל הופעה של מקהלת "רעותיים" אולם בית כנסת רמון 21:00

הך מתכבד להשלים אות בספר התורה
מטעם הקהילה והתרומים

